

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde
2021. gada 25. novembrī

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētāja
Sanita Osipova.

S. Osipova.

Labdien! Lūdzu, sēdieties!

Šodien tiks uzsākta lietas Nr. 2021-06-01 „*Par likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11. panta 3.¹ daļas un 11.¹ panta 6.¹ daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam*” izskatīšana.

Tiesas sēdē piedalās Satversmes tiesas tiesneši **Aldis Laviņš**, **Gunārs Kusiņš**, **Daiga Rezevska**, **Jānis Neimanis**, **Artūrs Kučs** un **Anita Rodiņa**.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja **Sanita Osipova**.

Tiesas sēdi protokolē tiesas sēžu sekretāre **Līva Miksone**.

Lieta tiek izskatīta tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos attālināti videokonferences režīmā. Tiesas process adaptēts, ievērojot tehnoloģiju sniegtās iespējas, lai ievērotu visas procesuālās prasības.

Pieteikuma iesniedzējs – Latvijas Republikas tiesībsargs.

Tiesas sēdē piedalīsies tiesībsargs **Juris Jansons**, kā arī tiesībsargs ir pilnvarojis pārstāvēt savu viedokli Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas vadītājas vietnieku **Raimonu Koņuševski** un Latvijas Universitātes Biznesa vadības un ekonomikas fakultātes lektori, pētnieci **Līgu Leitāni**.

Minēto personu dokumenti ir pārbaudīti, pilnvara ir iesniegta un pieejama lietā un tiesa šobrīd ir pārliecinājusies, ka tiesībsargs un pilnvarotās personas ir tiešsaistē.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu – Latvijas Republikas Saeima.

To pārstāvēs Saeimas Juridiskā biroja juridiskais padomnieks **Jānis Priekulis** un Finanšu ministrijas Valsts sekretāra vietniece nodokļu administrēšanas un ēnu ekonomikas ierobežošanas jautājumos **Jana Salmiņa**.

Pilnvaras ir iesniegtas savlaicīgi un pievienotas lietas materiāliem.

Tiesa pārliecinās, ka Saeimas pārstāvji ir pievienojušies tiešsaistē... Labrīt!
Paldies.

Pieaicinātās personas ir:

Finanšu ministrija, kuru pārstāvēs Finanšu ministrijas Tiešo nodokļu departamenta direktore **Astra Kaļāne**;

Valsts ieņēmumu dienests, kuru pārstāvēs Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu pārvaldes Juridiskās daļas vadītājs **Uldis Rūbežniks**;

Andris Sirmulis, individuālais komersants;

Tieslietu ministrija, kuru pārstāvēs Tieslietu ministrijas Valsts sekretāra vietnieka tiesību politikas jautājumos pienākumu izpildītāja **Sanita Armagana**; Tieslietu ministrijas Valststiesību departamenta Konstitucionālo tiesību nodaļas vadītāja **Iveta Brīnuma**;

tāpat pieaicinātās personas ir ekonomikas zinātņu doktors **Māris Jurušs**;

ekonomikas zinātņu doktors **Alberts Auziņš**,

biedrība „Latvijas Nodokļu konsultantu asociācija”, kuru pārstāvēs valdes locekle, zvērināta advokāte **Sandija Novicka**,

juridisko zinātņu maģistrs **Jānis Taukačs**,

juridisko zinātņu maģistre **Jūlija Sauša**.

Minēto pieaicināto personu personas apliecinoši dokumenti tiks pārbaudīti tiesas procesa laikā tajā brīdī, kad konkrētā pieaicinātā persona tiks pieslēgta tiešsaistei un tiks uzklautāta tiesas procesā.

Tiesa noteiks kārtību, kādā tiks uzklautātas pieaicinātās personas.

Šobrīd tātad ir laiks izlemt par lietas dalībnieku lūgumiem.

Vakar Satversmes tiesa saņēma no Saeimas pilnvarotās personas Priekuļa kunga lūgumu. Lūdzu, Priekuļa kungs, vārds jums par lūgumu Satversmes tiesai!

J. Priekulis.

Labrīt, godātā tiesa! Jā, mums būtu lūgums par Valsts ieņēmumu dienesta sagatavoto statistikas datu pievienošanu lietas materiāliem. Tos vakar nosūtījām gan Satversmes tiesai, kā jūs tikko minējāt, gan arī otrai pusei.

Pēc lietas materiālu izpētes, mūsaprāt, lietas materiālos trūka lietas izskatīšanai nozīmīgas informācijas par saimnieciskās darbības veicējiem, tātad, – iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem. Šiem datiem, mūsaprāt, ir būtiska nozīme, vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmei, t. i., vai ierobežojums patiesi ir nesamērīgs, jo svarīga ir arī reālā situācija, kāda tad ir šo iedzīvotāju, ienākuma nodokļu maksātāju, vidū un kādu efektu ir devušas apstrīdētās normas.

Runājot par šiem te statistikas datiem. Ļoti īsi. Šajos statistikas datos ir iekļauta virkne informācijas par saimnieciskās darbības veicējiem – iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem gan par periodu pirms apstrīdētajām normām, gan par periodu, kas ir pēc apstrīdētajām normām. Piemēram, ir aktualizēti dati par dažādām nozarēm, kurās darbojas šie te iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji – saimnieciskās darbības veicēji... cik katrā no nozarēm ir aktīvo saimnieciskās darbības veicēju, cik gūst peļņu, cik cieš zaudējumus. Tāpat dati par citiem ienākumu avotiem saimnieciskās darbības veicējiem iedzīvotāju ienākumu nodokļa maksātājiem, tāpat arī dati, pēc kuriem ir iespējams aprēķināt rentabilitāti. Tātad plašs datu apjoms.

Jāsaka, ka lietas materiālos ir noteikti statistikas dati. Ar tiem mēs esam iepazinušies. Bet šie statistikas dati, ko mēs lūdzam pievienot šodien lietas materiāliem,

tā tad vispirms ir aktuālāki, tā tad pietuvināti tam datumam, kādā būtu jāpieņem tiesas nolēmums, aptver vairākas lietas un arī detalizētības pakāpe ir lielāka. Līdz ar to, mūsaprāt, būtu vērtīgi, ka tiesas rīcībā būtu šādi dati, ir īpaši ņemot vērā, ka izskatāmā lieta ir par nodokļu jomu, kur, mūsaprāt, tomēr datiem ir īpaša nozīme.

S. Osipova.

Tā. Paldies.

Tiesībsarga viedoklis par Saeimas lūgumu?

J. Jansons.

Jā, godātā tiesa. Mēs esam vērtējuši arī šos te datus. Uzskatām, ka viņi ir nepilnīgi, viņi neatspoguļo vismaz D-3 sadaļā pilnīgi šo te informāciju, un, protams, atstājam to tiesas ieskatā pievienot vai nepievienot.

S. Osipova.

Jā. Paldies. Tiesneši lemj par Saeimas lūguma apmierināšanu un iesniegto datu pievienošanu lietas materiāliem.

Vai lietas dalībniekiem ir kādi lūgumi par pieaicināto personu uzklausišanas secību? Saeimas pārstāvim?

J. Priekulis.

Godātā tiesa, nav lūgumu.

S. Osipova.

Paldies. Tiesībsargam?

J. Jansons.

Godātā tiesa, nav lūgumu.

S. Osipova.

Paldies. Tādā gadījumā pieaicinātās personas tiks uzklausiņas tādā secībā, kā viņas tika minētas ievaddaļā.

Tā tad tas nozīmē, ka vairāk lūgumu nav. Saeimai nav. Tiesībsargam lūgumi pirms lietas uzsākšanas?

J. Jansons.

Nē, paldies. Nav.

S. Osipova.

Paldies. Tādā gadījumā, ja lietas dalībniekiem nav vairāk lūgumu, mēs esam vienojušies par Saeimas lūgumu apmierināšanu, par pieaicināto personu uzklausiņas secību, tiesa uzsāk lietas Nr. 2021-06-01 izskatīšanu pēc būtības.

Šajā brīdī došu vārdu tiesnesim Aldim Laviņam tiesneša ziņojuma sniegšanai.
Lūdzu, Laviņa kungs!

A. Laviņš.

Jā. Paldies. Tātad tiesneša ziņojums.

Satversmes tiesā 2021. gada 22. janvārī tika saņemts tiesībsarga pieteikums, kurā lūgts atzīt likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11. panta 3.¹ daļu un 11.¹ panta 6.¹ daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam.

Satversmes tiesas Otrā kolēģija 2021. gada 9. februārī ierosināja lietu Nr. 2021-06-01 ar nosaukumu „Par likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11. panta 3.¹ daļas un 11.¹ panta 6.¹ daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Lēmumā par lietas ierosināšanu institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, Saeima, uzaicināta iesniegt atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu. Saeimas atbildes raksts Satversmes tiesā saņemts 2021. gada 7. aprīlī.

Lietas sagatavošanas izskatīšanai laikā par pieaicinātajām personām atzītas: Finanšu ministrija, Tieslietu ministrija, biedrība „Latvijas Nodokļu konsultantu asociācija”, biedrība „Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu asociācija”, lietpratēji Māris Jurušs un Jūlija Sauša.

Pieaicināto personu viedokļi un cita lietas sagatavošanas laikā saņemtā informācija pievienota lietas materiāliem.

Ar Satversmes tiesas priekšsēdētājas Sanitas Osipovas 2021. gada 22. jūnija lēmumu lieta nodota izskatīšanai.

Lietas dalībniekiem 2021. gada 28. jūnijā paziņots par lietas izskatīšanu rakstveida procesā.

Ar lietas materiāliem iepazinies pieteikuma iesniedzēja pilnvarotais pārstāvis Raimonds Koņuševskis un Saeimas pilnvarotais pārstāvis Jānis Priekulis.

Satversmes tiesa 2021. gada 26. oktobrī pieņēma lēmumu par lietas izskatīšanas turpināšanu tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos un par pieaicinātajām personām lietā atzina arī Valsts ieņēmumu dienestu, Jāni Taukaču, Albertu Auziņu un individuālo komersantu Andri Sirmuli.

Paziņojums par lietas izskatīšanu tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos publicēts 2021. gada 29. oktobrī oficiālajā izdevumā „Latvijas Vēstnesis” Nr. 210.

Lietas dalībniekiem par tiesas sēdi rakstveidā paziņots 2021. gada 27. oktobrī.
Paldies.

S. Osipova.

Paldies tiesnesim Laviņam. Tiesneši, vai jums ir jautājumi tiesnesim Laviņam? Tiesnešiem jautājumu par tiesneša ziņojumu nav. Tādā gadījumā paldies.

Mēs varam iet nākamo procesuālo soli – proti, mums ir jānosaka, kādā laikā puses izteiks savus argumentus.

Pieteikuma iesniedzējs, Jansona kungs, cik jums būtu vajadzīgs... rēķinot līdz pusstundai... cik jums ir vajadzīgs?

J. Jansons.

Aptuveni 25 minūtes.

S. Osipova.

Paldies. Saeimas pārstāvim Priekuļa kungam, cik?

J. Priekulis.

Paldies, godātā tiesa. 30 minūtes.

S. Osipova.

Nu, tādā gadījumā dodam abām pusēm līdz 30 minūtēm laika runāt.

Tātad pirmajam dodam iespēju izteikt savu viedokli izskatāmajā lietā tiesībsargam. Lūdzu, Jansona kungs, vārds jums!

J. Jansons.

Paldies.

Godātā tiesa!

Savu uzrunu vēlos sākt ar to, ka Satversmes tiesā ar pieteikumu vērsos, ņemot vērā vairāku nodokļa maksātāju iesniegtās sūdzības, turklāt nosacīti ilgā laika posmā. Šis ir to nesadzirdēto nodokļa maksātāju pieteikums, kuri vēlas skaidrību, vai attiecībā pret viņiem likumdevējs ir pieņēmis taisnīgu likumu.

Lietā ir izšķirams jautājums, vai apstrīdētās normas, proti, likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, turpmāk saukšu arī kā IIN likums, 11. panta 3.¹ daļa un 11.¹ panta 6.¹ daļa atbilst Satversmes 105. pantam. Un, konkrēti runājot, Satversmes 105. panta pirmajiem trīs teikumiem.

Lai atbildētu uz šo jautājumu, visupirms ir jākonstatē, ko pēc būtības paredz apstrīdētās normas. Neraugoties uz apstrīdēto tiesību normu tekstuālo atšķirību, pēc būtības, tās paredz, ka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamais ienākums saimnieciskās darbības veicējiem, IIN maksātājiem, nevar būt mazāks par 20 procentiem no saimnieciskās darbības ieņēmumiem. Apstrīdētās tiesību normas uzliek par pienākumu maksāt noteiktu IIN ne vien tiem saimnieciskās darbības veicējiem, kuriem gada ienākums nav izrādījies pietiekami liels, bet arī tiem, kas noteiktu apstākļu dēļ nav spējuši taksācijas gada ietvaros strādāt ar peļņu, bet ir strādājuši ar zaudējumiem.

Normas būtību spilgti raksturo 2021. gada 18. marta *Covid-19* infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma grozījumu anotācijā minētais, ka *Covid-19* infekcijas ietekmes rezultātā 2020. un 2021. gadā apstrīdētās normas atļauts nepiemērot. Anotācijā tiek paskaidrots: veicot izmaiņas normatīvajā regulējumā, tiks novērsts, ka valsts liek maksāt nodokli no mākslīgi noteikta nosacīta ienākuma, lai gan *Covid-19* infekcijas izplatības ietekmē tieši daudzi mazie saimnieciskās darbības veicēji cieš zaudējumus. Lūdzu pievērst uzmanību! Ar apstrīdētajām normām valsts liek maksāt nodokli no mākslīgi noteikta nosacīta ienākuma. Tā ir apstrīdēto normu būtība.

Nākamais jautājums – apstrīdēto normu vērtēšanas tvērums. Uzskatu, ka apstrīdētās normas ir vērtējamās Satversmes 105. panta pirmo trīs teikumu tvērumā. Lai arī apstrīdētās normas zināmā mērā var uztvert kā tādas, kurām ir konfiscējošs raksturs, tomēr šajā gadījumā tas nebūtu vērtējams ceturta teikuma ietvarā, bet gan Satversmes 105. panta pirmo trīs teikumu tvērumā kā specifisks samērīguma kritērijs.

Par apstrīdēto normu satversmību. Godātā tiesa! Lietā nepastāv strīds, ka apstrīdētās normas ierobežo īpašumtiesības. Tāpat lietā nav strīda par to, ka apstrīdētās normas ir pieņemtas likumā noteiktajā kārtībā. Uzskatu, ka Saeimai un tiesībsargam nav principiālu domstarpību par apstrīdēto normu leģitīmajiem mērķiem ar atsevišķām niansēm. Mūsu domas sakrīt tajā, ka apstrīdēto normu leģitīmais mērķis ir veicināt nodokļa samaksas motivācijas uzlabošanu, tādējādi veicinot ekonomisko un tautsaimniecības izaugsmi, mazināt un ierobežot ēnu ekonomiku, paaugstināt VID darbības efektivitāti jeb nodokļa administrēšanas iespējas.

Savukārt attiecībā uz ceturto mērķi mūsu viedokļi atšķiras. Saeima ir norādījusi, ka tas ir nodokļa ieņēmumu palielināšana. Tas ir loģisks mērķis, jo jebkura nodokļu palielināšana, pat patvaļīga un ar faktiem nepamatota, ir ar fiskālu ietekmi. Taču lietā ir konstatējama būtiska nianse. Ar apstrīdētajām normām ir paredzēts daļēji veidot ieņēmumu samazinājuma segumu valsts budžetā, kas radies citu nodokļu reformas mērķu īstenošanas rezultātā. Tas ir svarīgi, it īpaši vērtējot likumdevēja rīcības brīvību visas nodokļu reformas kontekstā: atvieglojot nodokļu nomaksu vienai nodokļu maksātāju grupai, turklāt veicinot tās investīciju potenciālu, attiecīgo iztrūkumu budžetā kompensē ar lielāku nodokļu slogu citai nodokļu maksātāju grupai.

Godātā tiesa! Uzskatu, ka nodokļu maksātāju īpašumtiesību ierobežojums nav samērīgs. Ir atzīstams, ka nodokļu tiesību specifika ietekmē konstitucionālās kontroles apjomu, un valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, ir zināma rīcības brīvība. Tomēr Satversmes tiesa var vērtēt, vai nodokļu maksājums nav nesamērīgs slogs adresātam vai attiecīgajai uzņēmēju grupai, un vai nodokļu normatīvais regulējums atbilst vispārējiem tiesību principiem.

Uzskatu, ka apstrīdētās normas nav piemērots līdzeklis iepriekš minēto leģitīmo mērķu sasniegšanai.

Pirmā tēze, kas pamato manu viedokli, ir, ka apstrīdētās normas nav pietiekami pamatotas ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem, un ar nodokli apliekamais objekts un nodokļu aprēķina princips ir noteikts patvaļīgi.

Pirmkārt, no likumdevēja puses iemesls izmaiņu nepieciešamībai ir minēts lielais ēnu ekonomikas īpatsvars Latvijā. Tāpat saimnieciskās darbības veicēji – IIN maksātāji – neuzrādot visus savus ienākumus. Taču mēs biroja izpētē esam konstatējuši, ka attiecībā uz IIN maksātājiem – saimnieciskās darbības veicējiem – nav identificējami konkrēti ēnu ekonomikas rādītāji. Likumdevēja pamatojumā pieminētais IIN ēnu ekonomikas pētījums vienlīdz attiecas uz visiem uzņēmējiem. Dati, kurus uzrāda Finanšu ministrija kā ilglaicīgu izpēti par saimnieciskās darbības veicējiem, IIN maksātājiem, ir pretrunīgi, turklāt neveido nekādu kopsakarību ar faktu, ka saimnieciskās darbības veicējiem, kam vidēji apliekamais ienākums ir no 1 līdz 1000 eiro, ir daudz lielāki neuzrādītie ienākumi vai ka tie izvairās no nodokļa nomaksas. Šis ir tikai pieņēmums un aizdomas. Likumdevējs nav sniedzis ticamu skaidrojumu, kas apstiprinātu šos apgalvojumus. VID nodokļu kontroles pasākumu skaits attiecībā uz saimnieciskās darbības veicējiem, IIN maksātājiem, liecina, ka tie nemaz nav problemātiskākie nodokļu maksātāji.

Šāds pamatojums neattaisno valstij doto rīcības brīvību nodokļu jomā. Tas pēc būtības ir vispārināts apgalvojumu kopums, kas nesniedz saprātīgu, objektīvu un racionālu izskaidrojumu saimnieciskās darbības veicēju īpašumtiesību ierobežošanai.

Līdz ar to ir apšaubāms, ka arī ar apstrīdētajām normām patiešām tiks ierobežota ēnu ekonomika. Manā skatījumā mērķis – ēnu ekonomikas apkarošana – tiek izvirzīts tikai deklaratīvi. Praktiski šo mērķi nevar sasniegt ar apstrīdētajās normās noteikto kārtību, jo nav saprotams, kāds ir atskaites punkts šī mērķa noteikšanai. Tāpat nav skaidrs, kādā veidā un pēc kādiem kritērijiem – kvantitatīviem vai kvalitatīviem – tad tas tiks sasniegts nodokļu reformas ietvarā.

Otrkārt. Vēlos vērst uzmanību, ka apstrīdētās normas nav balstītas uz objektīviem ekonomikas rādītājiem. Doktrīna nosaka, ka nodokļu regulējumam ir jābūt ne tikai tiesiski nevainojamam, bet arī ekonomiski pamatotam. Ko mēs konstatējam attiecībā uz apstrīdētajām normām? Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem vidējā rentabilitāte Latvijas tautsaimniecībā 2017. gadā bija 5,3 procenti. Un komerciālā rentabilitāte un ekonomiskā rentabilitāte, proti, peļņa pirms nodokļiem pret neto apgrozījumiem, peļņa pirms nodokļiem pret bilanci ir 4,8 procenti. Savukārt, piemēram, sauszemes un cauruļvadu transportā tā bija attiecīgi 2,2 procenti un 2,5 procenti. Šie rādītāji attiecas uz vienu no nodokļa maksātājiem, kas bija vērsies pie mums Tiesībsarga birojā.

Pretēji tam likumdevējs apstrīdētajā normā mākslīgi noteicis minimālo peļņas normatīvu 20 procentu apmērā no ieņēmumiem. Es uzsveru – no ieņēmumiem – nevis ienākumiem. Turklāt ir jāņem vērā sekas, ko rada apstrīdētās normas ilgtermiņā, proti,

ja saimnieciskās darbības veicēju ienākums ir mazāks par 20 procentiem no ieņēmumiem, tad nodokļu maksātājs neatbilst pamatlīdzekļu nolietojuma un uzņēmuma attīstības veiktās investīcijas vai daļu no tām, tā zaudējot iespēju atgūt ieguldīto pamatlīdzekļu vērtību un zaudējot iespēju attīstīt saimniecisko darbību.

Te ir ļoti labi piemēri mūsu atzinumā attiecībā uz lauksaimniekiem un citiem uzņēmējiem, proti, tād par graudiem un tā tālāk, ko nevar simtprocentīgi ierakstīt kā saimnieciskās darbības izdevumi.

Šāda tiesību normas piemērošana būtiski mazina vēlmi veikt investīcijas un paplašināt uzņēmējdarbību.

Nodokļu maksājums rada nesamērīgu slogu adresātam. Līdz ar to ir uzdodams jautājums – kā šādi apstākļi veicina nodokļu maksātāju vēlmi uzlabot nodokļu nomaksu un vai tiešām, kā to norāda Saeima atbildes rakstā, tas ir vērsts uz tautsaimniecības izaugsmi un iedzīvotāju labklājības celšanu. Tieši pretēji. Salāgojot ekonomikas rādītājus ar apstrīdētās normas prasībām, tas rada netaisnīguma sajūtu. Un netaisnīgums nekad nemotivēs maksāt nodokļus, pretēji likumdevēja iecerētajam.

Tāpat demokrātiskā, tiesiskā valstī nodoklis nevar būt pretrunā ekonomiskajai loģikai. Pastāvot šai pretrunai, tiesiskais regulējums pats par sevi ir uzskatāms par netaisnīgu.

Nākamā tēze, kas pamato manu viedokli, ir, ka apstrīdētās normas neatbilst vispārējiem tiesību principiem. Uzskatu, ka apstrīdētās normas neatbilst taisnīguma principam un no tā atvasinātiem citiem tiesību principiem.

Pirmkārt, tas izpaužas nepamatotā atkāpē no ienākuma nodokļa sistēmas fundamentālā pamatprincipa, proti, ar ienākuma, iedzīvotāju ienākuma nodokli ir apliekami tikai ienākumi, ko veido ieņēmumi un objektīvi ar saimnieciskās darbības saistīto izdevumu starpība. Šis pamatprincips satur taisnīguma aspektu – prasīt tikai no tā, kas ir patiesi nopelnīts.

Vācijas Konstitucionālās tiesas judikatūrā šis princips tiek atzīmēts kā objektīvais neto princips, ar kuru tiek nodrošināts vienlīdzīgs nodokļu slogs starp nodokļu maksātājiem, ar to saprotot to, ka ar saimniecisko darbību radītos izdevumus var atskaitīt no ieņēmumiem. Jebkura atkāpe no objektīvā neto principa ir īpaši jāpamato, jo tas ir saistīts ar taisnīga nodokļu sloga aspektiem.

Uzskatu, ka minētais ienākuma jeb objektīvais neto princips ir pārkāpts ar to, ka netiek ņemtas vērā saimnieciskās darbības faktiskās izmaksas kā objektīva ekonomiska patiesība, bet lineāri tiek nogriezta virkne būtiski ar saimniecisko darbību saistīto izdevumu bez pietiekami objektīva pamatojuma.

Otrkārt. Taisnīguma princips citastarpā prasa nodrošināt efektivitāti. Doktrīna noteic, ka likumdevēja pienākums ir noteikt tādu nodokļa iekasēšanas kārtību, kas būtu efektīva un vienlaikus taisnīga līdzsvarotas sabiedrības un indivīda interesēs.

Ekonomikā attiecībā uz nodokļiem efektivitātes principam ir jāatbild uz jautājumu: vai konkrētās nodokļu reglamentējošās normas ieviešana dos vislabāko rezultātu, izvērtējot normas ieviešanas izmaksas. Šis princips paredz nepieciešamību izvērtēt nodokļu administrēšanas izdevumus, kas nepieciešami gan nodokļu kontrolējošajām institūcijām, gan pašam nodokļu maksātājam. Uzskatu, ka apstrīdētās normas neatbilst efektivitātes principam.

Vēlos uzsvērt, ka no lietas materiāliem ir konstatējams, ka ar apstrīdētajām normām vien administrēšanas slogs nodokļu maksātājam palielinās un palielināsies. Tas ir, gada ienākumu deklarācijā ir nepieciešams sniegt detalizētāku informāciju.

Pretēji Saeimas atbildes rakstā norādītajam 9. lapā, ka apstrīdēto normu rezultātā samazināsies administrēšanas slogs. VID ir atzinis pretējo, proti, ka gada ienākumu deklarāciju kvalitātes pārbaudes liecina, ka katra jauna rinda deklarācijā sarežģī tās administrēšanu, jo pastāv lielākas iespējas kļūdīties deklarācijas aizpildīšanas procesā, tādēļ ir jāveic papildu pasākumi, lai novērstu kļūdas.

Treškārt. Taisnīguma princips nodokļu jomā prasa nodrošināt neitralitātes principu. Ekonomikā šis princips nozīmē pienākumu nodrošināt godīgas konkurences apstākļus dažādiem uzņēmējdarbības veidiem. To dēvē arī par vienlīdzīgas nodokļu nastas principu. Likumdevējs ar apstrīdētajām normām, manuprāt, ir pārkāpis neitralitātes principu, tādējādi saimnieciskās darbības veicējam kā mazajam nodokļu maksātājam radot acīmredzami netaisnīgus noteikumus kopējās nodokļu reformas kontekstā.

Šajā sakarā vēlos akcentēt viedokli, ko pauduši lietā pieaicinātie eksperti. Rietumvalstu prakse liecina, ka mazajā biznesā nodokļu un administrēšanas slogam ir jābūt samazinātam. Apstrīdētās normas saimnieciskās darbības veicējiem, IIN maksātājiem, ir radījušas pretējo. Nodokļu slogs tiem ir ievērojami augstāks nekā uzņēmuma ienākuma nodokļa maksātājiem, turpmāk es to atzīmēšu kā UIN maksātājiem, kam saskaņā ar ekonomikas teoriju, ir jābūt lielākam nodokļu slogam, pretēji minētajam mūsu gadījumam.

IIN maksātāji saimnieciskās darbības izdevumus var attiecināt tikai 80 procentu apmērā, savukārt UIN maksātāji – 100 procentu apmērā, neraugoties uz to, ka abas nodokļu maksātāju grupas, atbilstoši pētījumam, vienlīdz ir iesaistītas ēnu ekonomikā. UIN maksātājiem ieviests atliktais nodokļa maksājums līdz peļņas sadalīšanai, tādējādi apkarojot ēnu ekonomiku un ļaujot investēt uzņēmēja attīstībā. Pretēji tam, IIN maksātājiem ne tikai šāda iespēja netiek dota, bet tiek palielināts apliekamais ienākums, tādējādi radot lielāku nodokļu slogu un padarot tos nekonkurētspējīgus. Ar 2018. gada nodokļu reformu UIN nodokļa maksātājiem UIN nav jāmaksā par gūto peļņu, bet tikai par peļņas sadali vai pārdali. Taču IIN maksātājiem, saimnieciskās darbības veicējiem, IIN ir jāmaksā ne tikai par peļņu, bet arī par to, ka nav izdevies nopelnīt atbilstoši valsts noteiktajam peļņas normatīvam.

Minētais liecina par izteikti netaisnīgu attieksmi piemēroto līdzekļu izvēlē, jo citastarp ar izmaiņām UIN noteikumos tika paredzēts sasniegt tādus pašus mērķus, kā ar apstrīdētajām normām: mazināt ēnu ekonomiku un novērst ienākumu slēpšanu.

Tā kā nav konstatējams, ka apstrīdētās normas būtu pamatotas ar pietiekami objektīviem un ekonomiski pamatotiem apsvērumiem, un, tā kā tas izriet... ka ir izteikti netaisnīgas, tad jāsecina, ka vienīgais iemesls, kādēļ ir pieņemtas apstrīdētās normas, ir politiskā vienošanās, kuras rezultātā saimnieciskās darbības veicējam, IIN maksātājiem, ir uzlikts pienākums uzņemt lielāku nodokļu slogu, tādējādi daļēji nodrošinot ieņēmumu samazinājuma segumu valsts budžetā, kas radies citu nodokļu reformas mērķu īstenošanas rezultātā. Uzskatu, ka politiskā vienošanās ar nolūku kompensēt valsts budžetā citu nodokļu reformas rezultātā radīto ieņēmumu iztrūkumu nav pietiekams un objektīvs attaisnojums šāda nodokļu sloga radīšanai. Šāda atziņa ir nostiprināta Satversmes tiesas un Vācijas Konstitucionālās tiesas judikatūrā, kur atzīts, ka budžeta intereses var būt kā apsvērums pamattiesību ierobežošanai, taču šāds apsvērums pats par sevi nav pietiekams. Tas nav pietiekams, ja apstrīdētās normas skar nodokļu slogu un taisnīguma jautājumu.

Uzskatu, ka arguments par nodokļu maksātāju tiesībām izvēlēties citu nodokļu maksāšanas režīmu vispār nav attiecināms uz šo lietu, jo tas, ka nodokļu maksātājiem ir iespēja izvēlēties citu nodokļa režīmu, pats par sevi nevar attaisnot legāli atzītā nodokļa maksāšanas režīmā netaisnīgu maksāšanas nosacījumu ieviešanu un pamattiesību nesamērīgu ierobežošanu. Arī argumenti par to, ka likumā ir paredzēts atsevišķus izdevumus iekļaut 100 procentu apmērā – alga, sociālās iemaksas, pamatlīdzekļu pārnesi, zaudējumus uz nākamajiem taksācijas periodiem, kā arī nepiemērot ierobežojumus uzņēmējdarbības pirmajos divos un pēdējā gadā, – tikai mīkstina netaisnīgos noteikumus, bet tos nenovērš.

Ievērojot minētos apsvērumus, uzskatu, ka apstrīdētās normas ir izteikti netaisnīgas, kas rada nesamērīgu slogu saimnieciskās darbības veicējiem, IIN maksātājiem.

Vienīgais labums, ko sabiedrība iegūs no šīm tiesību normām, ir īstermiņa budžeta ieņēmumi. Taču ar apstrīdētajām normām tiek nodarīts ievērojams kaitējums saimnieciskās darbības veicēju, IIN maksātāju un visas sabiedrības interesēm.

Pirmkārt, ilgtermiņā ieņēmumi budžetā šī nodokļa dēļ samazināsies, un sabiedrība kopumā nebūs ieguvēja. Vairāki eksperti lietā ir atzinuši, ka fiskālais efekts ir ar īstermiņa raksturu, jo ar apstrīdētajām normām ir plānots, ka no IIN maksāšanas režīma saimnieciskās darbības veicēji pāries uz UIN maksāšanas režīmu. Tad tas dos pretēju efektu. Par to liecina Saeimas norādītie dati par saimnieciskās darbības veicēju – IIN maksātāju – skaita samazināšanos. Savukārt īslaicīgs fiskālais pieaugums apstrīdēto normu rezultātā ir likumsakarīgs.

Nevar aizmirst, ka apstrīdētās tiesību normas šobrīd netiek piemērotas arī saistībā ar *Covid-19* infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma normām, kādēļ saimnieciskās darbības veicēju – IIN maksātāju – skaits var arī nemainīties vai varbūt pat pieaugt.

Otrkārt. Apstrīdēto tiesību acīmredzamais netaisnīgums demotivē nodokļu maksātāju godprātīgi veidot tiesiskās attiecības ar valsti nodokļu samaksas jomā. Tas mazina sabiedrības uzticēšanos valstij, kas nav ilgtspējīga.

Treškārt. Apstrīdēto normu tapšana politiskās vienošanās rezultātā kopsakarā ar formālo pamatojumu rada priekšstatu, ka valsts rīkojas patvaļīgi.

Visbeidzot. Vēlos paust dažus filozofiskus apsvērumus vai filozofisku skatījumu uz šo te fenomenu, ko raisa apstrīdētais regulējums.

Saskaņā ar doktrīnu likumdevēja pienākums nodokļu politikas jomā ir izveidot tādu nodokļu sistēmu, kas ir vērsta uz valsts ilgtspējas attīstību. Vienīgi ilgtspējīga nodokļu sistēma spēj nodrošināt sabiedrības labklājību. Ar apstrīdētajām normām ilgtspējīga attīstība saimnieciskās darbības veicējiem, IIN maksātājiem, nav saskatāma. Jāatceras, ka ar apstrīdētajām normām tiek ierobežoti mazā biznesa pārstāvji. Tie ir uzņēmēji, kuri strādā, lai nopelnītu paši sev, lai varētu uzturēt sevi un savas ģimenes, lai viņi nebūtu slogs citiem nodokļu maksātājiem un vienīgi ar nodokļiem no godīgi nopelnītā veicinātu arī visas sabiedrības labklājību. Ar apstrīdētajām normām šis koncepts tiek salauzts.

Likumdevējs, tēlaini izsakoties starp rindiņām, ar apstrīdētajām normām pasaka... šis būs mazliet ar ironiju... jums būs lielāks nodokļu slogs, jo mēs labākas nākotnes vārdā esam palīdzējuši citiem nodokļu maksātājiem, kas tagad vairs nemaksā valsts budžetā tik, cik iepriekš, tāpēc politiski esam vienojušies, ka jūs to daļēji kompensēsiet.

Uz mazā biznesa iebildumu, ka tas nav taisnīgi, un jautājumu, kāpēc, likumdevējs atbild... tā ir metafora: tāpēc, ka mums šķiet, ka jūs esat vairāk negodprātīgi nodokļu maksātāji nekā citi, jūs neuzrādāt visus ienākumus un neuzrādāt liekus izdevumus. Tāpēc, ka mums šķiet, ka jūs veidojat ēnu ekonomiku vairāk nekā citi. Un tāpēc ir jāuzliek pienākums pelnīt vairāk, neskatoties uz to, ka zinām, ka, iespējams, nemaz nevar nopelnīt tik, cik prasām. Jums tas nepatīk? Pārejiet uz citu nodokļu nomaksas režīmu. Tad par jums tā vairs nedomāsim. Ja jūs tā negribat darīt un uzskatāt, ka esat godprātīgi nodokļu maksātāji, kas pelnījuši taisnīgu attieksmi, tad pierādiet, ka esat godprātīgi. Tikmēr arī turpiniet maksāt to, ko prasām.

Godātā tiesa, domāju, ka šāda filozofija ir ietverta apstrīdētajās normās. Man tā nav saprotama.

Tāpat kā tas, ka apstrīdēto normu pieņemšana tiek pamatota ar to, ka mūsu nodokļa administrācija nav spējīga pietiekami labi veikt kontrolējošo funkciju attiecībā uz šo nodokļu maksātāju grupu. Valsts uzdevums ir izveidot tādu sistēmu, kas spēj

efektīvi kontrolēt negodprātīgos nodokļu maksātājus, nevis attiecīgā uzdevuma neizpildi aizstāt ar netaisnīgām tiesību normām, pārnesot valsts nevarēšanu uz nodokļu maksātāju pleciem. Varbūt ir pienācis laiks mainīt šo neloģisko filozofiju.

Manuprāt, ar apstrīdētajām normām tiek nelabvēlīgi ietekmēta ne tikai analizējamo nodokļu režīmu ilgtspēja, bet arī valsts ilgtspēja kopumā. Iemesls – netaisnīgums, kas demotivē maksāt nodokļus. Vai tāds ir Latvijas valsts ilgtspējas mērķis?

Ņemot vērā minēto, lūdzu atzīt apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 105. panta pirmajiem trīs teikumiem.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies, Jansona kungs, jūs tiešām iekļāvāties 25 minūtēs, kā solījāt.

Tiesnesim Laviņam būs jautājums.

A. Laviņš.

Jā... labrīt tiesībsargam un Tiesībsarga biroja pārstāvjiem šajā tiesas sēdē. Labrāt uzdotu jums dažus jautājumus.

Sākšu ar tādu samērā vispārīgu jautājumu. Jūs minējāt, ka lietā neesot strīda par pamattiesību ierobežojumu esību. Šajā ziņā labrāt vaicātu jums... ievērojot, ka šīs apstrīdētās divas likuma normas nenoteic tiešu pienākumu maksāt nodokli, bet regulē kārtību, kādā nosakāms ar nodokli apliekamais objekts. Sakiet, lūdzu, kā tad jūs izprotat... kādā veidā šīs normas, kas nosaka tikai kārtību, lai noteiktu apliekamo objektu, ierobežo personu tiesības uz īpašumu?

J. Jansons.

Jā, godātā tiesa. Te ir būtiski uzsvērt to, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa likuma jēga un būtība ir iekasēt nodokli no ienākuma, bet nevis no ieņēmumiem. Šīs normas šo būtību, šo filozofiju pilnīgi izjauc, jo 11.¹ panta 6.¹ daļa nosaka, ka „maksātājam pēc šajā pantā noteikto korekciju veikšanas ar nodokli apliekamais ienākums ir mazāks par 20 procentiem no saimnieciskās darbības ieņēmuma, nodokli aprēķina no summas, kas nav mazāka par 20 procentiem no saimnieciskās darbības ieņēmumiem”. Tas ir pilnīgi neloģiski saskaņā ar ekonomikas doktrīnu un neloģiski saskaņā ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa likuma jēgu un mērķi.

A. Laviņš.

Tā... Labi. Tātad jūs, atbildot uz šo jautājumu, norādāt, ka ir noteikts pienākums maksāt nodokli no ieņēmumiem. Bet mans jautājums bija vairāk vērsts uz to, ka šīs normas jau nenoteic tiešu pienākumu maksāt nodokli. Tās tikai nosaka kārtību, kādā apliekamais objekts ir nosakāms. Vai šādas tiesību normas, kas vērstas uz to, lai

noteiktu apliekamā ienākuma objektu, ir tās, kas ierobežo kādas personas īpašumtiesības?

J. Jansons.

Godātā tiesa! Saskaņā ar šīm te normām uzņēmējam tiek nodarīts, nu teiksim, pāridarījums, netaisnīgums, jo viņam ir jāmaksā pat no neesošas peļņas vai pat no zaudējumiem. Šīs normas to regulē. Šīs normas to nosaka. Turklāt nevar iesniegt arī attaisnotos saimnieciskos izdevumus... izdevumus saistībā ar saimnieciskajiem izdevumiem simtprocentīgā apmērā šos te, tā teikt, attaisnotos izdevumus, bet tikai 80 procentu apmērā.

Un te bija tas, ko es pieminēju par lauksaimniekiem. Mūsu atzinumā tas ir... pārbaudes lietas atzinumā tur tieši ar šiem te piemēriem tas ir minēts, ka... jo kā tad tas tagad nākas... ja ir nepieciešamas veikt dažādas ar lauku darbiem saistītas darbības un rīcības, vai, pieņemsim, iegādāties sēklas vai kādas citas nepieciešamās lietas un to nevar attiecināt simtprocentīgi kā saimnieciskās darbības izdevumu, kas ir ar attaisnojuma dokumentiem pierādāmi, bet tikai 80 procenti.

Citiem vārdiem sakot, es minēšu vienu piemēru. Pieņemsim, ja ieņēmums ir 10 tūkstoši un attaisnotie izdevumi ir pieļaujami tikai 80 procentu apmērā, tātad 10 tūkstoši mīnus 80 procenti... 8 tūkstoši, tas būs mīnus 2 tūkstoši. Un faktiski pat pie nulles peļņas tas nozīmē to, ka no šiem te 2 tūkstošiem uzņēmējam būs jāmaksā nodoklis. Tātad, faktiski viņam no nulles peļņas ir jāmaksā 400 eiro nodoklis. Tas pats attiecas, ja, piemēram, šajā situācijā ir kaut kas ar zaudējumiem. Precīzi tas pats. Jo runa ir nevis par to, ka nodokli aprēķina no ienākumiem, kas ir izdevumi pret ieņēmumiem... ieņēmumi mīnus izdevumi, bet no ieņēmumiem. Tur jau ir tas ekonomiskais neloģisms. Un pilnīga pretruna ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa likuma jēgu un būtību. Jo likuma nosaukums jau pasaka... Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likums.

A. Laviņš.

Labi. Paldies. Par likuma jēgu pieskarsimies vēl mazlietiņ vēlāk.

Labprāt pajautātu jums šādu jautājumu. Jūs minējāt, ka ir vairāki tādi mērķi, kuru dēļ ir šīs apstrīdētās normas pieņemtas un jūs arī norādījāt, piemēram, motivēt nodokļa maksātājus veikt savas nodokļa saistības un tādā veidā sekmēt tautsaimniecības attīstību un ekonomikas izaugsmi. Otrs mērķis ir mazināt ēnu ekonomiku. Trešais mērķis, kā varēja dzirdēt no jums, ir Valsts ieņēmumu dienesta resursu racionāla izmantošana un visbeidzot tas ceturtais, par ko jūs izteicāties, ka tam nepiekrītat, ir ieņēmumi budžetā, lai sasniegtu šādu mērķi.

Sakiet, lūdzu, šie visi mērķi... ja mēs paskatāmies uz Satversmes 116. pantu, kur ir minēti, kuri ir Satversmes izpratnē leģitīmie mērķi, jūs varētu kaut kā kopsavelkot

pateikt, kuri no šiem četriem mērķiem... vai visi kopā, vai kāds atsevišķi veido to leģitīmo mērķi, ko mums Satversme uzrāda?

J. Jansons.

Protams, saskaņā ar Satversmes 116. pantu likumdevējam ir tiesības ierobežot cilvēku pamattiesības. Arī attiecībā uz Satversmes 105. pantu. Tas, kur mēs esam vienisprātis ar Saeimu, kā jau es minēju savā runā un kas varbūt arī izriet no mūsu pieteikuma... mēs, protams, esam vienisprātis par to, ka nodokļu samaksa ir jāveicina un jāmotivē. Un, protams, ir jāmazina ēnu ekonomika. Bet šie te līdzekļi, šie te instrumenti, kas ietverti šobrīd likumā, runājot konkrēti par apstrīdētajām normām, rada pamatotas šaubas, vai Satversmē noteiktie mērķi tiks sasniegti. Un rada pamatotas šaubas, vai ierobežojumi, pat atsaucoties arī uz Latvijas Republikas Satversmes 116. pantu, tāpat ir šie te rīki un instrumenti, kā valsts var ierobežot pamattiesības, ir objektīvi, optimāli un racionāli izsvērtas, piemērotas un vai tas tiešām ir sabiedrības labklājības veicināšanai.

A. Laviņš.

Jā. Jansona kungs, mans jautājums bija tomēr mazliet citāds. Tad es vaicāšu savādāk. Jūs norādāt, ka šīs apstrīdētās normas ierobežo tiesības uz īpašumu. Sakiet, lūdzu, vai jūs saskatāt šim ierobežojumam leģitīmu mērķi? Leģitīmu mērķi Satversmes izpratnē.

J. Jansons.

Nē. Ierobežot īpašumu bez objektīva... tāpat... ierobežot īpašumtiesības bez objektīviem un racionāli pamatotiem argumentiem ar likumu, manuprāt, ir neleģitīmi. Leģitīmi ir tas, ka šie te ierobežojumi ir noteikti ar likumu, bet jautājums ir tālāk par samērīgumu, kas arī faktiski ir ļoti būtisks aspekts šajā lietā. Turklāt, kā mēs arī redzam no lietas materiāliem, arī Saeimas Juridiskajam birojam par to ir bijušas šaubas, vai samērīgums ir ievērots. Un, kā mēs redzam likumprojekta tabulā, tāpat ļoti konkrēti Saeimas Juridiskais birojs ir norādījis... „aicinām komisijā vērtēt likuma 11. panta 3.¹ daļā, likumprojekta 7. pants, noteiktā ierobežojuma attiecībā uz iespēju atskaitīt no fiziskās personas kopējiem saimnieciskās darbības ieņēmumiem ar saimniecisko darbību saistīto izdevumu samērīgumu”. Tāpat arī Juridiskajam birojam par šo ir bijušas šaubas. Un jautājums, vai šis te samērīguma... sauksim to tā... līdzsvars ir atrasts vai nav, es diezgan pat konkrēti varētu pat teikt, ka nē, jo Juridiskā biroja šis te ierosinājums vērtēt pēc būtības netika ņemts vērā. Komisijā diskusijas bija, bet patiesībā viss palika tā, kā tas ir šobrīd ir spēkā esošajā likumā. Un mērķi jau var būt. Bet ir jautājums, kā tos sasniegt. Un ar šādiem, es teikšu, konfiscējošiem instrumentiem... Jo, kā es jau uzsvēru: nodoklis tiek aprēķināts nevis no peļņas, bet faktiski no apgrozījuma.

Un Finanšu ministrija un, manuprāt, arī Saeima savos rakstos min, ka ziniet, mums jau ir arī nodokļu režīmi, kur nodokli aprēķina no apgrozījuma, proti, mikrouzņēmuma nodoklis, bet nevajag jaukt. Tas ir pilnīgi cits nodokļu režīms.

A. Laviņš.

Jā, paldies. Es jūs šajā brīdī pārtraukšu, piedodiet... Bet tomēr, atbildot jūs sniedzāt, ka šie mērķi var būt, bet īsti nepaskaidrojāt. Es tomēr gribētu saprast to, kas ir norādīts arī jūsu pieteikumā, kā tas ir uztverams.

Tātad, norādes par to, kā šis regulējums ir vērsts uz to, lai motivētu nodokļa maksātājus veikt savas nodokļa saistības un tādējādi veicinātu tautsaimniecības attīstību, mazinātu ēnu ekonomiku, samazināt Valsts ieņēmumu dienesta resursu nelietderīgu izlietošanu... jūsuprāt, tie nav mērķi, kas būtu sasaistāmi ar sabiedrības labklājības aizsardzību?

J. Jansons.

Viennozīmīgi, ja tiek ievērots samērīguma princips un tiešām šie te... sauksim tos tā... instrumenti... kas ir likumā ietverti, ir izvērtēti, pamatoti uz objektīviem, racionāliem apsvērumiem.

A. Laviņš.

Nu, tātad jūs iepriekš teicāt „nē” uz manu jautājumu, vai saskatāt šīm normām, kas noteic ierobežojumus, vai ir leģitīms mērķis... jūs teicāt, ka nav, bet šobrīd atbildot uz manu jautājumu, jūs sakāt, ka viennozīmīgi.

J. Jansons.

Nē, iespējams, ka es pārteicos, jo leģitīms mērķis ir, bet nav ievērots šis samērīguma, taisnīguma un tie principi, ko es faktiski arī uzsvēru savā runā.

A. Laviņš.

Labi, esam tikuši skaidrībā ar to.

Tagad pieskarsimies tādām jautājumam. Ja reiz jūs sakāt, ka ar šādu regulējumu varētu tikt sasniegti tādi mērķi kā... nē, nu tā jūs neteicāt, vai varētu tikt sasniegti mērķi... Respektīvi, ka nodokļu maksātāji tiek motivēti maksāt nodokli, samazināt ēnu ekonomiku un taupīt Valsts ieņēmumu dienesta resursu, ja šīm normām ir šāds mērķis.

Sakiet, lūdzu, vai saskatāt, ka likumdevējs ar šādu regulējumu, kas ir apstrīdēts, ar iedzīvotāju ienākuma nodokli šobrīd mēģina regulēt nodokļa maksātāju noteiktu rīcību un šim nodoklim ir vairs ne tikai fiskāla funkcija, bet arī regulatīva funkcija.

Vai jūs tādām apgalvojumam piekristu? Vai arī jūs sakāt, ka nē, nodoklim ir vienīgi fiskāla funkcija. Kāds būtu jūsu vērtējums?

J. Jansons.

Kolēģe Līga, lūdzu!

L. Leitāne.

Attiecībā uz šo nodokli, kā viņš ir regulēts, situācija ir tāda, ka mērķis ir noteikt, bet forma un veids, kā tas tiek īstenots, neatbilst un nesasniedz attiecīgo mērķi. Tātad mērķis ir pa labi, bet mēs patiesībā virzāmies pa kreisi.

Ko dara nodoklis? Jebkurš nodoklis, no teorijas viedokļa un no praktiskā viedokļa gan ietekmē, gan darbojas kā fiskālais instruments, gan arī vienlaicīgi kā regulējošais instruments. Un šī nodokļa regulējums šinī brīdī rada situāciju, ka nodoklis būtībā tiek uzlikts tādā veidā, ka saimnieciskās darbības veicējam, veicot savu saimniecisko darbību, nākas no pilnīgi citiem ienākumiem... varbūt tā ir darba alga pilnīgi kādā citā vietā vai kur... nākas samaksāt par to, ka tiek veikta saimnieciskā darbība. Tātad, lūk, šīs te tiesības uz īpašumu... tātad tas aizskārums veidojas arī šādā veidā. Tātad praktiski, ja lauksaimniekam, piemēram, ir radušies zaudējumi netipisku apstākļu dēļ, tad viņš tiek sodīts būtībā ar nodokļa maksājumu par to, ka, lūk, ir bijusi slikta raža, ka ir bijuši zaudējumi un tā rezultātā šim lauksaimniekam ir jāatrod kādi citi līdzekļi vai jāpārdod kāda sava manta vai kas, lai viņš varētu nākotnē turpināt strādāt un tā rezultātā samaksātu nodokli. Un tas ir jautājums par tautsaimniecības izaugsmi. Tātad, tā vietā, kad jau ir šie zaudējumi un plānotie izdevumi ir lielāki nekā kāds mērķis ir noteicis, tā rezultātā rodas, ka šim uzņēmējam tiek ierobežotas iespējas arī attīstīt nākotnē tautsaimniecību.

Tātad jautājums tālāk par ēnu ekonomiku. No kurienes tad lai šis saimnieciskās darbības veicējs lai paņem naudu, lai samaksātu šo nodokli, kurš būtu no ienākumiem, kuru viņam nav šinī brīdī. Tātad ir vai nu jāpārdod kāds cits īpašums, jārod vēl kādi citi ienākumi, lai tikai varētu nodarboties ar tautsaimniecībā svarīgu lietu, kas ir uzņēmējdarbība.

Tā kā, lūk, šeit šinī gadījumā pēc būtības nodokļa regulējums var radīt situāciju, ka netiek... tiešā vai netiešā veidā caur šo regulējumu pasaka, ja tu strādā ar zaudējumiem, nu tad tev būs jāmaksā nodoklis, nu tad varbūt vispār nemaz nestrādā. Tad, ja mēs skatāmies tādā kontekstā un mēģinām šo te regulējošo ekonomisko funkciju pārvērst tādā reālā izpratnē, nu, tad tādā veidā tas varētu parādīties.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

Cita rakstura jautājums. Jūs savā uzstāšanās runā minējāt, ka apstrīdētais regulējums neatbilst Iedzīvotāju ienākuma likumā norādītajai šāda nodokļa ekonomiskajai būtībai. Ja mēs palūkojamies uz šā likuma regulējumu plašāk, mēs varam redzēt, ka tajā ir jau regulētas arī tādas tiesiskās attiecības, kā, piemēram, ja

saimnieciskās darbības veicējs kaut kādu iemeslu dēļ neveic saimniecisko darbību, bet viņam ir noteikts pienākums tik un tā samaksāt noteiktu maksu. Šobrīd pēc spēkā esošā regulējuma tie ir 50 eiro.

Sakiet, lūdzu, vai tad tas ir jaunums iedzīvotāju ienākuma nodokļu sistēmā, ka tiek uzlikts par pienākumu maksāt ne no ienākumiem... kā jūs skaidrojāt, ka ienākums ir tikai tad, kad veidojas pozitīva starpība starp ieņēmumiem un izdevumiem. Bet, ja mēs palūkojamies uz šo regulējumu plašāk, tad iedzīvotāju ienākuma nodoklis un nodokļa regulējums pazīst arī šādu pieeju. Un turklāt, kā Saeima savā atbildes rakstā raksta, un uz to es labprāt dzirdētu jūsu refleksiju, Satversme jau neaizliedz... neaizliedzot... teikšu to tā, atstāstījuma izteiksmē... Satversmes neaizliedzot iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmā ieviest principu, ka maksā ne no ienākuma, bet vadoties no cita principa.

Labprāt dzirdētu jūs komentāru.

J. Jansons.

Jā, protams... Bet runājot par to, kā jūs minējāt, par šo te 50 eiro... tas ir mazliet citā aspektā skatāms, un kolēģe Līga, lūdzu.

L. Leitāne.

Attiecībā par 50 eiro faktiski no ekonomiskā viedokļa un no nodokļa maksātāja viedokļa mēs varam runāt, ka tā ir reģistrācijas maksa par to, ka ir aktīva reģistrācija kā saimnieciskās darbības veicēja statusā. Jo 50 eiro ir jāmaksā tajā gadījumā, ja nav veikta darbība, bet ir šī aktīvā reģistrācija. Atcerēsimies, ka likums mums nosaka, ka mums obligāti jābūt reģistrētiem saimnieciskās darbības veicēju statusā pirms darbības uzsākšanas. Ja mēs nezinām, kurā brīdī mums pēkšņi var būt situācija, ka mēs varam veikt darbību, tad tādā gadījumā pirms šīs darbības mums ir jāreģistrējas saimnieciskās darbības veicēju statusā. Un tad, lūk, nezinot... jo tas ir tāds gadījums, varbūt būs, varbūt nebūs kāda saimnieciskā darbība... tad šis nodokļa maksātājs reģistrējas, pat ja viņš nav... tā kā tā ir vienkārši tāda maksa par to, ka viņš ir reģistrējies. Un būtībā...

A. Laviņš.

Labi. Paldies. Sapratu attiecībā uz šo manu minēto piemēru par 50 eiro kā saimnieciskās darbības veicējs, kas neveic faktiski savu saimniecisko darbību. Saprotu jūsu argumentāciju, tā ir reģistrācijas maksa.

Varu paturpināt ar citu piemēru. Īres tiesiskajās attiecībās ir noteikts pienākums maksāt 10 procentus no saņemtās īres maksas neatkarīgi no tā, kāda ir bilance izīrētājam. Ienākumi pārsniedz izdevumus par dzīvokļa uzturēšanu vai nē, neatkarīgi no tā noteikta summa ir jāmaksā.

Tātad es vēlreiz atgriežos pie šī aspekta, ka jūs, sniedzot argumentāciju, norādījāt, ka jāskatās uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa regulējumu ļoti šauri. Tajā var

būt vieta tikai tādām regulējumiem, kurš paredz maksāt nodokli no ienākuma. Taču tas, ko es šobrīd jums vaicāju, vai nepiekrītat tam vai jums ir kādi citi argumenti tam, ka, palūkojoties uz šo likumu plašāk, mēs varam redzēt, ka cita pieeja jau pastāv esošajā regulējumā. Tā nav apstrīdēta. Līdz ar to mums rodas jautājumi, vai tiešām tik šauri vienmēr būtu jālūkojas uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa regulējumu un tajā ietverto principu, pēc kāda tiek noteikts apliekamais objekts. Lūdzu.

J. Jansons.

Godātā tiesa! Jā, nu es jums varu piekrist tam, ko jūs ietvērāt savā jautājumā, bet mēs runājam par ļoti konkrētu regulējumu, par ļoti konkrētu, teiksim tā, netaisnību, kura nav izvērtēta pienācīgā kārtā. Tie ir samērīguma aspekti un citi.

Līga, lūdzu!

L. Leitāne.

Attiecībā uz šo jūsu minēto piemēru par īres maksu. Tātad tas ir īpašs režīms. Un šeit ir jāsaprot, ka tā ir saimnieciskā darbība, kura ir tā saucamā neregistrētā saimnieciskā darbība, tas ir praktiski atsevišķs nodokļu režīms. Ja uzņēmējs ir izvēlējis kļūt par saimnieciskās darbības veicēju, tad viņš izvēlas vai nu tā saucamo vispārējo režīmu, par kuru mēs šobrīd attiecīgi runājam, vai, otrs variants, savā laikā bija iespējams atsevišķiem uzņēmējiem, esot saimnieciskās darbības veicējiem, izmantot papildmaksas režīmu, un trešais variants, attiecīgi bija mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja režīms. Tas izrietēja no šī iedzīvotāju ienākumu nodokļa... nu, ja tā varētu runāt, par trīs atzariem. Patiesībā šobrīd ir palikuši šie divi atzari. Nu, ja mēs šodien dienas kontekstā skatāmies, tātad viena ir šī te apstrīdētā vispārējā režīma kārtība un otrs ir mikrouzņēmuma nodokļa režīma kārtība. Uzņēmējs, pieņemot lēmumu... piemēram, attiecīgi īres maksas gadījumā, lemj jautājumu par to, kas viņam tātad no ekonomiskā viedokļa ir izdevīgāks, tātad respektīvi, reģistrējot saimniecisko darbību vai izvēloties alternatīvu variantu, kur ir administratīvi vieglāks šis te risinājums, samaksājot šos 10 procentus.

Pēc savas būtības tātad tie ir atšķirīgi režīmi. Un, ja mēs skatāmies attiecībā uz šo mūsu te apstrīdēto jautājumu par šiem ierobežojumiem, tad tomēr šeit ir jābūt tātad šim konceptuālajam principam, ka tas ir ienākuma nodoklis. Termins „ienākums” nozīmē to, ka mēs maksājam no starpības starp ieņēmumiem mīnus izdevumiem. Tātad tā jau ir tā būtība. Tas, ka mēs varam skatīties, ko mēs atzīstam par ieņēmumiem... Bet šajā gadījumā tā ekonomiskā būtība... nu, viņai ir jābūt loģiskai no ekonomiskā viedokļa. Nevar maksāt un nevar prasīt, lai uzņēmējdarbība attīstās, un maksāt no tā, kas nav gūts. Un, lūk, šeit tas samērīgums arī faktiski ir problemātisks. Ja mēs sakām, ka var izvēlēties citu variantu, tad ļoti daudzi no tiem, kas strādā saimnieciskās darbības veicēja statusā, nevar, piemēram, izvēlēties šo variantu, kas ir attiecībā uz īres maksām.

Īres maksa – tas ir īpašs izņēmums, tas ir īpašs regulējums, kas praktiski... viņam ir sava loģiska situācija, bet viņi var arī iet nedaudz citu ceļu, bet šiem saimnieciskās darbības veicējiem, ievērojot pilnu atbildību, tomēr šādas iespējas ir apgrūtinošas.

A. Laviņš.

Labi. Paldies par sniegto atbildi.

J. Jansons.

Kolēģis Raimonds vēl papildinās, ja drīkst.

R. Koņuševskis.

Godātā tiesa, varbūt attiecībā uz jūsu jautājumu par Saeimas atbildes rakstā minēto... Jā, Satversme neliedz, bet Satversme vienlaicīgi nosaka, ka ir jābūt ievērotai šai te samērībai. Un saistībā ar jūsu piemēru tie izņēmumi, par ko arī kolēģe Līga runāja, viņi ir ekonomiski pamatoti. Tur ir ekonomiskie ieguvumi... būtībā tur nodokļu administrēšanas slogs ne vienai, ne otrai pusei nepastāv, līdz ar to šie izņēmumi teorētiski dabā var būt, bet viņiem ir ekonomisks izvērtējums.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies. Labi. Vēl būs daži jautājumi.

Un pieskarsimies datiem. Datiem par nodokļu maksātāju skaitu un par budžetā iegūtajiem ieņēmumiem. Vispirms šāds aspekts. Tātad mēs varam redzēt šo sadalījumu saimnieciskās darbības veicējiem no tāda griezuma, cik ir tādu saimnieciskās darbības veicēju, kuriem veidojas ienākums no nulles līdz tūkstoš eiro, un cik ir tādu, kas no tūkstoša līdz 10 tūkstošiem un tā tālāk... Un ir arī tādi, kuriem šie ienākumi... es uzsveru, atšķirībā no ieņēmumiem... ienākumi ir nulle. Šajā tabulā varu redzēt, ka lielākā daļa, un to arī jūs esat norādījuši savā pieteikumā, ir tādi saimnieciskās darbības veicēji, kuru ienākums ir ļoti neliels vai relatīvi neliels – no nulles līdz tūkstoš eiro. Un tie ir apmēram 35 tūkstoši no 90 tūkstošiem apmēram.

Sakiet, lūdzu, tas ir saprātīgi izskaidrojams, ka saimnieciskās darbības veicējs ilgstoši strādā ar nulle ienākumiem vai nedaudz virs nulles ienākumiem. Un tas ir ilgstoši vairāku gadu garumā no gada uz gadu. Kā jūs varat to paskaidrot?

J. Jansons.

Tātad es iesāksu skaidrojumu un tad to papildinās kolēģe.

Tātad, pastāv iespēja... un tas ir arī faktiski konstatējams, ka, iespējams, uzņēmējs nemaz neveic saimniecisko darbību, tāpēc arī ir nulle.

Līga, paturpini, lūdzu!

L. Leitāne.

Jā, šāda situācija var būt, jo saimnieciskās darbības veicēji pēc savas būtības ir nevis tie, kuri tikai un vienīgi veic šo saimniecisko darbību, bet ļoti daudzi nodokļa maksātāji, kuri ir reģistrējušies kā saimnieciskās darbības veicēji, iespējams, strādā vēl savos pamatdarbos, un blakus vēl savus hobijus pārvērš, nu, kā tādā mazā, mazā saimnieciskā darbībā vai arī kādus pasūtījumus izpilda, kas ir īpaši... nu, nezinu, kaut vai tur šalles ada vai cimodus ada... un tādējādi kādu kriksīti varbūt arī nopelna. Tātad šajā gadījumā te ir tā situācija, ka tā nav tikai un vienīgi pamatdarbība. Un tiešām lielākā daļa šo te saimnieciskās darbības veicēju nodarbojas ar vairākām lietām un tas ir tas skaidrojums, ka varbūt tiešām arī šāda situācija var veidoties.

Nu, lūk, un te arī sanāk.... ja mēs šādu te normu piemērojam, un ja materiāli ir nopirkti... Neaizmirsīsim, ka saimnieciskās darbības veicējs strādā pēc kases principa. Tas nozīmē, ka ieņēmumi tiek atzīti brīdī, kad nauda ir ienākusi, bet izdevumi ir brīdī tad, kad viņi ir radušies, tajā brīdī, kad viņi ir samaksāti. Līdz ar to, piemēram... nu, kaut vai mēs minētu kādu mazu ražotāju... šalles ada... nopērk dziju, tātad te jau skaitās izdevumi, bet mēs jau nezinām, kad šī šalle tiks pārdota. Un tātad rezultātā tur ir gan šī te laika nobīde, gan Lūk, kā veidojas šādas te situācijas, it īpaši tur, kur ir šīs te mazās summas.

A. Laviņš.

Labi. Paldies. Jūs paskaidrojāt... ka lielākā daļa šādu te saimnieciskās darbības veicēju, lūk, ir personas, kas papildus vai blakus savai pastāvīgajai nodarbei veic tādu kā mazo biznesu, ja tā es drīkstu teikt.

Labi. Jautājums joprojām attiecas uz datiem. Tātad no pieteikuma var redzēt, ka jūs apgalvojat, ka, ieviešot apstrīdēto regulējumu, tam būs negatīvas sekas uz tautsaimniecību tādā izpratnē, ka, liekot maksāt no ieņēmuma nevis no ienākuma, liels skaits saimnieciskās darbības veicēju varētu pieņemt lēmumu izbeigt saimniecisko darbību. Tie dati, kas mums ir iesniegti, un arī man jāatsaucas uz tiem datiem, kurus nupat šajā tiesas sēdē mēs esam pievienojuši, norāda uz atšķirīgu ainu. Tātad, ja mēs lūkojamies uz laika posmu pirms apstrīdēto normu pieņemšanas, tad redzam, ka saimnieciskās darbības veicēju skaits ir bijis, piemēram, 96 tūkstoši. 2020. gadā tie jau ir 103 tūkstoši. Tātad varam secināt, ka nevis skaits ir samazinājies, bet skaits ir, tieši pretēji, kļuvis lielāks.

Labprāt dzirdētu skaidrojumu.

J. Jansons.

Jā, godātā tiesa, protams. Tātad uz jautājuma pirmo daļu... Nu, pieteikumā tas lielā mērā ir balstīts uz ekspertu atzinumiem un pētījumiem šajā sakarā. Savukārt par šiem skaitļiem, ko jūs minat, te ir racionāls izskaidrojums.

Tātad pirmām kārtām pastāv iespēja... un par to var pārliecināties arī vismaz Finanšu ministrija un Valsts ieņēmumu dienests, ka no citiem nodokļu režīmiem, piemēram, patentu maksām un mikrouzņēmumu režīma, teiksim, cilvēki ir pārgājuši uz šo te, kas pēc savas būtības ir ļoti līdzīgs un, tā teikt, tuvāks attiecīgajiem nodokļu režīmiem, jo, kā mēs labi zinām, tātad arī ar mikrouzņēmumu un patentu maksām, kur saistībā ar nodokļu reformu bija būtiskas izmaiņas, sabiedrībā bija liela neapmierinātība, jo pēc būtības tas diezgan būtiski mainīja šo te konceptu. Tas ir viens.

Papildināsi, Līga, lūdzu?

L. Leitāne.

Nodokļu maksātāju skaits, kuri ir aizpildījuši gada ienākumu deklarācijas, kuras mēs redzam šobrīd pēc datiem, tātad šo te skaitu 2018 gadā, kad ir lēciens no 96 724 uz 105 269, ietekmē divas pozīcijas. Tātad viens, kas iet ar mīnus zīmi un otrs, kas iet ar plus zīmi. Mēs faktiski nevaram šobrīd izsvērt visus plusus un mīnus skaitliskā formātā, bet mēs redzam galarezultātu. Bet gala rezultātu ietekmē kas? Tātad, pirmām kārtām 2018. gada izmaiņas attiecībā uz mikrouzņēmuma nodokli. Tātad, kur daudzi, kas bija saimnieciskās darbības veicēji vispārējā režīmā, varēja no mikrorežīma pāriet uz vispārējo režīmu, jo tas bija nedaudz draudzīgāks, nemainot juridisko formu. Un tā rezultātā tātad veidojās šāda situācija.

Tad nākamā varēja būt arī šī situācija no ekonomiskā... Nu, daudzi arī autoratlīdzību saņēmēji redzot tendences, kas bija pieņemtas un kas vēl šobrīd jau ir pieņemtas, arī pieņēma lēmumu, ka tā vietā, lai viņi saņemtu autoratlīdzības, jau sāka pāriet un reģistrēt savu saimnieciskās darbības veicēju statusu. Tātad arī šāds moments.

Arī nākamās tās idejas, kas pēc tam jau šobrīd ir realizējušās attiecībā uz patentmaksas maksājumiem, kur patentmaksā vairs nevar būt veids kā nodokļu režīms, arī tas ietekmēja, ka pārgāja uz vispārējo režīmu. Tā kā ietekmējot šo faktoru, kas palielināja šo skaitli, ir viennozīmīgi redzami.

Un lūk, varam paskatīties 2020. gada augusta informatīvajā ziņojumā, ko ziņoja Ministru kabinetā par izmaiņām. Un tur šajās tabulās mēs reāli... ja vajag, es varu uzrādīt šīs tabulas, kuras bija iesniegtas Ministru kabinetā, kur Ministru kabinets skaidri un gaiši rāda, ka nodokļu izmaiņu rezultātā... tur tāda konta rezultātā vai cita... var mainīties un samazināties šo te nodokļu maksātāju skaits. Tas, ka viņš palielinājās, ir lielā mērā uz tā rēķina. Piemēram, mikrouzņēmuma nodokļa maksātāji..... ka paliks tikai 21 procents no tiem, kas iepriekš ir bijuši. Tātad loģiski, ka ja darbību gribēs kaut kādā veidā veikt, tad kaut kur kaut kādā veidā viņa ir tomēr jāreģistrē.

A. Laviņš.

Jā, paldies. Un paturpinot šo ideju. Tātad jūs, atbildot uz manu jautājumu, norādāt, ka ir veiktas lielākas nodokļu reformas un patentmaksu režīms ir atcelts un ir

palielinātas nodokļu likmes tiem saimnieciskās darbības veicējiem, kas maksā nodokli mikrouzņēmuma nodokļa režīmā. Taču jūs skaidrojat, ka šie cilvēki, saimnieciskās darbības veicēji, ir pārgājuši, maksājot nodokli – iedzīvotāju ienākuma nodokļa režīmā, ko jūs norādījāt, ka tas ir tik acīmredzami netaisnīgs, ka personas droši vien, kā jūs norādāt pieteikumā, vairs neturpinās saimniecisko darbību. Bet tas, ko jūs nupat paskaidrojat, ka ir tieši otrādi: personas izvēlas šo režīmu kā optimālāko, lai veiktu saimniecisko darbību. Tur nav pretruna jūsu teiktajā?

J. Jansons.

Nē, godātā tiesa. Šeit pretrunas nav, jo mēs runājam par 2020. gadu... jūs pats pieminējāt 2020. gadu un mēs redzam pēc statistikas, ka ar 2020. gadu ir šis te pieaugums. Bet ir svarīgi uzsvērt, ka saskaņā ar *Covid-19* pandēmijas ierobežošanas likumu tāpat šis te regulējums šādā te veidā, kādā viņš ir šobrīd, ir divu gadu moratorijs. Un tas izskaidro faktiski diezgan loģiski un racionāli šo te attiecīgā nodokļu režīma maksātāju skaita pieaugumu, jo šobrīd nav runa par 80 procentiem no saimnieciskās darbības izdevumiem, šobrīd nav runa, ka valsts nosaka mākslīgi šo te minimālo... tāpat peļņas līmeni vai ienākumu līmeni, kas ir jāmaksā nodokļu maksātājiem, līdz ar to šobrīd šis režīms ir visdraudzīgākais, ja mēs salīdzinām ar citiem šiem te režīmiem.

A. Laviņš.

Paldies. Tātad, vai es pareizi sapratu jūsu atbildi, ka cilvēki pāriet uz šo režīmu tikai tāpēc, ka uz brīdi ir apturēta šo normu piemērošana?

J. Jansons.

Jā.

A. Laviņš.

Jā. Labi.

Tad nākamais. Jūs arī esat norādījuši, ka ar šīm apstrīdētajām normām būšot ļoti... nu, varbūt ne ļoti... bet būšot īslaicīgs ieguvums no tāda aspekta, vai budžetā būs ieņēmumi. Un tas arī tiek skaidrots jau ar to, ka saimnieciskās darbības veicēju skaits samazināsies un nebūs, kas šos nodokļus maksā. Bet, ja paskatāmies mums iesniegtos datus, tad varam redzēt, ka, piemēram, apliekamais ienākums, kas ir bijis no šīs saimnieciskās darbības veicējiem attiecināms 2017. gadā, tāpat pirms apstrīdēto normu pieņemšanas, ir 177 tūkstoši, savukārt 2020. gadā ir krietns pieaugums, ir 213 tūkstoši. Nu, tas acīmredzami liecina par to, ka budžets ir saņēmis lielākus ieņēmumus un šī dinamika ir vērojama ar augšupejošu tendenci gan 2018., gan 2019., gan 2020. gadā. Tātad atkal aina, ko mums rāda dati, ir pretēji jūsu apgalvotajam pieteikumā.

J. Jansons.

Nē, viņi nav pretēji. Kolēģe Līga to nokomentēs.

L. Leitāne.

Viņi nav pretēji... Bet tad es vērsīšu tādā gadījumā uzmanību... ja mēs runājam par datiem... Tad, lūk, datus, kurus šodien pievienoja, tātad Z 3.¹ pielikumā iesniedzēju skaits. Tātad tie ir uzņēmumi, kuri ir reģistrējušies, piemēram, zemnieku saimniecības, zvejnieku saimniecības, individuālā komersanta statusos un tie ir uzņēmumi, kuri strādā ar divkāršā ieraksta palīdzību. Un šeit gan jūs varat redzēt ļoti skaisti šos te datus, ka, ja tātad 2018. gadā vēl bija pieaugums no 2439 šiem te iesniedzējiem uz 2556, tad faktiski jau 2019. gadā ir samazinājums un 2020. gadā šo iesniedzēju skaits ir 1610. Tie ir uzņēmumi, kuri jau ir liela mēroga uzņēmumi, kuri ir šī iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji un atbilst jau arī šīm mūsu apstrīdētajām normām, bet viņu skaita samazinājums nozīmē, ka viņi jau ir aizgājuši... viena daļa no šiem te... tātad vai nu beiguši, vai arī ir pārgājuši uz SIA, tātad attiecīgi kļūstot par uzņēmuma ienākuma nodokļa maksātājiem. Tātad tas, ka viņi šeit vairs nav ar B 3.¹ kā iesniedzēju skaits, nozīmē, ka viņi ir pārgājuši uzņēmuma ienākuma nodokļa maksātāju režīmā.

Ja mēs runājam par D 3. pielikuma iesniedzējiem, tie lielākoties tomēr būs mazāki uzņēmumi ar mazām darbībām, bet tie, kas ir B 3.¹, tātad tie jau ir lieli uzņēmumi un tur jau var būt runa patiesībā pat par pavisam citiem apmēriem. Tā kā, lūk, šinī gadījumā tas ir jāņem vērā.

Arī attiecībā uz to, kas ļoti būtiski ietekmē šos rādītājus. Piemēram, zemnieku saimniecības kā tādas, ir ļoti atkarīgs viņiem šis rezultāts no tā, kādi ir bijuši klimatiskie apstākļi un ražas apmēri. Un tas viennozīmīgi palielina kopējo apliekamo ienākumu, kopējo rezultātu kā tādu. Zemnieku saimniecības un zvejnieku saimniecības praktiski lielākā daļa ir šī nodokļa maksātājas, to mēs redzam arī pēc tā daudzuma, kādi viņi ir un iepriekšējie gadi ir bijuši labvēlīgi, diezgan labvēlīgi rezultātu sasniegšanā, un kā mēs zinām, arī lauksaimnieki mums ir vieni no lielākajiem eksportētājiem tātad ar savu produkciju, īpaši graudkopji, Latvijas kopējā eksporta kopumā.

Tā kā rezultātā tas mums arī ietekmē šos rezultātus.

A. Laviņš.

Labi. Paldies par šo skaitļu skaidrojumu. Tas noteikti ir noderīgs, skaitļu šajā lietā ir samērā daudz.

Bet mans beidzamais jautājums šobrīd attiecas uz jūsu vairākkārt pieminēto problemātiku, ka šīs tiesību normas... ka šīs normas neesot samērīgas. Un labprāt dzirdētu jūsu komentāru par to, ka, izstrādājot šīs tiesību normas, apstrīdētās tiesību normas, likumdevējs ir ietvēris arī vairākus elementus, kas šo regulējumu pirmsšķietami padara vairāk vai mazāk elastīgu. Un te es runāju par tādiem līdzekļiem,

kā, piemēram, šiem saimnieciskās darbības veicējiem ir dota iespēja šos izdevumus, kas tiek ierobežoti līdz 80 procentiem no ieņēmumiem, ja ir izveidojušies vairāk par šiem 80 procentiem izdevumu, likumdevējs ir noteicis, ka tos var nākamajos gados ietvert atkal šajā bilancē kā izdevumus. Tātad tie nepazūd. Tas ir viens.

Otrs. Likumdevējs ir norādījis, ka šis regulējums par to, ka ir jāmaksā no ieņēmuma 20 procenti vismaz, netiks piemērots saimnieciskās darbības pirmajā, otrajā gadā un arī tajā gadā, kad saimnieciskā darbība tiks izbeigta.

Un visbeidzot. Trešais aspekts, ka likumdevējs ir paredzējis arī tādus izdevumus, piemēram, darba alga, sociālās apdrošināšanas iemaksas, pamatlīdzekļu nolietojums... visi šie izdevumi varētu simtprocentīgi tikt ieskaitīti, nenosakot šo ierobežojumu līdz 80 procentiem.

Labprāt dzirdētu tiesībsarga viedokli, vai tas, ko likumdevējs ir paredzējis, no samērīguma aspekta viedokļa tam nav, jūsuprāt, nozīmes, ja reiz jūs tā acīmredzami uzsverat, ka šajā apstrīdētajā normā problēma ir tieši par samērīgumu.

Lūdzu!

R. Koņuševskis.

Godātā tiesa! Tiesībsargs pieteikumā norādīja, ka šie apstākļi ir mīkstināši, tā teiksim... ka viņi noteiktos nosacījumos var tiešām būt tādi, kas apliekamo ienākumu samazina. Bet tas nenovērš problēmu. Un to problēmu īstenībā jau ilustrē arī IIN likuma piemērošanas noteikumi. Būtībā tātad var veidoties situācija, ka ir ieņēmumi, simtprocentīgi norakstāmi attiecināmie izdevumi un citastarp ir arī vēl attiecināmie izdevumi, kuriem piemērojama 80 procentu likme, nu, teiksim tā. Un paliek vienalga apliekamais ienākums.

Tas, ka ir iespēja pārcelt zaudējumus uz nākamo periodu, tas nemazina vai nenovērš to nosacījumu, ka apliekamais ienākums var veidoties no apgrozījuma... no ieņēmumiem. Līdz ar to tās situācijas var būt dažādas.

Attiecībā uz to, ka pirmajā un otrajā gadā var nepiemērot. Gribu arī kontekstā ar iepriekšējo diskusiju un ar iepriekšējiem jautājumiem... Šeit būtiski ir ņemt vērā, ka ir runa par visiem saimnieciskās darbības veicējiem, IIN maksātājiem. Un tur ir virkne uzņēmēju, kas jau veic saimniecisko darbību un apstrīdētās normas ietekmē viņus tieši, viņiem nav iespējas piemērot šo te, nu, tā saukto atvieglojumu. Citastarp, attiecībā uz datiem, kas tā kā uzrāda pieaugumu. Iespējams, ka arī šīs te normas atvieglojumi dod tā kā pamatu uzsākt biznesu šajā te segmentā un noteiktu laiku strādā.

Bet ko es gribēju uzsvērt. Gribēju uzsvērt, ka uzņēmēji ir dažādi. Un tā lielākā netaisnība jau ir attiecībā uz tiem uzņēmējiem, kuri ir gadiem strādājuši šajā te sektorā un maksājuši nodokli.

Jā... godātā tiesa... Līga vēl papildinās.

L. Leitāne.

Es vēl papildināšu attiecībā uz jūsu jautājumu par šiem izdevumiem, kurus var iekļaut pilnā apmērā. Situācija veidojas šāda, ka tād šie te, it kā izņēmuma gadījums... ir viena situācija, piemēram, attiecībā uz pamatlīdzekļu nolietojumu. Šeit parādās tād arī šis te nesamērīguma aspekts arī, piemēram, tādā kontekstā... ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem ir noteikts likumā, ka pamatlīdzeklis tiek atzīts tikai, ja viņa vērtība ir sākot no tūkstoš eiro. Atšķirībā no tā, piemēram, kapitālsabiedrības, kuras pastāv uzņēmuma ienākuma nodokļa maksātāja statusā, tād viņām ir brīvas iespējas uzņēmējam pašam noteikt, no kādas vērtības pamatlīdzeklis tiek atzīts, kā arī noteikt derīgās lietošanas laiku un metodi, ar kuru tiek noteikts attiecīgais nolietojums un nolietojuma summas. Tād rezultātā jau šeit veidojas būtiska atšķirība.

Tād, izejot no tā... pat ja mēs pieņemam, ka tād mums tas ir nolietojums, kas ir strikti atrunāts, lai tā būtu, labi... tad šeit visas šīs pozīcijas arī kādā brīdī var būt tiešām ļoti lielas un ir brīži, kad ir, piemēram, kaut kas noticis, jo neaizmirstam, ka šeit ir runa lielākoties par kases principu. Tād, piemēram, ir izdevumi bijuši, jā, tur ir bijis, piemēram, sociālās iemaksas, nekustamā īpašuma nodoklis, pamatlīdzekļi, bet nauda vēl nav ienākusi. Un tādā gadījumā mēs varam piemērot visu summu. Bet tas atlikušais, ko mēs nevaram, kas mums veidojas it kā zaudējumi, tie pāriet un mēs viņus varam attiecināt nākamo trīs gadu laikā. Bet nākamajos trijos gados jau tāpat ir ierobežojums uz tiem 80 procentiem. Mēs viņus varam pārcelt uz nākamo gadu, bet viņi nākamajā gadā jau nepārvēršas kā pilnā apmērā iekļautie, viņi vienkārši ir zaudējumi, kuri nākamajā gadā nāk kā vienkārši izmaksu posteņi un viss. Tād rezultātā var veidoties situācijas, ka paiet trīs gadi un kaut kāda summa kā nav bijusi iekļauta izdevumu pozīcijā, tā arī nav bijusi iekļauta.

Tā kā, lūk, šinī gadījumā tas samērīgums ir jāskatās, lūk, caur šo prizmu, un pāri, protams, arī manis minētais pamatlīdzekļu atšķirīgais regulējums par uzņēmuma ienākuma nodokļa maksātājiem un iedzīvotāju ienākumu nodokļa maksātājiem.

A. Laviņš.

Labi. Paldies par sniegtajām atbildēm.

S. Osipova.

Jautājumus uzdos tiesnesis Kusiņš.

G. Kusiņš.

Man ir vairāki jautājumi un galvenokārt, lai noskaidrotu pieteikuma iesniedzēja pozīciju atsevišķos jautājumos.

Jūs savā runā atsaucāties uz Saeimas 2021. gada 18. martā pieņemtajiem grozījumiem *Covid-19* infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā. Un tieši uz

anotāciju, kurā, es citēju... „veicot izmaiņas normatīvajā regulējumā, tiks novērsts tas, ka valsts liek maksāt nodokli no mākslīgi noteikta nosacīta ienākuma”.

Sakiet, lūdzu, vai es pareizi sapratu, ka jūs šo tekstu, ko Ministru kabinets ir ietvēris anotācijā, uzskatāt kā tādu, kas pierāda, ka likumdevējs ir rīkojies pretēji kādiem tiesību principiem, un ja pretēji, tad pretēji kādiem? Paldies.

J. Jansons.

Jā, paldies, godātā tiesa. Jā, nu nešaubīgi... nu, mēs redzam, ko tad likumdevējs ir vēlējis, jo tam jau tās anotācijas arī ir, lai varētu izprast attiecīgās normas likumprojekta mērķi, būtību, jēgu un ko tas regulēs un kādā veidā.

Un tad man ir vēlreiz jāuzskaita tiesiskuma princips un visi tie principi, ko es jau savā runā teicu... manuprāt, vai tas būtu lietderīgi atkārtoties?

G. Kusiņš.

Nē, man ir jautājums, tātad tikai lai jūs precizējat... Jūs uzskatāt, ka šādi anotācijā ierakstītais liecina, ka tieši likumdevējs nav ievērojis tiesiskuma principu? Man jautājums ir galvenokārt tāpēc, ka šo anotāciju parakstījis finanšu ministrs, Reira kungs, un tā nav tātad tieši likumdevēja izstrādāta dokumenta forma.

J. Jansons.

Jā, paldies, godātā tiesa. Nu... likumdevējs, pieņemot attiecīgo normu, kur klāt ir pievienota attiecīgā anotācija, tātad ir atbalstījis faktiski šo te pozīciju, šo te skaidrojumu par likuma pieņemšanu.

G. Kusiņš.

Vai es pareizi jūs saprotu jūsu pozīciju, ka jūs prezumējat, ka likumdevējs tieši šī iemesla dēļ ir pieņēmis šos grozījumus *Covid-19* infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā, ja?

J. Jansons.

Jā, tieši tā tas arī anotācijā ir norādīts.

G. Kusiņš.

Jā, paldies.

Otrais jautājums jau ir papildinot tiesneša Alda Laviņa uzdoto jautājumu par šo Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likumā paredzēto... tas laikam bija 11.¹ panta 8. daļā... paredzēto iespēju... pārcelt šo iespēju segt no nākamā... laikam trīs gadu ieņēmumiem. Jūs teicāt, ka precīzi jāidentificē, kur precīzi ir problēma un jūsu viedoklis ir, ka šī problēma netiek novērsta ar šo 8. daļu. Vai jūs precīzi varētu pateikt, tad kāpēc netiek novērsta un vai attiecībā uz kuriem nodokļa maksātājiem tas tomēr netiek novērsts? Paldies.

L. Leitāne.

Tātad šī problēma netiek novērsta gadījumā, ja, piemēram, uzņēmums vairāku gadu periodā strādā ar lielākiem izdevumiem nekā tie 80 procenti no ieņēmumiem. Tātad faktiski tas izdevumu īpatsvars ir lielāks. Un, protams, tas ir arī jautājums tiem pašiem divkāršā ierakstu sistēmā strādājošajiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem, jo tur ir noteikts un tātad ir šis koriģējošais ienākums un tur ir drusciņ cita aprēķina metodika, bet savā būtībā tur ir pateikts, ka nodoklis nevar būt mazāks, kā rēķināts no 20 procentiem no ieņēmumiem. Viņš ir tā kā apgrieztā veidā. Tātad līdz ar to princips kā tāds... tātad, ja konceptuāli mēs mēģinām tā kā savilkt kopā, saglabājas tajā gadījumā, ja vairāku gadu periodā saglabājas izdevumu īpatsvars augstāks nekā 80 procenti, tad faktiski šī problēma neatrisinās. Un ja mēs skatāmies šībrīža situāciju, tad jā... vienā brīdī tātad mūsu ekonomikā var parādīties ļoti pozitīvas lietas, bet vienā brīdī var parādīties negatīvas. Un diemžēl šībrīža ekonomiskā situācija visā Eiropā un arī ar pasaulē notiekošajiem notikumiem, kā arī ar inflāciju, kas iet un kas mums šobrīd ir parādījusies, diemžēl var radīt šo izdevumu īpatsvara pieaugumu, kā rezultātā, protams, šī norma tātad momentāli darīs savu un šos zaudējumus pilnā apmērā arī trīs gadu periodā nebūs iespējams attiecināt un iekļaut izdevumos, lai samazinātu aprēķināto ienākumu pilnā apmērā.

G. Kusiņš.

Labi. Skaidrs.

Un pēdējais, trešais, jautājums bija saistībā ar Saeimas atbildes rakstā... tas ir, ar Saeimas atbildes raksta 12. lapaspusē norādīto par 2017. gada 26. jūlija sēdi. Šajā sēdē... es ceru, ka jūs esat iepazīnušies ar atbildes rakstu un es varu arī necītēt pilnīgi precīzi... Šajā atbildes rakstā Saeima norāda uz finanšu ministres Danas Reiznieces-Ozolas viedokli, ka apstrīdētās normas būtībā paredz 4 procentu apgrozījuma nodokli, respektīvi, ka šis nodoklis ir nevis saistāms ar ieņēmumiem un izdevumiem, bet tā kā uz apgrozījumu.

Sakiet, lūdzu, kāds būtu jūsu viedoklis par šo... Vai šo var uzskatīt kā šādu apgrozījuma nodokli, un, ja mēs to vērtējam tādā, teiksim, gaismā, vai arī tad tas būtu neatbilstošs Satversmei? Paldies.

L. Leitāne.

Nu... ekonomisko izpausmi, kā saka, rēķināt vai izteikt var vienos vārtos vai otros. Forma, kādā veidā attiecīgi ir noteikts pēc šī regulējuma, kāds tas ir šobrīd, kad mēs runājam, 80 procenti izdevumu ierobežojums, ir faktiski tikai citādā pārfrāzētā veidā Reiznieces teiktais, ka tas ir 4 procenti no apgrozījuma. Lūk, šeit jau ir tas moments, ka tas rentabilitātes rādītājs jau faktiski ekonomikā liecina par to, ka tā peļņa jau faktiski ir ļoti maza. Un ja mēs šādā veidā skatāmies, tad jā, jo tas būtību nemaina,

jo arī pat ja mēs pasakām, ka 4 procenti apgrozījuma, tas faktiski nozīmē maksāt vairāk nekā realitātē var nopelnīt.

G. Kusiņš.

Bet sakiet, lūdzu, tad vai tieši likumdevējam ir aizliegts noteikt šādu nodokli, kas tiek rēķināts no apgrozījuma un kas, jūsuprāt, te var novest pie tā, ka jāmaksā par to, kas nemaz nav nopelnīts? Vai Satversme aizliedz, jūsuprāt? Un ja jā, tad tieši kāpēc?

R. Koņuševskis.

Godātā tiesa! Es, jau atbildot uz tiesneša Laviņa jautājumu, jau teicu, ka Satversme neaizliedz. Bet redziet. Budžeta komisijas sēdē pārfrāzējot runāja par 4 procentu apgrozījuma nodokli, bet šāds nodoklis jau nav pieņemts... Ir pieņemtas apstrīdētās normas, kas būtībā pasaka, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes paliek tādas pašas, bet šīs normas rada situāciju, ka papildus ir jāmaksā un rodas papildu slogs.

J. Jansons.

Jā, vēl mazliet papildinot.

Jā, godātā tiesa! Protams, nodokļu politika – tā ir likumdevēja politiskā izšķiršanās. Taču ir ārkārtīgi svarīgi tātad attiecīgi ieviešot to vai citu nodokļa politiku, teiksim, ar to vai citu likumu, ir jāņem vērā virkne ar šiem te principiem, ko es arī savā runā un kas ir pieteikumā ir minēts. Tātad tur tiešām ir virkne ar principiem, kur mēs uzskatām, ka šajā gadījumā ar apstrīdētajām normām nav ņemts vērā.

G. Kusiņš.

Un pēdējais... tikai lai es pārliecinātos, ka es esmu pareizi jūs sapratis. Vai es pareizi jūs sapratu, ka tātad jūs neapstrīdat, ka nodoklis var būt arī no apgrozījuma noteikts un jūsu pamatiebildums, ja tā to var saukt, ir tāpēc, ka šāda veida apgrozījuma nodoklis, kas ir izteikts citos vārdos, ir ietverts iedzīvotāju ienākuma nodoklī? Paldies.

L. Leitāne.

Pēc savas būtības, jā, mēs runājam par iedzīvotāju ienākuma... nodokli... tātad jau šajā ekonomiskajā... ko mēs apliekam ar....

S. Osipova.

Jums zūd skaņa laiku pa laikam...

Lūdzu, sāciet no sākuma savu atbildi.

L. Leitāne.

Tātad, ja mēs skatāmies šo likumu, kas ir Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, tad mēs runājam par ienākuma nodokli. Un tīri ekonomiski tad mēs runājam par ienākuma nodokli. Ja attiecīgi likumdevējs izdomās šī nodokļa vietā vispār ieviest apgrozījuma

nodokli, tad attiecīgi tas ir pavisam cits nodoklis pēc savas ekonomiskās būtības, kaut gan skaitliski varbūt kaut kur līdzīgi un tuvi, bet tas ir pavisam kaut kāds cits nodoklis savā būtībā. Un tad mēs, protams, varēsim runāt par pavisam kaut ko citu, jo apgrozījums... konkrēti pasakot, ka 4 procenti, tad viņš izslēdz ārā ļoti daudzas normas, kuras mums stāv rakstītas attiecīgi iedzīvotāju ienākuma nodoklī, bet, ja mēs skatāmies šo iedzīvotāju ienākuma nodokli ar regulējumu... tad kādā atsevišķā gadījumā tie ir 4 procenti, bet kādā citā gadījumā tas pats nodoklis ģenerē pilnīgi citu procentu nodokļa apmērā.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies.

S. Osipova.

Jautājumus uzdos tiesnesis Neimanis.

J. Neimanis.

Jā. Man ir viens jautājums. Raugoties uz... lietā ir apstrīdētas divas tiesību normas, vai jūs šīs normas uzskatāt par vienotu regulējumu un kādēļ?

R. Koņuševskis.

Jā, godātā tiesa, mēs arī pieteikumā to uzsvērām. Mēs uzskatām, ka tas ir vienots regulējums, jo abas normas paredz pēc būtības vienotu principu un nu... atšķirība ir tikai tā, kādā ierakstu sistēmā tiek veikta grāmatvedība.

J. Neimanis.

Saprātu. Nu un tad jautājums ir: uz kādām personu grupām tad šīs normas attiecas? Tātad, ja mēs raugāmies uz 11. pantu... pie 11. panta 3.¹ daļu, tad šī norma regulē, ierobežo apmēru izdevumiem, kādi tātad ir ieskaitīti... kas tiek ieskaitīts izdevumos, šo izdevumu apmēru. Tātad, kas ir šī personu grupa? Jūsu minētie kriksīšu pelnītāji? Vai kādi citi?

L. Leitāne.

Nē, ne tikai. Tātad faktiski šobrīd šī tiesību norma, kura tiek apstrīdēta, aizskar zemnieku saimniecības, zvejnieku saimniecības, individuālos komersantus un saimnieciskās darbības veicējus, kuri ir iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji.

J. Neimanis.

Labi. Un tad... tātad šeit mēs redzam 3. daļā dažādus izdevumu veidus, kādus mēs varam ieskaitīt. Un šajos izdevumu veidos arī ir norādīti dažādi izdevumus ierobežojoši apmēri. Nu, piemēram, meža atjaunošanas izmaksas – tikai 25 procentu apmērā, kokmateriālu sagatavošanas/atsavināšanas saistītās izmaksas – 50 procentu

apmērā un tamlīdzīgi. Tātad jūs uzskatāt, ka 3.¹ daļa, kas ierobežo kopējo šo ieskaitāmo izdevumu apmēru līdz 80 procentiem, tie neatbilst. Kādēļ?

L. Leitāne.

Šajā gadījumā veidojas dubultais ierobežojums...

J. Neimanis.

Jā. Dubultais...

L. Leitāne.

Dubultais ierobežojums. Tātad vispirms ir attiecīgi, teiksim, tur 25 procenti un tad pēc tam visu saskaitot kopā vēl attiecīgi 80 procenti. Tā kā rezultātā jau faktiski tātad šis ierobežojums it kā uz noteiktām darbībām ir vēl lielāks.

J. Neimanis.

Labi. Bet vai likumdevējs nevarētu noteikt šādas izdevumus ierobežojošas normas un vai šī te norma par 80 procentiem tādējādi ir pārmērīgs, nesamērīgs ierobežojums atskaitāmajiem izdevumiem?

L. Leitāne.

Analizējot iepriekšējo situāciju, kā bija regulēts iedzīvotāju ienākuma nodoklis līdz brīdim, kad ieviesa 80 procentus, cik ierobežojumi bija visai ekonomiski pamatoti, izvērtēti, tātad cik patiesībā tie varētu arī ekonomiski būt izsvērtā veidā... Bet tanī brīdī, kad pievienoja šos 80 procentus, tad, protams, šī norma jau kļuva nesamērīga.

J. Neimanis.

Tātad nav... es saprotu, ka šajā gadījumā attiecībā uz 3.¹ daļu nav ekonomiski pamatots, kādēļ noteikti tieši šie 80 procenti, jūsuprāt?

J. Jansons.

Tieši tā.

J. Neimanis.

Labi. Un tad ir tā otra norma un to, es saprotu, uz šalles, cimdu, hobiju veicējiem mēs neattiecinām. 11.¹ panta 6.1. daļa. Vai pareizi es saprotu?

L. Leitāne.

Tātad šie uzņēmumi, kuri ir izvēlējušies divkāršajā ierakstā strādāt, tātad tie jau ir individuālie komersanti, zemnieku saimniecības vai zvejnieku saimniecības. Un divkāršais ieraksts jau pēc savas būtības atbilst tiem uzskaites principiem un tam regulējumam, kā veic arī kapitālsabiedrības, tā kā līdz ar to tie jau ir praktiski lielāki uzņēmēji ar lielākiem gan apgrozījumiem, gan darbību un viņi stāda arī gada pārskatus.

Tātad tie jau ir cita lieluma uzņēmumi savā būtībā. Bet es nekādā ziņā negribētu teikt, ka visi tie, kas ir šie te iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji ar vienkāršā ieraksta grāmatvedības sistēmu, ka viņi ir tikai absolūti mazie. Statistiskie dati, jā, mums te rāda, ka 30 procenti ir tādi pavisam varbūt mazi, bet, kā mēs redzam pēc šiem datiem, ka arī ar lielākiem gan apgrozījumiem, gan ienākumiem mums ir diezgan daudz arī šādi uzņēmēji. Kāpēc? Jo tātad savā laikā varbūt šis te uzņēmējs ir bijis izdomājis, ka viņš grib parādīt savu attieksmi, kļūstot par individuālo komersantu, uzņemoties atbildību ar visu savu mantu, tātad pilno atbildību, un tas mums tad būtu jāņem vērā, jo šeit tad mums veidojas situācija, ka tie, kas ir iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji, vienalga, vai pēc vienkāršā vai pēc divkāršās ierakstu sistēmas, lielāki vai mazāki, viņi nes atbildību ar visu savu mantu. Nes atbildību būtiski lielāku nekā, piemēram, kapitālsabiedrības, kur ir ierobežota atbildības nešana.

J. Neimanis.

Labi. Tātad atbilstoši likumam „Par grāmatvedību”, mēs runājam šajā gadījumā par tiem komersantiem, uzņēmumiem, zemnieku, zvejnieku saimniecībām, kuru apgrozījums ir virs 300 tūkstošiem, būs precīzi. Tātad šeit viņu apgrozījums ir 300 tūkstoši un vairāk. Tātad šeit norma acīmredzami laikam neattiecas uz hobiju veicējiem un tiem, kas finansē savu darbību no darba algas, jo tie visticamāk izvēlēsies vienkāršā ieraksta sistēmu, bet tātad šeit ir noteikts arī, ka gadījumā, ja šie apliekamie ienākumi pie ieņēmumiem virs 300 tūkstošiem ir mazāki par 20 procentiem, tad šo nodokli aprēķina no summas, kas nav mazāka par 20 procentiem no ieņēmumiem. Un jūs uzskatāt, ka tas tātad arī ir nesamērīgi un precizējot kādēļ, jo tie varētu būt lieli izdevumi?

L. Leitāne.

Jā, tie var būt gan lieli izdevumi, gan tie var būt arī ekonomiskais cikliskums kādā brīdī, neparedzēti izdevumi, kas var veidoties. Ekonomikā uzņēmi ne vienmēr strādā tikai un vienīgi ar peļņu un var būt lielāki kapitālieguldījumi, kas kādā brīdī tātad pārsniedz šībrīža varbūt arī vidējos izdevumus. Tā kā līdz ar to, protams, ka tas viss ļoti būtiski ietekmē. Un arī viņiem tiešām arī ir tāda pati situācija.

Un neaizmirsīsim, ka atkal viena no šīm te sadaļām mums ir arī zemnieku saimniecības, kuras ir ļoti atkarīgas no ārējiem apstākļiem, faktiski no dabas un klimatiskajiem apstākļiem, un tad, protams, ka viņiem ir šī varbūtība, ka kaut kas var notikt un izdevumi var būt, bet ieņēmumi var nebūt. Nu, protams, pastāv liela varbūtība.

J. Neimanis.

Jā. Labi. Es sapratu. Paldies.

S. Osipova.

Tā, jautājumu uzdos tiesnesis Laviņš.

A. Laviņš.

Jā, man vēl ir viens jautājums un tas saistīts ar, Jansona kungs, jūsu pieminēto, kā es pierakstīju sev... objektīvais neto princips. Es labprāt dzirdētu šā principa dažus konkretizācijas elementus, un labprāt dzirdētu jūsu viedokli, vai šis princips kaut kādā mērā ierobežo likumdevēja rīcības brīvību pieņemt tādu vai citu nodokļu regulējumu?

R. Koņuševskis.

Godātā tiesa! Būtība šim neto principam, lai arī viņš izriet no Vācijas Konstitucionālās tiesas judikatūras, būtība jau ir tāda pati, kā mūsu likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” nostiprinātajam principam, ka ar nodokli apliek ienākumu. Tāpat ieņēmumi mīnus izdevumi un ienākums ir tas, kas apliekams. Un analizējot šo judikatūru, mēs sapratām, ka tas ir pamata princips un likumdevējs var atkāpties, bet saskaņā arī ar mūsu... Satversmes tiesas judikatūrā ir saskatāmi šie te principi, tad jābūt īpaši pamatotam šim te atkāpes momentam. Ja ir atkāpes no šī principa, tad ir jābūt īpašam pamatojumam. Tiesa gan, Vācijas judikatūrā tiek analizēts vienlīdzības principa kontekstā šis princips, bet ideja kā tāda tur parādās un it īpaši gribu uzsvērt, ka tieši uz pamatojuma nozīmi, ja likumdevējs atkāpjas no šī principa.

A. Laviņš.

Precizējošs tad jautājums. Ja jūs sakāt, ka tas ir tāds vispārīgais noteikums un citāda rakstura... ja pretēji šim noteikumam pieņem kādu normatīvo regulējumu, tad tas nozīmē, ka tas ir sava veida izņēmums no šī noteikuma. Vai tad jāsaprot, ka visi šie apgrozījuma nodokļi, kas Latvijas nodokļu sistēmā pastāv, tie visi ir uzskatāmi kā sava veida izņēmumi?

R. Koņuševskis.

Godātā tiesa! Tie nav izņēmumi. Tie ir citi nodokļi...

J. Jansons.

Cits nodokļu režīms...

R. Koņuševskis.

Jā, cits nodokļu režīms.

A. Laviņš.

Jā, sapratu. Jūs šo objektīvo neto principu attiecināt tikai uz iedzīvotāju ienākuma nodokli kā tādu, ja?

R. Koņuševskis.

Tieši tā, godātā tiesa. Precīzi.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

S. Osipova.

Tā. Paldies. Tik tālu mēs esam tikuši ar iztaujāšanu. Taču ir jārespektē arī cilvēka vajadzības piecelties kājās un iedzert tasi kafijas.

Šobrīd tiesas sēdē tiek pasludināts 15 minūšu pārtraukums. Tiesas sēde tiks turpināta 11.05.

(Pārtraukums.)

S. Osipova.

Lūdzu, sēdieties!

Tā, tiesa turpina tiesas sēdi lietā Nr. 2021-06-01 ar pieteikuma iesniedzēja, tiesībsarga, iztaujāšanu.

Dosim iespēju uzdot jautājumus Saeimas pārstāvim Priekuļa kungam. Lūgšu nedublēt tos jautājumus, kurus tiesa jau ir izdevusi, jo tiesa ļoti vispusīgi ir iztaujājusi pieteikuma iesniedzēju.

Lūdzu, Priekuļa kungs!

J. Priekulis.

Labdien, godātā tiesa! Paldies. Man būs divi jautājumi un pēc tam, ja tiesa atļaus, kolēģei Janai Salmiņai, būs arī viens jautājums.

Pirmais jautājums tiesībsargam. Sakiet, lūdzu, vai jūs piekrītat apgalvojumam, ka apstrīdētās normas noteic tikai minimālo ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamo ienākumu, atstājot pašu nodokļu maksātāju izvēlē, kā tad tiek veikta saimnieciskā darbība. Respektīvi, kādus ieņēmumus es gūstu un kādus izdevumus es veicu.

Es ceru, ka jūs dzirdēsiet...

J. Jansons.

Jā, jā, tūlītās, tūlītās...

R. Koņuševskis.

Varbūt jūs varat pārfrāzēt jautājumu, īsti neuztvērām, godīgi sakot.

J. Priekulis.

Nu, respektīvi, tas jautājums... Jūs vairākas reizes šodien un arī pieteikumā runājāt par šo te peļņas normatīvu. Un tas jautājums faktiski ir tāds: vai jūs piekrītat

apgalvojumam, ka likumā šajā apstrīdētajās normās faktiski ir noteikts minimālais ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamais ienākums, respektīvi, tas lielums, no kā rēķina nodokli. Minimālais, atstājot vienlaikus pašas saimnieciskās darbības veicēju izvēlē, kādi tad man būs ieņēmumi, kādi tad man būs izdevumi un tā tālāk.

J. Jansons.

Nu, šeit ir divi aspekti. Tātad, kā es jau arī minēju un kolēģi minēja, šeit ienākuma nodoklis tiek aprēķināts... jā.. no valstī mākslīgi noteiktā minimālā ienākuma, tātad no minimālā ienākuma, kas veidojas patiesībā no apgrozījuma... Tātad faktiski tas nodoklis tiek maksāts no apgrozījuma.

Bet es gribu vienu lietu uzsvērt, kas ir Saeimas atbildes rakstā, kas varbūt arī kaut kādā zināmā mērā...

J. Priekulis.

Bet jūs piekrītat... ja var precizēt... ka faktiski tas ir minimālais?

J. Jansons.

Es atvainojos?

J. Priekulis.

Ja var precizēt... tad faktiski jūs piekrītat, ka ar šīm te normām ir noteikts minimālais arī ar iedzīvotāju ienākuma nodokli ar apliekamais ienākums, atstājot tad pašu saimnieciskās darbības veicēju izvēlē, kā viņš veic saimniecisko darbību.

J. Jansons.

Nu, redziet... patiesībā kur ir tā netaisnība. Tā netaisnība ir tajā, ka tātad ekonomiski nav izvērtēts, ir nesamērīgi tātad rēķināt šādā te veidā šo te ienākuma nodokli. Bet es gribu uzsvērt vienu lietu. Es saprotu, ka tātad Saeimas atbildes rakstā 8. lapā pēdējā rindkopā pēdējais teikums: „ar apstrīdētajām normām nosakot pamatprincipu, ka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamais ienākums nevar būt mazāks par 20 procentiem no saimnieciskās darbības ieņēmumiem, visupirms pats saimnieciskās darbības veicējs tiek motivēts uz ekonomiski labāk pamatotu saimniecisko darbību”. Saprotiet, te jau sanāk faktiski arī pretruna atbildes rakstā...

J. Priekulis.

Es atvainojos...

S. Osipova.

Es ļoti atvainojos, Priekuļa kungs, īpaši šajā režīmā strādājot: viena puse pabeidz, apklust, tad runā nākamais. Mums arī protokols ir jāraksta pēc tā visa. Ievērosim, lūdzu, procedūru!

Tiesībsarga kungs, lūdzu, turpiniet atbildi!

J. Jansons.

Jā, ko es gribēju arī teikt... Tātad faktiski, Priekuļa kungs, te sanāk pretruna jūsu jautājumā.

J. Priekulis.

Paldies par jūsu viedokli.

Sakiet, lūdzu, vai jūs piekrītat, ka ne visos gadījumos, kad izdevumu ir vairāk par 80 procentiem, rodas zaudējumi. Nu, respektīvi, ka ieņēmumi ir mazāk nekā izdevumi.

L. Leitāne.

Ne visos gadījumos veidojas tieši zaudējumi. Nu, es minēšu kaut vai piemēru. Piemēram, ieņēmumi ir 10 tūkstoši, izdevumi ir 9 tūkstoši. Tā rezultātā tajā pat laikā ierobežoti ir 80 procenti, un neatkarīgi no tā, ka reālais ienākums ir tūkstotis, nodoklis ir jāmaksā no 2 tūkstošiem. Tā kā līdz ar to tie var būt gan zaudējumi, gan arī faktiski sanāk, ka apliekas izdevumi, kuri pēc savas būtības ir bijuši.

J. Priekulis.

Paldies. Kolēģei Janai Salmiņai būs viens jautājums, ja tiesa ļauj to uzdot.

S. Osipova.

Lūdzu, Salmiņas kundze.

J. Salmiņa.

Labdien, godātā tiesa! Jautājums tiesībsargam.

Jūs savā runā minējāt par rentabilitātes rādītājiem, kas ir iekļauti Centrālās statistikas pārvaldes mājaslapā un ir iegūti šādi dati, nosakot konkrētu rentabilitāti vidēji valstī, kā arī atsevišķai nozarei, kas bija transports.

Varat, lūdzu, paskaidrot, kā šie dati attiecas uz izskatāmo lietu, ja vismaz šobrīd no mājaslapas, kas ir Centrālās statistikas pārvaldes mājaslapa, ir secināms, ka pēc būtības tie ir komersantu finansiālie un finanšu analīzes rādītāji, kuros ietver komersantu finansiālo rādītāju datus, tātad pēc būtības tiek aprēķināts ar juridisku personu finanšu rezultātu un attiecīgi tiek izmantoti gada pārskati, ko iesniedz juridiskās personas. Paldies.

J. Jansons.

Jā, paldies. Šeit nav runa par juridiskām personām un, kā jau es arī tātad mūsu atzinumā teicu, ir vairāki piemēri minēti, bet es došu vārdu Līgai.

L. Leitāne.

Tātad, ja mēs skatāmies rentabilitātes rādītājus. Rentabilitātes rādītājus, lai mēs analizētu notiekošo tautsaimniecībā, mēs, protams, izmantojam statistiskos datus, tos, kādi mums ir pieejami. Un šobrīd šie te rentabilitātes rādītāji mums parādās no juridiskajām personām, kuras iesniedz gada pārskatus. Tātad šos gada pārskatus iesniedz attiecīgi tie, kuri ir uzņēmuma ienākuma nodokļa maksātāji, tātad faktiski tie, kuri ir labākā situācijā nodokļu režīmā un tanī pat laikā tie ir objektīvi dati, kurus mēs varam saprast, kā uzņēmējdarbība strādā un kāds ir šis te peļņas lielums kopumā. Tāpēc līdz ar to arī šos datus, tie ir salīdzināmie dati, uz kuriem mēs varam salīdzināt arī tos, kas strādā iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāja režīmā. Tas ir pilnīgi loģiski, ka mēs šos datus izmantosim.

J. Salmiņa.

Es vēlētos, lūdzu, precizēt. Ņemot vērā, ka uzņemu gada pārskatus iesniedz UIN maksātāji, bet šobrīd lietā izskatāmais jautājums ir saistīts ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, kā tieši var ar uzņēmuma datiem pierādīt vai pārnest līdzīgu šo pamatojumu uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem, ņemot vērā, ka ir gan dažādi principi grāmatvedības veikšanā, gan dažādi principi nodokļa piemērošanā abos šajos minētajos nodokļos – uzņēmumu ienākumu nodoklī un iedzīvotāju ienākumu nodoklī.

L. Leitāne.

Ja mums ir, piemēram... ja rentabilitātes rādītāju mēs rēķinām kā peļņu pirms nodokļiem pret neto apgrozījumu, tad tanī gadījumā mēs redzam tātad rezultātu. Mēs attiecinām to pret neto apgrozījumu. Neto apgrozījuma noteikšana var būt atšķirīga, bet pamatprincips – tātad ieņēmumi pielīdzināmi ir neto apgrozījumam, tikai viņi saucās terminoloģiski atšķirīgi un var būt atšķirīgi, bet atzišana līdzībā, tātad ekonomiskajā līdzībā ir, un rezultāts, ja mēs runājam iedzīvotāju ienākuma nodokļa kategorijās, ir ienākums, tad juridiskajām personām mēs runājam par peļņu, bet ekonomiskajā salīdzinājumā tātad tā ir rezultātu attiecināšana pret neto apgrozījumu... pret ieņēmumiem. Tās ir atšķirīgas metodikas, jā, bet tad mums ir arī divkāršā ieraksta, kura ir atšķirīga no vienkāršā ieraksta sistēmas, jā, bet tanī pat laikā tātad mums ir rezultāti un ekonomiskās būtības rezultāts ir tāds pats rezultāts, lai kā mēs viņu arī sauktu.

J. Salmiņa.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies, Saeimas pārstāvjiem par jautājumiem.

Tiesnesim Kučam ir jautājums.

A. Kučs.

Labdien. Man būs viens precizējošs jautājums tiesībsarga pārstāvjiem.

Jūs minējāt, ka apstrīdētā norma attiecas arī uz tām personām, kas saimniecisko darbību veic neregulāri, pieņemsim. Jūs minējāt, ka nodarbojas ar hobiju... tātad ada šalles, veic kādas citas darbības.

Un jautājums ir tāds: ja tas apgrozījums ir vismaz 300 tūkstoši, tātad uz šīm personām arī kaut kādā veidā viņu darbību šīs apstrīdētās normas ietekmē?

L. Leitāne.

Šī norma attiecas uz pilnīgi visiem nodokļu maksātājiem, kuri ir iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāja režīmā, lai kādā viņi būtu, vai tā ir zemnieku saimniecība, zvejnieku saimniecība, individuālā komersanta formā, vai arī saimnieciskās darbības veicēja formā. Tātad, vienalga, vai tas ir izteikti regulārs vai neregulārs, tātad praktiski pilnīgi uz visiem, kuri ir šajā režīmā, uz visiem tas attiecas bez izņēmuma.

A. Kučs.

Bet minimālais apgrozījums... es precizēšu... ir 300 tūkstoši... tikai tad viņi sāk darboties, ja?

L. Leitāne.

Tas ir attiecīgi no juridiskā panta. Tātad saimnieciskās darbības veicējiem, sasniedzot noteiktu apgrozījumu, ir jāreģistrējas kā individuālajam komersantam, bet nodokļa režīms paliek tāpatās. Tātad attiecībā uz individuālajiem komersantiem tas arī saglabājas, arī tiem, kuriem ir virs tiem 300 tūkstošiem apgrozījums.

A. Kučs.

Bet ja ir zemāks apgrozījums? Viņš arī tiks piemērots?

L. Leitāne.

Tieši tā. Tātad pilnīgi uz visiem, gan uz zemāku, gan uz lielāku, ja viņi ir saglabājušies šajā iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas režīmā. Ja individuālais komersants, zemnieku vai zvejnieku saimniecība ir pārgājuši uz uzņēmuma ienākuma nodokļa maksātāja režīmu, tad, protams, šī norma attiecībā uz iedzīvotāju ienākuma nodokli vairs uz viņiem neattiecas, jo viņi ir citā nodokļu režīmā.

A. Kučs.

Paldies.

S. Osipova.

Tā, paldies tiesībsargam un tiesībsarga pārstāvjiem. Šajā brīdī tiesai vairāk jautājumu nav.

Šobrīd dosim vārdu Saeimas pārstāvjiem, lai paustu juridisko pamatojumu, atbildot uz pieteikuma iesniedzēja argumentiem. Tātad Priekuļa kungs un Salmiņas kundze. Kurš runās?

J. Priekulis.

Es runāšu, godātā tiesa.

Liels paldies par doto vārdu.

Tātad izskatāmajā lietā Saeima ir sniegusi jau savu atbildes rakstu un joprojām uztur tajā paustos argumentus. Tāpēc šodien mēs neatkārtosim visus argumentus, kas ir minēti atbildes rakstā, jo tie ir pieejami lietas materiālos. Tā vietā mēs vēlētos akcentēt vairākas lietas, kurām mūsu ieskatā ir nozīme izskatāmajā lietā, vietām, protams, arī papildinot jau atbildes rakstā sniegtos argumentus.

Tātad izskatāmajā lietā ir apstrīdētas normas, kuras ietvertas likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, un apstrīdētās normas bija tikai viena daļa no kopējās tā sauktās nodokļa reformas, kas, pamatojoties uz valsts nodokļu politikas pamatnostādņem 2018.-2021. gadam, tika ieviesta ar 2018. gada 1. janvāri. Šīs reformas ietvaros izmaiņas skāra ne tikai iedzīvotāju ienākuma nodokļa, turpmāk saīsinājumā IIN, režīmu, bet arī citus nodokļa režīmus, piemēram, pilnībā pārstrādājot uzņēmuma ienākuma nodokļa režīmu, ko es arī turpinājumā saukšu par UIN regulējumu. Pieņēma jaunu likumu, kurā pilnībā mainīja UIN maksāšanas pamatprincipu, proti, ja iepriekš UIN bija jāmaksā par gūto peļņu, tad pēc tam – par sadalīto peļņu. Un tas būtiski atšķiras no tā, ko paredz IIN režīms, jo IIN režīma gadījumā nav nozīmes tam, vai peļņa tiek vai netiek sadalīta. Tātad tas, ko mēs vēlētos jau sākumā uzsvērt, ka pašos pamatprincipos UIN režīms būtiski atšķiras no IIN režīma.

Atgriežoties pie apstrīdētajām normām. Jāmin tas, ka regulējums, kas paredzēts apstrīdētajās normās, tika visupirms vērtēts jau tad, kad tika izstrādātas valsts nodokļu politikas pamatnostādnes 2018.–2021. gadam, proti, ierobežojums, kāds ir ietverts apstrīdētajās normās, tika ietverts jau šajās nodokļu politikas pamatnostādņēs kā viens no iespējamajiem pasākumiem, kurš būtu ieviešams attiecībā uz IIN režīmu. Un tas ir būtiski, jo nodokļu politikas pamatnostādnes ir augsta līmeņa politisks dokuments nodokļu jomā un tās nav ne vienā dienā, nedz arī vienas institūcijas izstrādāts dokuments. To izstrādā Finanšu ministrija, cieši sadarbojoties ar valdības sociālajiem partneriem, sadarbības partneriem, tiek analizēti dažādi dati, izstrādāts esošās situācijas raksturojums nodokļu jomā, kurā aplūkoti arī jautājumi, kas saistīti ar iedzīvotāju ienākuma nodokli un ēnu ekonomiku, ka arī tiek saņemta atzinumi no visām ministrijām un citām institūcijām. Piemēram, šajā gadījumā arī no Zemnieku Saeimas, Latvijas Nodokļu konsultantu asociācijas un citām.

Nodokļu politikas pamatnostādņu izstrādes laikā no visiem sniegtajiem atzinumiem tikai divos bija sniegts viedoklis par apstrīdētajām normām. Tas bija, no Zemkopības ministrijas un Latvijas Nodokļu konsultantu asociācijas.

Godātā tiesa, šie atzinumi tika vērtēti. Lauksaimniekiem pat tika nākts pretī ar normām, kuras ieviesa labvēlīgus noteikumus. Savukārt, ciktāl kāds iebildums netika ņemts vērā, izziņā, tāvad procesā pirms Saeimas, tika norādīts pamatojums. Tāpat apstrīdētajās normās ietvertie ierobežojumi tika vērtēti Ministru prezidenta izveidotajā nodokļu reformas vadības grupā. Piemēram, uz 2017. gada 5. aprīļa sēdi Finanšu ministrija sagatavoja prezentāciju par tematu „Nodokļu režīmi mazajiem uzņēmumiem”, kurā norādīti arī apstrīdētajās normās ietvertie ierobežojumi un virkne datu, kas analizēti par saimnieciskās darbības veicējiem, IIN maksātājiem. Piemēram, cik kopā ir šādu veicēju, cik gūst peļņu, cik strādā ar zaudējumiem, kādi ir kopējie ieņēmumi, peļņa, zaudējumi un arī dati par nozarēm, kurās procentuāli ir vairāk zaudējumu.

Attiecīgi tas, ko mēs vēlētos uzsvērt šajā sākumā, ka apstrīdētajās normās ietvertajiem ierobežojumiem ir arī sava priekšvēsture pirms Saeimas. Un šajā sakarā īpaši svarīgi būtu uzklaut Finanšu ministriju kā pieaicināto personu, ņemot vērā, ka Finanšu ministrija izstrādāja gan nodokļu politikas pamatnostādnes un likumprojektu, kurā jau sākotnēji, iesniedzot to Saeimā, bija ietvertas apstrīdētās normas, gan arī Finanšu ministrija pildīja nodokļu reformas vadības grupas sekretariāta funkcijas.

Tāvad turpinot par IIN režīmu un apstrīdētajām normām. Pamatprincips, runājot par saimniecisko darbību, ir tāds, ka ikviena persona var izvēlēties ne vien dažādas saimnieciskās darbības formas, bet arī šai saimnieciskās darbības formai piemērotos nodokļu režīmus, tāvad IIN, UIN vai pat mikrouzņēmuma nodokli. Un parasti ar likumu netiek noteikts tas, kādā formā ir veicama saimnieciskā darbība un kāds nodokļu režīms ir jāizvēlas, proti, tā ir brīva personas izvēle, tāpat tas, pēc kādiem kritērijiem izvēlēties vienu vai otru nodokļu režīmu.

Runājot par tāvad IIN režīma piemērošanu saimnieciskajā darbībā, tad šo nodokļu režīmu var izvēlēties dažādi subjekti. Un tie ir fiziskās personas, kuras ir reģistrētas Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicējs, tā saucamie pašnodarbinātie, individuālie komersanti, individuālie uzņēmumi, zemnieku saimniecības un zvejnieku saimniecības. Ja aplūkojam statistiku, tad visvairāk no visiem Valsts ieņēmumu dienestā reģistrētajiem IIN maksātājiem, saimnieciskās darbības veicējiem, ir tieši fiziskās personas, kas reģistrētas kā saimnieciskās darbības veicējs, tā sauktie pašnodarbinātie. Pēc mūsu rīcībā esošajiem datiem tie ir 72 procenti. Turklāt jāsaprot, ka nav pamata attiecināt uz visu IIN režīmu tādu vispārinātu secinājumu, ka šī režīma neatņemams elements ir maza peļņa, kas kalpo tikai kā papildinājums citiem ienākuma avotiem. Jo, atbilstoši statistikai 2017.–2019. gadā citus regulārus ienākumus, piemēram, darba alga, pensijas, autoratlīdzības neguva 34

līdz 36 procenti jeb absolūtos skaitļos vairāk nekā 40 tūkstoši saimnieciskās darbības veicēji, IIN maksātāji. Tātad ir virkne saimnieciskās darbības veicēju, IIN maksātāju, kuriem vienīgais nopietnais ienākumu avots nosacīti sakot ir peļņa no saimnieciskās darbības un nereti daudzās profesijās saimnieciskā darbība un IIN režīms nosacīti, bet tiek izvēlēti kā alternatīva darba tiesiskajām attiecībām.

Pamatprincips, godātā tiesa, kas izriet no likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” attiecībā uz IIN piemērošanu saimnieciskajā darbībā, patiesi ir tāds, kā to saka arī tiesībsargs, ka IIN ir aprēķināms no likumā noteikto ieņēmumu un ar to gūšanu saistīto izdevumu starpības, proti, ar IIN apliekamo ienākumu, ievērojot likumā noteikto, noteic pats nodokļa maksātājs, jo šis lielums ir atkarīgs no nodokļa maksātāja grāmatvedības datiem.

Taču, godātā tiesa, mēs vēlētos uzsvērt, ka tas ir tikai tāpēc, ka likumdevējs šādu pamatprincipu ir paredzējis likumā un likumdevējs var arī radīt izņēmumu no šī pamatprincipa, tātad, likumā noteiktā pamatprincipa. Un mūsu ieskatā no Satversmes neizriet, ka IIN saimnieciskajā darbībā vienmēr būtu aprēķināms tikai un vienīgi vadoties pēc viena noteikta pamatprincipa. Tas ir līdzīgi tai situācijai, kad iepretim vispārējai tiesību normai tiek pieņemta speciālā tiesību norma un šajā sakarā būtu izmantojama Satversmes tiesas jau izteiktā atziņa, ka nodokļu tiesību jomai ir raksturīga zināma likumdevēja rīcības brīvība un tajā ietilpst arī tiesības izvēlēties, kādas nodokļa likmes un kādām personu kategorijām paredzamas, kā arī tiesības noteikt attiecīgā regulējuma detaļas. Proti, ja likumdevējs ir radījis nodokli, likumdevējs drīkst noteikt arī šī nodokļa noteikumus, arī tādus, kas atšķiras no pamatnoteikumiem. Protams, tas, kas nav apšaubāms, tas ir, jebkuram noteikumam, protams, ir jāatbilst Satversmei.

Godātā tiesa! Ekonomikas zinātnē tādu metožu kopumu, kad nodokļu bāze netiek noteikta vienīgi pamatojoties uz pašu nodokļu maksātāju datiem, bet citos veidos, apzīmē ar tādu jēdzienu kā *presumptive taxation*, ko varētu iztulkot ar prezumpcīvā nodokļa uzlikšanu, prezumpcīvā metode. Un ja nodokļu uzlikšanā tiek izmantota šī te prezumpcīvā metode, tad noteiktu aprēķinu rezultātā tiek noteikta nodokļu bāze, kas var atšķirties no nodokļu maksātāju grāmatvedības ierakstiem. Proti, izmantojot šo metodi, nodokļu bāze tiek noteikta, balstoties uz valsts pieņemtas prezumpcijas pamata. Un zinātnē ir uzsvērts arī tas, ka šādu metodi iespējams izmantot uz ikvienu nodokli, bet raksturīgāk tā tiek izmantota tieši attiecībā uz iedzīvotāju ienākuma nodokli.

Tāpat zinātnē tiek minēti arī vairāki iemesli šādas metodes izmantošanai. Piemēram, nodokļu administrēšanas efektivitāte, mazāks slogs nodokļu administrēšanā, it īpaši, kad ir liels nodokļu maksātāju skaits ar salīdzinoši zemiem ienākumiem, cīņa ar ēnu ekonomiku un izvairīšanos no nodokļu nomaksas, tātad arī konkurences kropļošanas mazināšana, kā arī taisnīga nodokļu sadale starp visiem

nodokļu maksātājiem – starp tiem, kas darbojas gan ēnu ekonomikā, gan starp tiem, kas tur, protams, nedarbojas.

Šāda prezumpcija, godātā tiesa, var būt gan atspēkojama no zinātnē paustā, piemēram, nodokļu maksātājiem ir tiesības iesniegt pierādījumus par izdevumiem, gan neatspēkojama. Taču, ja runā par neatspēkojamām prezumpcijām, tad tās iedala divās kategorijās: tādās, ar kurām ir noteikts minimālais nodokļu apmērs un tādās, ar kurām ir noteikts fiksēts nodokļu apmērs. Un no zinātnē paustā arī izriet, ka konstruēt nodokļu bāzi, izmantojot šo te prezumptīvo metodi, ko angļiski dēvē par *presumptive taxation*, var dažādos veidos, bet viens no tiem ir tieši paredzēt minimālo nodokļu bāzi, balstoties uz nodokļu maksātāju ieņēmumiem, proti, noteikt, ka minimālā nodokļu bāze ir noteikti procenti no ieņēmumiem. Tieši tas, kas paredzēts apstrīdētajās normās. Turklāt, aplūkojot apstrīdētās normas likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” kontekstā, būtu jāsecina, ka tās nemaz nav unikālas. Un šodien tiesas sēdē jau zināmi argumenti par to izskanēja. Jau šobrīd likumā ir paredzēts ne vien virkne ierobežojumu, bet arī izņēmumu no pamatnoteikumiem, ka IIN aprēķina no starpības starp ieņēmumiem un izdevumiem. Proti, tie ir specifiskie IIN režīmi. Piemēram, samazinātās patentmaksas un šodien tiesas sēdē jau pieminētais kā nekustamā īpašuma izīrēšana, paziņojot par saimnieciskās darbības neregistrēšanu. Tātad izņēmumi no šī te likumā noteiktā pamatnoteikuma faktiski jau pastāv.

Kādu mērķu sasniegšanai kalpo apstrīdētās normas? Jāsaka, ka apstrīdētajām normām tātad ir gan fiskāla funkcija – gūt lielākus iedzīvotāju nodokļa ieņēmumus, gan arī regulatīva funkcija – mazināt ēnu ekonomiku, padarīt nodokļu administrēšanu efektīvāku un veicināt ekonomiskās izaugsmes un tautsaimniecības attīstību. Un pamattiesību ierobežošanas kontekstā, ja tiek pieņemts, ka pamattiesības tiek ierobežotas, tad šie mērķi mūsu ieskatā atbilst Satversmes 116. pantā noteiktajam leģitīmajam mērķim, kas ir sabiedrības labklājības aizsardzība.

Tātad tas, ko mēs vēlētos uzsvērt, ir tas, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu palielināšana ir tikai viens no šiem mērķiem un šāds mērķis, es vēlētos teikt, ka nav nekas netipisks vai nepieļaujams, jo nodoklis pēc būtības vienmēr ir instruments, ar kuru valsts nodrošina ieņēmumus budžetā, proti, nodokļi veido valsts budžetu un pašvaldību budžeta ieņēmumus. Un tie tiek atzīti un tie tiek noteikti, lai nodrošinātu sabiedrības labklājību. Šajā sakarā, piemēram, Satversmes tiesa ir atzinusi, ka... „iedzīvotāju ienākuma nodokļa kā tiešā nodokļa pamatfunkcija ir fiskāla funkcija, kas nodrošina ieņēmumus valsts budžetā un pašvaldību budžetos. Ar šo ieņēmumu palīdzību ir iespējams finansēt prioritārus sociālos un ekonomiskos pasākumus, kā arī mazināt personu ienākumu un labklājības līmeņa nevienlīdzību. Tādēļ valsts nodokļu politiku izmanto arī sociālās politikas mērķu sasniegšanai un lielākā daļa no iedzīvotāju ienākuma nodokļa tiek ieskaitīta tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā ir attiecīgā nodokļu maksātāja dzīves vieta. Tādā veidā tiek nodrošināta liela daļa no vietējo

pašvaldību budžeta ieņēmumiem, kuri, citastarp, tiek novirzīti arī pašvaldību sociālo programmu īstenošanai. Tātad IIN ieņēmumus izmanto dažādu pasākumu īstenošanai sabiedrības interesēs un IIN ieņēmumi kalpo ne tikai valsts, bet proporcionāli lielākajā daļā arī pašvaldību izdevumu segšanai. Turklāt jāpiemin, ka viens no nodokļu reformas uzdevumiem bija arī atrast arī papildu finansējumu veselības nozarei..

Par iedzīvotāju ienākuma nodokļa administrēšanu. No vienas puses, protams, ikvienam ir pienākums ievērot likumus un maksāt nodokļus. Savukārt no otras puses, ir nepieciešams nodrošināt arī atbilstošu kontroli par to, vai tas tiek darīts. Un nodokļu administrēšanas izmaksas nevar būt nesamērīgi lielas, jo nodokļu administrēšana arī gala beigās tiek finansēta no sabiedrības līdzekļiem. Attiecīgi nodokļu tiesību jomā ir jāparedz efektīva nodokļu iekasēšanas kārtība un tas ir būtiski ne tikai nodokļu maksātājam, bet arī sabiedrībai kopumā. Un atkal jāatsaucas uz Satversmes tiesas jau atzīto, ka pienācīga nodokļu administrēšana „ietver savlaicīgu un efektīvu nodokļu iekasēšanu un vienlaikus novērš izvairīšanos no nodokļu maksāšanas”.

Tomēr jāsaaka, ka situācijā, kad valstī nav pietiekami nostiprinājusies izpratne par pienākumu maksāt nodokļus, nodokļu administrēšana ir sarežģīta darbība. Un to, ka ēnu ekonomikas līmenis Latvijā joprojām ir augsts, bet izpratne par personas konstitucionālo pienākumu maksāt nodokļus ir nepietiekama, ir atzīts arī Satversmes tiesas praksē.

Ekonomikas zinātnē ir uzsvērts, ka pastāv noteikti nodokļu maksātāji, kuru kontrole ir īpaši sarežģīta. Un tas pastāv gan vēl tikai attīstības stadijā esošajās valstīs, gan arī attīstītajās valstīs. Un šādi nodokļu maksātāji tiek apzīmēti ar jēdzienu „*hard to tax*”. Un, lai arī nepastāv viens šī jēdziena skaidrojums, zinātnē tiek skaidrots, ka ir vairāki apstākļi, kas raksturo šo grupu. Piemēram, to skaits ir ievērojams, kā rezultātā, pārbaudīt ir iespējams tikai mazu daļu no tiem un to ienākumi ir salīdzinoši nelieli, salīdzinot ar resursiem, kurus būtu nepieciešams ieguldīt, lai pārbaudītu katru nodokļa maksātāju. Tāpēc prasās vienkāršot nodokļu administrēšanu un to pēc būtības var attiecināt arī uz IIN maksātājiem, saimnieciskās darbības veicējiem. To skaits ir ievērojams. Pēc mūsu rīcībā esošajiem datiem Valsts ieņēmumu dienestā ir reģistrēti aptuveni 130 tūkstoši, bet ieņēmumi vairums gadījumos ir salīdzinoši nelieli. Un to ilustrē arī fakts, ka 2019. gadā šādu maksātāju skaits, kuri gūst peļņu līdz 1000 eiro gadā... gadā nevis mēnesī... ir aptuveni 20 tūkstoši. Bet maksātāju skaits, kas gūst peļņu līdz 6 tūkstošiem eiro atkal gadā jeb minimālās algas apmērā faktiski mēnesī, ir bijis aptuveni 44 tūkstoši. Savukārt, ja aplūkojam vidējo peļņas apmēru maksātājiem, kas gūst peļņu tātad līdz šiem te tūkstoš eiro gadā, šis te peļņas apmērs bija tikai 400 eiro gadā noapaļojot. Savukārt maksātājiem, kuru peļņa bija līdz 6 tūkstošiem eiro gadā, tikai 1600 eiro gadā. Tie ir dati par 2019. gadu.

Ņemot vērā, ka pārbaudīt to, vai saimnieciskās darbības veicējs, tātad IIN maksātājs, ir pamatoti norādījis izdevumus, nepieciešams individuālas pārbaudes, kas

prasītu ne vien nesamērīgus valsts budžeta līdzekļus, bet arī citus resursus, ja salīdzina to, kāds no šiem pasākumiem varētu būt ieguvums nodokļu ieņēmumu ziņā, ar resursiem, kurus būtu nepieciešams ieguldīt šādās pārbaudēs. Turklāt jāuzsver, godātā tiesa, ka pat individuālu pārbažu gadījumā ir sarežģīti saprast, vai attiecīgie izdevumi ir piemēroti pamatoti, jo sarežģītību, piemēram, rada apstākļi, ka liela daļa IIN maksātāju savu darbību veic savās mājās. Un šajā sakarā īpaši svarīgi būtu uzklaut mūsu ieskatā Valsts ieņēmumu dienestu kā nodokļu administrējošo institūciju.

Godātā tiesa! Mēs nenoliedzam to, ka atrast saprātīgu līdzsvaru starp pamattiesībām un sabiedrības interesēm, nosakot minimālo nodokļu bāzi tāpat pēc šīs te prezumptīvās metodes, patiesi ir sarežģīts uzdevums. Un tas faktiski ir akcentēts arī zinātnē. Tomēr likumdevējs patiesi ir centies sabalansēt šīs intereses un mūsu ieskatā panāktais līdzsvars ir taisnīgs. Un par to liecina vairāki apstākļi.

Apstrīdētās normas tika pieņemtas 2017. gada 27. jūlijā, bet stājās spēkā 2018. gada 1. janvārī. Tāpat saimnieciskās darbības veicējiem, IIN maksātājiem, bija pietiekami garš laiks, lai izdomātu, tostarp arī veiktu nepieciešamās konsultācijas, kā rīkoties – iet uz citu nodokļu režīmu vai palikt IIN režīmā. Pāriešana, protams, var būt vienkāršāka vai sarežģītāka, bet ne neiespējama. Taču atkal. Skatoties statistiku... statistika parāda, ka daudzi saimnieciskās darbības maksātāji vēl aizvien, pat pēc apstrīdēto normu spēkā stāšanās, uzskata šo te iedzīvotāju ienākuma nodokļa režīmu par pietiekami pievilcīgu savai saimnieciskajai darbībai, proti, no statistikas ir saskatāms tas, ka tieši pēc apstrīdēto normu... nav saskatāms tas, ka tieši pēc apstrīdēto normu spēkā stāšanās ir ievērojami samazinājies to personu skaits, kuri ir izvēlējušies piemērot savai saimnieciskajai darbībai šo nodokļa režīmu. Ja skatāmies pēc iesniegto gada ienākumu deklarāciju skaita, tad šis skaits pat ir palielinājies. Ja 2017. gadā tie bija aptuveni 99 tūkstoši, tad 2018. gadā, tas ir, gadā, kurā sāka darboties apstrīdētās normas, tie jau bija 107 tūkstoši, bet 2019. gadā – 106 tūkstoši. Turklāt, pēc apstrīdēto normu spēkā stāšanās, tas ir, 2018. un 2019. gadā, samazinājās to saimnieciskās darbības veicēju, IIN maksātāju, skaits, kuri strādā ar zaudējumiem, salīdzinot ar 2017. gadu, kad vēl spēkā nebija apstrīdētās normas.

Aplūkojot tos, kuri kārtu grāmatvedību vienkāršā ierakstu sistēmā, tādu ir apmēram 98 procenti. Ja 2017. gadā ar zaudējumiem strādāja 15 procenti, tad 2018. gadā – jau 10, bet 2019. gadā – jau 9,5 procenti. Un to var izskaidrot divējādi. Tika atrasti veidi, kā strādāt efektīvāk, vai arī daļa no tiem iznāca no ēnu ekonomikas. Un tāpat ir sasniegts vismaz viens vai pat divi apstrīdētajās normās noteiktie mērķi.

Minimālais ar IIN apliekamais ienākums ir salīdzinoši mazs. Tie ir 20 procenti no saimnieciskās darbības ieņēmumiem, kas pēc būtības nozīmē, ka nodoklis ir tikai 4 procenti no ieņēmumiem jau apgrozījuma. Tas ir ievērojami mazāk nekā mikrouzņēmuma nodoklis, kurš ir 25 procenti vai 40 procenti un, godātā tiesa, gribētu uzsvērt, ka tas ir mazāk nekā vidējais rentabilitātes rādītājs saimnieciskās darbības

veicēju, IIN maksātāju, vidū. Piemēram, aplūkojot tos, kuri kārtu grāmatvedību vienkāršā ierakstu sistēmā, kas ir apmēram 98 procenti un šie skaitļi ir arī no statistikas, kurus tiesa šodien lēma pievienot lietas materiāliem, tātad rentabilitāte, ko aprēķina kā attiecību starp bruto peļņu un ieņēmumiem, 2015.–2017. gadā bija 27–28 procenti, 2018.–2019. gadā – tātad pēc tam, kad stājās spēkā apstrīdētās normas, 34 procenti. Bet 2020. gadā pat 36 procenti. Savukārt šīs maksātāju grupas peļņa 2018. un 2019. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu, pieauga attiecīgi par 40 un 51 procentu. Savukārt, ja skatāmies situāciju pirms apstrīdētajām normām un salīdzinām 2015., 2016. un 2017. gadu, tātad laika periodu, kas šīs te apstrīdētās normas nebija, tad peļņas pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, bija aptuveni 8 procenti. Un, godātā tiesa, tas mūsu ieskatā ir ievērojams uzlabojums pēc apstrīdētajām normām.

Līdz ar apstrīdētajām normām tika ieviesti arī vairāki līdzsvarojoši pasākumi, kas mazina ar apstrīdētajām normām uzlikto nodokļu slogu.

Pirmkārt, ierobežojumu, ka ierobežojumi netiek piemēroti pirmajā un otrajā taksācijas gadā, kad ir tā sauktais ieskriešanās periods, kā arī pēdējā taksācijas gadā.

Otrkārt, ir virkne izdevumu kategorijas, kuras var piemērot pilnā apmērā un tās ir būtiskas izdevumu pozīcijas, piemēram, darba algu un ar to saistītie nodokļi un pamatlīdzekļu nolietojums.

Treškārt, faktiskā izdevumu daļa, kas ir virs 80 procentiem, joprojām var tikt pārnesta uz nākamajiem trīs taksācijas gadiem kā izdevumi, kas samazina apliekamo ienākumu. Turklāt, tieši šis regulējums mūsu ieskatā arī stimulē neslēpt ienākumus, proti, lai varētu šo te neizmanto to izdevumu daļu pārnest uz nākamajiem gadiem. Turklāt, atkal pievērsoties statistikai. Pēc statistikas pēc apstrīdēto normu spēkā stāšanās ir palielinājušies gan IIN no saimnieciskās darbības maksātie ieņēmumi, gan apliekamais ienākums. Un pat visai ievērojami. Aplūkojot tos, kuri kārtu grāmatvedību vienkāršā ierakstu sistēmā, kas ir apmēram 98 procenti, 2018. gadā ieņēmumi palielinājās par 15 procentiem, bet 2019. gadā – par 21 procentu, ja salīdzina to ar 2017. gadu. Savukārt IIN apliekamais ienākums 2018. gadā – par 15 procentiem un 2019. gadā – par 28 procentiem, atkal salīdzinot ar 2017. gadu. Līdz ar to nav novērojams tas, ka kopumā valstī apstrīdēto normu dēļ samazinātos no IIN gūtie ieņēmumi.

Vērtējot minimālā ar IIN apliekamo ienākumu lielumu, jāņem vērā arī zinātnē atzītais, ka minimālā nodokļa bāze nevar būt pārlietu augsta mazākiem saimnieciskās darbības veicējiem, bet vienlaikus arī pārlietu zema lielākiem saimnieciskās darbības veicējiem, lai nemudinātu šos te lielākos tiekies uz minimālo nodokļu bāzi, kā rezultātā nav ieguvumu no šāda minimālā ar IIN apliekamā ienākuma. Pēc statistikas redzams, ka lielākā daļa saimnieciskās darbības veicēju IIN režīmā strādā ar peļņu. Aplūkojot tos, kuri kārtu grāmatvedību vienkāršā sistēmā, tādu ir apmēram 98 procenti, 2018. un 2019. gadā tādu bija 52 procenti. Šajā sakarā jāmin, ka neaktīvie, tas ir, tādi, kuriem

nav ne zaudējumu, ne peļņas, šajos gados bija attiecīgi 38–39 procenti. Ja atskaita neaktīvos un šo lielumu rēķina tikai starp aktīvajiem saimnieciskās darbības veicējiem, tad tie ir 84 procenti, kuri prot strādāt ar peļņu. Un tāpat statistika parāda, ka nebūt nav tā, ka vienā nozarē būtu situācija, ka lielākā daļa strādā ar zaudējumiem, proti, ka kādā nozarē nebūtu iespējams pelnīt IIN režīma ietvaros un ja analizējam nozares, kurās ierasti lielākais īpatsvars ar IIN maksātājiem, kuri strādā ar zaudējumiem, ir kā ierasti lauksaimniecība. Tomēr arī šajā nozarē ir tādi, kuri strādā ar peļņu un gribētos uzsvērt, ka tas ir lielais vairums. 2019. gadā – 61 procents guva peļņu, 12 procenti – zaudējumus, bet pārējie bija neaktīvi. Un ja šo lielumu rēķina atkal tikai starp tiem aktīvajiem saimnieciskās darbības veicējiem, tad tas īpatsvars sasniedz pat 83 procentus, kas strādā ar peļņu. Turklāt, ja salīdzinām situāciju pirms un pēc apstrīdētajām normām, arī šajā nozarē ir ievērojami samazinājies skaits ar tiem, kuri strādā ar zaudējumiem. Un te mēs vēlētos īpaši uzsvērt.

Ja 2017. gadā pirms apstrīdētajām normām tie bija 30 procenti, tad 2018. gadā, pirmais gads, kad sāka darboties apstrīdētās normas, jau divreiz mazāk – 14 procenti, bet 2019. gadā – jau 12 procenti. Tie, protams, ir procenti, rēķinot arī tajā skaitā starp neaktīvajiem. Ja rēķinātu starp aktīvajiem, tad tas procents būtu mazāks.

Turklāt attiecībā uz lauksaimniecību ir arī īpaši noteikumi. Saņemtās summas valsts atbalstam un Eiropas Savienības atbalstam lauksaimniecībā un lauku attīstībā, kas veido lauksaimniecībai būtisku ieņēmumu daļu, ņem vērā, nosakot maksimālā ierobežojuma apmēru saimnieciskās darbības izdevumiem. Tā rezultātā šī izdevumu norma ir lielāka, bet vienlaikus līdz 2023. gadam saskaņā ar pārejas noteikumu 94. punktu, šīs te visas valsts atbalsta saņemtās summas ir izslēgtas no apliekamā ienākuma, proti, nodokļa uzlikšanas vajadzībām ieņēmumi ir mazāki, bet faktiski šie ieņēmumi var būt lielāki. Tātad, gala rezultātā, ja skatītos visus šos faktiskos ieņēmumus, zaudējumi arī varētu nemaz nebūt vai tie būtu mazāki. Un tas ir nozīmīgi, jo lauksaimniecībai un lauku attīstībai ierasti valsts atbalsta finansējums ir salīdzinoši liels. Piemēram, 2021. gadā tie bija nepilni 9 miljoni eiro.

Līdz ar apstrīdētajām normām jāpaskaidro, ka tiek ieviesta arī progresīvā IIN likme. Tātad 20, 23 un 31 procenti. Iepriekš bija viena likme un tā bija 23 procenti. Šobrīd ienākumiem līdz 20 004 eiro tie ir 20 procenti. Tātad, ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka, pieņemot apstrīdētās normas, tika noteikti ne vien līdzsvarojoshi pasākumi, bet arī samazināta IIN likme tiem, kuriem ir mazāka apmēra saimnieciskā darbība.

Papildus jau minētajam, vērtējot, vai apstrīdētās normas uzliek pārlietu lielu slogu, ir jāņem vērā arī tas, ka šīs te normas attiecas uz saimniecisko darbību un persona, kas veic saimniecisko darbību, pats par sevi saprotams, pati plāno ieņēmumus un izdevumus, tātad savā ziņā šai personai ir iespējams ietekmēt arī maksājamā IIN apmēru. Turklāt situācijas, kāpēc nestrādā ar peļņu, var būt ļoti dažādas. Tāpat kā arī iemesli un lielā mērā tas ir atkarīgs no saimnieciskās darbības veicēja un no tā, kā viņš

veic šo te saimniecisko darbību. Un to var mūsu ieskatā redzēt arī pēc statistikas, IIN režīmā var pelnīt un pat pietiekami labi, ko apliecina arī vidējā rentabilitāte. Šis jautājums ir vērtēts un, piemēram, likumdevējs arī sākotnēji ir paredzējis, kā jau minēju, ka ieskriešanās periodā apstrīdētās normas netiek piemērotas.

Visbeidzot jāsaka, ka likumdevējs ļoti seko līdzi ekonomiskajai situācijai, tāpēc, piemēram, 2010.–2021. gadā ierobežojumu nepiemēroja, kas izriet no *Covid-19* infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma.

Ļoti īsi par atsevišķiem argumentiem, kas parādās lietas materiālos.

Vai apstrīdētās normas ierobežo ilgtermiņa ieguldījumu veikšanu? Mūsu ieskatā neierobežo, jo likumā ir paredzēts tas, ka pilnā apmērā var piemērot izdevumus par pamatlīdzekļu nolietojumu.

Vai apstrīdētās normas neatbilst IIN ekonomiskajai būtībai? Satversmes tiesa ir atzinusi, ka pēc būtības tā nevar pārbaudīt, vai likumdevēja līdzekļi ir ekonomiski pamatoti. Tomēr jebkurā gadījumā vēlamies uzsvērt, ka IIN ne vienmēr ir maksājums kā starpība starp ieņēmumiem un izdevumiem un var būt dažādi veidi, kā tiek noteikts ar IIN aplikamais lielums. Un par to jau šodien sniedzām paskaidrojumus un virkni argumentu arī dzirdējam šodien tiesas sēdē.

Vai apstrīdētajās normās ir noteikta rentabilitāte? Nē. Apstrīdētajās normās ir noteikts minimālais ar iedzīvotāju ienākuma nodokli aplikamais liekums. Un tas ir ļoti svarīgi. Rentabilitāte un minimālais ar iedzīvotāju ienākuma nodokli aplikamais lielums ir divas dažādas lietas. Un tas, ka apstrīdētajās normās nav noteikta rentabilitāte, tika skaidrots arī jau likumdošanas procesa ietvaros.

Tātad, rezumējot iepriekš minēto, apstrīdētajās normās ietvertie ierobežojumi mūsu ieskatā ir pietiekami vērtēti. Ar tām uzliktais slogs nav tāds, lai atzītu apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmei, jo tās būtībā paredz tikai 4 procentu nodokli no ieņēmumiem un realitātē šis nodokļa apmērs var būt arī mazāks. Likumā ir ietverti pietiekami daudz līdzsvarojošie pasākumi, lai mazinātu šo te nodokļu slogu nodokļu maksātājiem, turklāt statistika parāda, ka IIN režīmā var pelnīt un pat pietiekami labi visās nozarēs.

Līdz ar to mūsu ieskatā apstrīdētās normas atbilst Satversmei un, godātā tiesa, atkārtojam jau atbildes rakstā izteikto lūgumu atzīt apstrīdētās normas par atbilstošām Satversmei.

S. Osipova.

Jā, paldies, Priekuļa kungs.

Tiesnesis Laviņš jautās.

A. Laviņš.

Jā, paldies par jūsu sniegto juridisko pamatojumu. Man būs daži jautājumi.

Visupirms noskaidrosim par šī pētījuma, kas attiecas uz to, cik tad ir liels ēnu ekonomikas īpatsvars Latvijā. No tiesībsarga tika pausti argumenti, ka tas, iespējams, nav ņemams vērā, jo attiecas ne tikai uz saimnieciskās darbības veicējiem, kas maksā iedzīvotāju ienākuma nodokli. Bet tas attiecas arī uz citiem nodokļu maksātājiem, kas saimniecisko darbību veic citos nodokļu režīmos.

Paskaidrojiet, lūdzu, kāda ir nozīme šim pētījumam, jo viens no mērķiem, ar ko jūs operējat, ir ēnu ekonomikas mazināšana.

J. Salmiņa.

Jā, labdien vēlreiz.

Attiecībā uz ēnu ekonomikas pētījumu. Jā, var minēt, ka minētais pētījums ir vispārīgs un tiešām attiecas arī uz citām nodokļu maksātāju grupām, tajā skaitā juridiskajām personām. Tas parāda kopējo ēnu ekonomikas īpatsvaru valstī.

Vienlaikus, protams, var minēt, ka, ņemot vērā šos datus, kādi ir noteikti attiecībā uz visu ēnu ekonomiku valstī, ir, protams, attiecināms, līdzīgi kā minēja tiesībsargs, pēc būtības atsevišķi izdalīt vienu nodokļu maksātāju grupu nav iespējams, jo tad ir jāveic vispārīgi katras grupas pētījumi un šādus pētījumus Latvijā neviens nav veicis, kā arī pasaulē nav zināmi tādi precedenti, ka vienas ekonomikas ietvaros, kas būtu viena valsts, katra nodokļu režīma vai katra nodokļu juridiskā persona tiktu vērtēta caur atsevišķu pētījumu par ēnu ekonomiku. Attiecīgi... jā, var minēt, ka šis ir kopējs rādītājs par valsti, kuru daļēji var arī attiecināt uz daļu no ekonomiski aktīvajiem, kas ir iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji.

A. Laviņš.

Paldies. Tad secīgi nākamais jautājums.

Nu, ja reiz šis pētījums attiecas uz visiem nodokļu maksātājiem, un mēs nupat dzirdējām no Priekuļa kunga teiktā, ka, ja atskaita neaktīvos saimnieciskās darbības veicējus, kas ir reģistrējušies kā iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji, tad rezultāts ir, ka 84 procenti no šiem saimnieciskās darbības veicējiem, strādājot ar peļņu. Tad paskaidrojiet, lūdzu, kamdēļ, pamatojoties uz argumentiem, ka it kā pastāv liela ēnu ekonomika šajā sektorā, ir nepieciešams ieviest šo apstrīdēto regulējumu, lai panāktu to, ka tomēr šajā sektorā strādājošie maksātu iedzīvotāju ienākuma nodokli lielākā apmērā.

J. Priekulis.

Jā, paldies. Godātā tiesa, 84 procenti, ko mēs minējām, un tas arī ir izrēķināms no šīm te statistikas lietām, ko šodien pievienojām lietas materiālam, attiecas uz periodu pēc apstrīdētajām normām, tas ir, 2018. un 2019. gads. Tātad mēs analizējam to situāciju, kāda bija pirms apstrīdētajām normām un kāda bija pēc apstrīdētajām

normām... šie te 84 procenti. Un tas ir ievērojams uzlabojums, salīdzinot ar to situāciju, kāda bija pirms apstrīdētajām normām.

Jāsaka, ka uzreiz es nevaru nosaukt... tur statistika būtu jāpaskatās, lai izrēķinātu šo te peļņas normatīvu, arī kāds būtu bijis pirms 2017. gada, bet vajadzības gadījumā es varu šeit šo atbildi vēlāk, ja interesē par šo te 2016.–2017. gadu, to var izrēķināt no šiem te statistikas datiem, kas ir pievienoti lietas materiāliem.

A. Laviņš.

Paldies. Saprātu.

Bet, lai precīzi uztvertu to ideju, kamdēļ likumdevējam bija jāievieš šāds normatīvais regulējums. No lietas materiāliem var noprast, ka mērķis bija mazināt ēnu ekonomiku, tostarp, šajā sektorā. Un ja reiz to pētījumu nav iespējams veikt tieši mērķēti uz noteiktu nodokļa maksātāju grupu... un, Priekuļa kungs, jūs norādāt... labi, šobrīd es piekrītu, ka 84 procenti ir aprēķināts par to laika posmu, kas ir bijis pēc apstrīdētās normas pieņemšanas, bet tas procents, ko jūs norādījāt, ir nedaudz pieaudzis. Tātad arī iepriekš ir bijis ar pozitīvu rādījumu, ka šajā sektorā strādājošie tomēr ir strādājuši ar peļņu. Kamdēļ bija nepieciešams ieviest pie šādiem apstākļiem, neesot precīzai informācijai par to, cik daudz šajā sektorā strādājošie ir ēnu ekonomikā, un īsti liela daļa ir tādi, kas strādā ar peļņu. Kamdēļ likumdevējam bija šis jāievieš?

J. Priekulis.

Paldies par jautājumu. Ļoti skaidrs jautājums.

Tātad apstrīdētās normas... faktiski sadalot tās funkcijas... ir divu funkciju dēļ. Viena ir šī te fiskālā funkcija, kas ir, protams, kā jebkuram nodoklim – lielāki ieņēmumi. Tātad šajā ziņā no iedzīvotāju ienākuma nodokļa. Otra šī te funkcija ir regulatīvā, viņu varētu tā nosaukt. Viens no šiem aspektiem tik tiešām, godātā tiesa, kā jūs minējāt, ir šī te ēnu ekonomikas mazināšana. Bet tas nav vienīgais. Otrs aspekts arī ir šī te tautsaimniecības uzlabošana un tā tālāk.

Ja runājam par ēnu ekonomikas mazināšanu, tad mūsu ieskatā arī no vairākiem šiem te statistikas datiem, ko mēs šodien arī minējam un jūs pievienojāt lietas materiāliem, izrādās, ka faktiski ir iespējamas divas opcijas. Protams, piekrītot, ka nav iespējams šo te ēnu ekonomikas apmēru pilnīgi precīzi aprēķināt tieši uz IIN maksātājiem, bet tas nenozīmē to, ka likumdevējs nevarētu veikt kaut kādus risinājumus, lai šo te ēnu ekonomiku samazinātu. Jo tas, ka ēnu ekonomika pastāv, un tas, ka tā ēnu ekonomika pastāv... nu, faktiski viņa ir iespējama visos nodokļu režīmos... nu, tas ir fakts. Un ir jābūt līdzekļiem, kas to mazina. Un ja skatāmies šo te statistiku... nu, virkne statistikas rādītāju, piemēram, šis te rādītājs par zaudējumiem... Es minēju, piemēram, tajā pašā lauksaimniecības nozarē... Ja 2017. gadā 30 procentu strādāja ar zaudējumiem, tad 2018. gadā jau divas reizes mazāk. Un atkal ir divi

iespējamie izskaidrojumi. Vai nu atrada veidus, kā strādāt efektīvāk, vai nu tiek samazināta ēnu ekonomika. Bet viens no tiem veidiem pavisam noteikti izpildās.

Un to arī, manuprāt, var redzēt citos statistikas datos. Piemēram, tajos datos arī, kad palielinās šie te ieņēmumi, kas ir visai liels, ievērojams skaitlis, kas ir palielinājies, tie ir vairāki miljoni... arī šis te apliekamais ienākums.

Kolēģe Jana Salmiņa arī vēl varētu papildināt.

J. Salmiņa.

Jā, attiecībā uz nodokļa maksāšanu un uz ēnu ekonomiku. Var pēc būtības ņemt vērā ne tikai procentuālu aprēķinu, ko veic attiecībā uz ēnu ekonomiku pēc makroekonomikas datiem, bet šeit varētu arī vērtēt iedzīvotāju ienākuma nodokļa plaisas, kas ir rādītājs no tā, kas ir bijis jādeklarē un bijis jāiekasē valsts budžetā. Šeit noteikti vairāk varētu lūgt arī Valsts ieņēmumu dienestu skaidrot, bet Valsts ieņēmumu dienesta informācija liecina, ka arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa plaisa, tātad potenciāli neiegūtā nodokļa apmērs, kas būtu iegūstams, ir samazinājusies. Tas nozīmē, ka arī šis rādītājs parāda, ka ir virzība ārā no ēnu ekonomikas.

A. Laviņš.

Paldies.

Vēl paturpinot šo aspektu. Lietpratēju viedokļos ir izteikts tāds apgalvojums, ka, ieviešot šādu regulējumu un sasaistot to ar pētījumiem par samērā lielu ēnu ekonomikas īpatsvaru Latvijā, tiek veidota neuzticēšanās pilnas attiecības starp valsti un nodokļu maksātāju. Respektīvi, valsts šādu regulējumu pieņem tādēļ, ka īsti neuzticas saviem nodokļu maksātājiem.

Labprāt dzirdētu jūsu komentāru. Un, vai demokrātiskā tiesiskā valstī regulējums.... vienalga, vai tas būtu nodokļu jomā... varētu tikt balstīts uz šāda pamata?

J. Priekulis.

Jā. Paldies. Jāsaka, ka arī no likuma izstrādes materiāliem nu faktiski neizriet tāds arguments, ka likumdevējs nav uzticējies nodokļu maksātājiem un tāpēc ir ieviesis šādas normas. Likumdevējs ir centies izvairīties no tādiem emocionāliem argumentiem, bet skaidri norādot, kādu mērķu vārdā tad šīs te apstrīdētās normas ir pieņemtas. Un faktiski to jau minējām, ka ir šie te vairāki mērķi – gan fiskāls, gan regulatīvs.

Piemēram, var minēt arī... nu, jebkurā nodokļu režīmā ir virkne ierobežojumu. Un jebkurā nodokļu režīmā ir virkne arī pretizvairīšanās normas. Gan IIN likumā, gan UIN likumā, gan citos iespējamajos nodokļu režīmos, lai pēc iespējas mazinātu tādas situācijas, ka šos te nodokļu režīmus izmanto negodprātīgiem mērķiem.

Bet atbildot konkrēti uz jautājumu.... likumdevējs nav vadījies pēc tāda pamatprincipa, ka mēs neuzticamies nodokļu maksātājiem un tāpēc mēs ieviešam šādu normu. Tur pamatā ir bijuši citi apsvērumi.

A. Laviņš.

Paldies par sniegto viedokli šajā jautājumā.

Vēl citi jautājumi. Variet, lūdzu, norādīt kādus apsvērumus, kas racionāli un objektīvi izskaidrotu šo izvēlēto robežšķirtni? Respektīvi, kārtojot grāmatvedību pēc vienkāršā ieraksta sistēmas, ir izdevumi ierobežoti ar 80 procentiem no ieņēmumiem, savukārt kārtojot grāmatvedību divkāršo ierakstu sistēmā, ir noteikts, ka vismaz jāmaksā iedzīvotāju ienākuma nodoklis no ieņēmumiem, kas nav mazāki par 20 procentiem. Tātad robežšķirtne 80 procenti, ar kuru ierobežo izdevumus, un 20 procenti, ar kuru nosaka minimālo samaksājamo iedzīvotāju ienākuma nodokli. Kas tam ir bijis par pamatu tieši šādu skaitļu izvēlē?

J. Priekulis.

Paldies, godātā tiesa. Tātad visupirms jāsaka, ka tās normas... nu, tiesisko seku ziņā būtībā ir vienas un tās pašas un tas formulējums ir atšķirīgs tikai un vienīgi tāpēc, ka ir dažādas grāmatvedības veikšanas sistēmas. Viens ir šis te vienkāršais ieraksts, otrs ir šis te divkāršais ieraksts. Bet rezultātā tas, ko mēs arī minējam paskaidrojumos, ka šie te 20 procenti un minimālais ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamais ienākums kā tāds faktiski attiecas gan uz vienkāršo grāmatvedību, gan uz divkāršo grāmatvedību. Un tam nav liela atšķirība. Tie formulējumi, kāpēc ir atšķirīgi, tie ir tiešā mērā saistīti ar šo te grāmatvedības veikšanas specifiku.

A. Laviņš.

Priekuļa kungs, varbūt es neprecīzi uzdevu jautājumu. Šobrīd nav varbūt uzsvars uz to, kādā veidā tiek kārtota grāmatvedība. Tas ir saprotams, ir dažādas šīs pierakstu sistēmas un ir noteikti normatīvajā aktā tie sliekšņi, kad ir jāveic tikai pēc noteiktas sistēmas.

Taču mans jautājums bija atšķirīgs no tā, ko es šobrīd dzirdu no jums. Paskaidrojiet, lūdzu, norādiet tos racionālos, objektīvos apsvērumus, kas bijuši par pamatu noteikt 80 procentus, kas ierobežo izdevumus un 20 procentus, kas nosaka kā minimāli maksājamo iedzīvotāju ienākuma nodokli. Kāpēc ne 83? Kāpēc ne 15? Jautājums tāds bija.

J. Priekulis.

Paldies par precizējumu. Es sapratu. Tātad atbildot uz jautājumu par šiem te 20 un 80 procentiem, sākšu ar to pašu, ar ko es beidzu, bet turpināšu pēc tam.

Tas faktiski abos gadījumos ir minimālais ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamais lielums, kas ir 20 procenti no ieņēmumiem.

Par šo te racionālo izskaidrojumu, vai tas ir pamatots ar objektīviem un pārbaudāmiem raksturlielumiem, visupirms es atbildēšu, bet mazliet garāk, ja drīkst.

Visupirms ir jāņem vērā tas apstāklis, ko mēs arī minējām... un tā nav taisnošanās, tas ir fakts, ka šis te 80 procentu ierobežojuma apmērs vispirms jau bija noteikts šajās te nodokļa pamatnostādņēs. Un mēs šodien arī paskaidrojumos likām uzsvāru uz to, ka ir priekšvēsture pirms Saeimas. Un minējām, piemēram, arī to, ka 2017. gada 5. aprīļa sēdē Finanšu ministrija prezentēja jautājumu par tematu „Nodokļu režīmi mazajiem uzņēmumiem,” kurā norādīti tāpat gan šie te apstrīdētajās normās ietvertie ierobežojumi, gan arī virkne datu, kas analizēti par saimnieciskās darbības veicējiem – iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem. Sākotnēji minēju, ka tie bija dati jau, piemēram, cik kopā ir veicēju, cik gūst peļņu, cik strādā ar zaudējumiem, kādi ir kopējie ieņēmumi, peļņa, zaudējumi un arī dati par nozarēm. Un ļoti būtisks faktors šo te 80 procentu ierobežojumu noteikšanā bija arī rentabilitātes rādītājs, kāds tad ir tieši attiecībā uz šiem te iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem. Tie dati, kas tika ņemti vērā, tobrīd bija 2015. gads, par 2016. gadu vēl nebija pilnībā aktualizēti dati, tas vidējais rentabilitātes rādītājs visiem IIN maksātājiem bija 26 procenti, ņemot vērā to, ka šī te rentabilitāte var būt arī mazāka citās nozarēs, var būt augstāka citās nozarēs, un šis ir tikai vidējais rādītājs, panāca solīti uz priekšu, nosakot zemākus šos te 20 procentus, bet, protams, domājot par to, lai tas nebūtu nesamērīgs slogs. Un vienlaikus papildu arī šiem te 20 procentiem... domājot tieši par to, lai tas nebūtu nesamērīgs slogs... neatkārtot, bet tika ieviesta šī te virkne līdzsvarozo pasākumu. Bet tie dati tika analizēti. Ļoti lielu lomu nospēlēja šis te vidējais rentabilitātes rādītājs, kas bija 2015. gadā 26 procenti.

A. Laviņš.

Tāpat, lai pareizi uztvertu... Jūs visu šos iedzīvotāju ienākuma nodokļu maksātāju rentabilitāti esat vērtējuši un nonākuši pie secinājuma, ka tā ir vidēji 26 procenti. Un tādu, kā solīti pretī šiem nodokļa maksātājiem sperot, Saeima ir noteikusi, ka mazliet ir jāsamazina šis rādītājs, lai nebūtu tik liels nodokļu slogs. Tāda ir ideja?

J. Priekulis.

Faktiski, jā. Te gan jāuzsver arī, kas tas nav vienīgais rādītājs, jo, kāpēc nosaka šos te 20 procentus kā minimālos ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamos ienākumus... tiek ņemta vērā virkne datu. Tiek analizēta virkne datu. Arī par to, kāds ir šis te rentabilitātes rādītājs nozarēs. Bet tas vidējais bija būtisks apstāklis, jā.

Un te vēl gribētu uzsvērt varbūt pie šī te jautājuma, ka tie 20 procenti, kas ir noteikti, no kā tad rēķina šo te iedzīvotāju ienākuma nodokli, tas nav rentabilitātes

rādītājs, jo rentabilitātes rādītāju rēķina kā bruto peļņas attiecību pret ieņēmumiem. Un ja rēķina, piemēram, šo te uzlikto slogu, kāds ir apstrīdētajās normās, tie ir 4 procenti. Tā kā te ir jāoperē ar vairākiem lielumiem un ir jāsaprot tā atšķirība, ka rentabilitāte nav tas pats, kas minimālais ar iedzīvotāju ienākuma nodokli aplikamais ienākums. Tās ir divas dažādas lietas.

A. Laviņš.

Labi. Mazlietiņ šo es vēlētos vēl paturpināt. Tātad viens no apsvērumiem, kas ir bijis par pamatu noteikt tieši šādus skaitļus – 80 un 20 procenti, ir šī vidējā rentabilitāte šajā sektorā strādājošajiem. Vai varat minēt vēl kādu racionāli objektīvu apsvērumu, kas noteica Saeimas lēmumu pieņemt tieši šādu regulējumu?

J. Priekulis.

Ja var palūgt... tiešu regulējumu tikai par tiem skaitļiem...?

A. Laviņš.

Jā, precīzi. Tieši par tiem skaitļiem.

J. Priekulis.

Nu, kopumā, ja ņem vērā šo te procesu, kā tas virzījās, ka vispirms ir šis te process, kas bija pirms Saeimas... un ņemot vērā, ka tā bija nodokļu reforma, tas process bija diezgan ilgstošs un tas arī nebija ne vienas dienas, ne vienas institūcijas jautājums, tie dati, kas tika vērtēti, viņi bija vairāki. Un arī tajā 2017. gada 5. aprīļa sēdē... ja šobrīd runājam pirms Saeimas, es paturpināšu arī, kas Saeimas ietvaros...

A. Laviņš.

Priekuļa kungs, es atvainojos... tas ir Saeimas lēmums... šis likums ir pieņemts Saeimā. Saeima ir patstāvīgs konstitucionāls orgāns, pati pieņem patstāvīgus lēmumus. Šobrīd ir apstrīdēts šis normatīvais regulējums. Mūs interesē, kāpēc tieši šāda robežšķirtne. Tāpēc varbūt tā atsauksšanās uz iepriekšēju... iepriekš pieņemtajiem lēmumiem, ko ir pieņēmuši citas valsts institūcijas, nu... ja tas ir kā attaisnojums, es nezinu, kā to varētu īsti pieņemt. Tāpēc, lūdzu, tomēr koncentrējieties uz to, kas bija jūsu apsvērumi, Saeimas apsvērumi, jo jūs pārstāvat Saeimu. Ja jūs šos vēsturiskos apsvērumus esat ņēmuši vērā, pieņemot, lūdzu, norādiet, tos mēs ņemsim vērā un vērtēsim, bet tā vienkārši atsaukties... ziniet, mums tādu dokumentu atnesa un mums nav rīcības brīvības pieņemt citādu lēmumu... man šķiet, tas acīmredzami neiztur kritiku. Piedodiet par tādu tiešumu.

J. Priekulis.

Paldies. Viss kārtībā. Es runāšu par procesu Saeimā, bet vēlamies norādīt, ka tas process, kas bija pirms Saeimas, bija būtisks, jo šajā, piemēram, nodokļu

pamatnostādņu izstrādes laikā virkne Saeimas deputātu piedalās, arī tajā skaitā toreizējais Budžeta komisijas vadītājs. Un tas process ir nozīmīgs. Protams, uz Saeimu atnāca regulējums, kas bija ietverts likumprojektā, kurš paredzēja arī ar šo te minimālo iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamo ienākumu. Tika debatēts jautājums arī par šiem 20 procentiem, kas bija komisijas sēdē, gan arī Saeimas sēdē. Tika debatēts jautājums par to, vai šis te slogs nav pārlietu liels, respektīvi, vai ir panākts līdzsvars starp tām interesēm, kuras likumdevējs, likuma pieņēmējs, vēlas sasniegt un starp tām interesēm, kas ir pamattiesības, kas ir Satversmē minēts... un komisijas sēdē debatējot par šo jautājumu, izskanēja gan dažādi argumenti, gan arī tika uzklautas dažādas institūcijas. Ne tikai valsts sektors, bet arī nevalstiskās institūcijas, piemēram, Nodokļu konsultantu asociācija un citas.

Tie argumenti, kas izskanēja par labu šim te regulējumam, vērtējot to, vai tas nav nesamērīgs slogs... un tik tiešām tas tika vērtēts komisijas sēdē, bija virkne... Gan šis te arguments par to, ka šis te nodokļu slogs faktiski ir 4 procenti no ieņēmumiem, gan arguments par to, ka ir virkne šo te līdzsvarojošo pasākumu, kuri mazina šo te uzlikto slogu, gan apsvērumi tam, ka ir šis, piemēram, ieskriešanās periods – pirmajā un otrajā taksācijas gadā netiek piemērots šis te ierobežojums, un pēdējā taksācijas gadā arī netiek piemērots, gan arī, bez šaubām, piemēram, iespēja vērtējot šo te slogu kā tādu, arī ir iespēja pāriet uz citu nodokļu režīmu. Bet tas ir tikai viens faktors. Tās debates, kas komisijā bija, nu viņas faktiski parādās gan šajā te komisijas sēdes protokolā, gan arī komisijas sēdes audioierakstā. Tika debatēts arī šis te jautājums, tieši te jautājums arī Saeimas sēdē. Tur stenogrammas, es pieņemu, ka ir pieejamas un tie argumenti arī izskanēja vairāki gan no tiem deputātiem, kas atbalsta šādu ieceri, no tiem deputātiem, kas neatbalsta šādu ieceri, bet tika apsvērts šis jautājums un gala rezultātā Saeima uzskatīja, ka šis te regulējums ir nepieciešams un atbilst Satversmei.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

Un beidzamais jautājums, lai arī pārējie kolēģi var uzdot savus jautājumus.

Tātad šajā tiesas sēdē esam dzirdējuši jau no tiesībsarga sniegtā pamatojuma, ka apstrīdētais regulējums neatbilstot Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likuma ekonomiskajai jēgai, šā nodokļa ekonomiskajai jēgai. Un jūs arī norādāt, ka, ieviešot šādu regulējumu, pēc būtības tas nozīmē nelielu, relatīvi nelielu 4 procentu apgrozījuma nodokli.

Sakiet, lūdzu, no likuma skaidrības viedokļa... atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai, likuma skaidrība ir viens no kritērijiem, ko Satversmes tiesa vērtēs, lai noteiktu, vai ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Kamdēļ normatīvajā aktā, kas regulē iedzīvotāju ienākuma nodokli un kas balstās uz principu, ka apliekamais objekts tiek noteikts pēc šāda principa, tikai tad, kad starpība starp

ieņēmumiem un izdevumiem veidojas pozitīva, šis ir apliekamais objekts? Kamdēļ likumdevējam būtu jāievieš citāds apgrozījuma nodoklis likumā, kas ir iedzīvotāju ienākuma nodoklis? Vai, Saeimasprāt, nodokļa maksātājs izprot, vai viņam ir skaidrs, ko šis regulējums nozīmē, kādas tiesiskās sekas tam ir?

J. Priekulis.

Jā, mūsu ieskatā šis te regulējums pavisam noteikti ir skaidrs. Un arī jau komisijas sēdē tika runāts tieši par to, kāds tad efekts ir šim te apstrīdētajam normām, respektīvi, piemēra veidā, piemēram, tika parādīts tas, kā varētu tikt aprēķināts iedzīvotāju ienākuma nodoklis šī regulējuma rezultātā. Mēs nesaskatām apsvērumus, ka šis te regulējums būtu tāds, kas nodokļu maksātājiem neļautu izprast to, kā veidojas šis te ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamais lielums un mūsu ieskatā tas ir pietiekami skaidrs.

A. Laviņš.

Varbūt jautājuma aspekts ir mazlietīn savādāks šobrīd. Vairāki lietpratēji ir norādījuši, ka, piemēram, tur, kur ir maksājams apgrozījuma nodoklis, ikviens šā nodokļa maksātājs, izlasot normatīvo aktu, jau tajā redz, ka šis nodoklis ir definēts kā apgrozījuma nodoklis un nodokļa maksātājam ir skaidrs – viņš maksā apgrozījuma nodokli. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, turpretim, balstās, kā jau es minēju, uz šo principu, ka tad, ja ir ienākums, tas tiek aplikts. Un tad tiek ieviests, lūk, šāds regulējums, kas, kā jūs sakāt, pēc būtības ir 4 procentu apgrozījuma nodoklis. Es no šāda skatpunkta vēlējos vaicāt. Vai tie nodokļa maksātāji, kuriem šis nodoklis ir jāmaksā, nemulst un neizprot, kāds tad īsti šobrīd tas nodoklis viņiem ir jāmaksā. Tas, ka viņi var aprēķināt to summu, es tur šajā ziņā neuzdodu jautājumu. 80 procenti un 20 procenti ir precīzi skaitļi. Bet no šāda skatpunkta...

J. Priekulis.

Nu, jā, godātā tiesa. Ja skatāmies šo te iedzīvotāju ienākuma nodokli, tur ir virkne režīmu, kādus likumdevējs ir ieviesis šajā te iedzīvotāju ienākuma nodokļa likumā. Un tas nav vienīgais faktiski tāds regulējums, ka iedzīvotāji ienākuma nodokli aprēķina kā starpību starp ieņēmumiem un izdevumiem. Likumdevējs ir paredzējis, piemēram, arī specifiskus šos te iedzīvotāju ienākuma nodokļa režīmus, piemēram, samazinot patentmaksas, arī šo te režīmu par nekustamā īpašuma izīrēšanu paziņojot par saimnieciskās darbības neregistrēšanu... nu... tāpat ir virkne dažādu režīmu jau šī likuma iekšā likumā.

Un ja vēl var ļoti īsi. Arī zinātnē, nu, piemēram, atsaucoties uz vienu no ievērojamākajiem tādiem nodokļu speciālistiem, kas ir Viktors Tjuronijs, Kembridžas Universitātes un Hārvardas Juridiskās skolas absolvents, un ilgus gadus bija arī Starptautiskā Valūtas fonda galvenais padomnieks nodokļu jautājumos, rakstā, kas

faktiski attiecas uz šo te prezumptīvo taksāciju, *presumptive taxation*, ir tieši minējis šādu situāciju, kāda ir paredzēta arī apstrīdētajās normās, kad viens no veidiem, kā attiecībā uz iedzīvotāju ienākuma nodokli izmantot šo te prezumptīvo metodi, faktiski... jā... savā ziņā tas veido apgrozījuma efektu 4 procenti no ieņēmumiem, bet ir paredzēts ar tieši tādu regulējumu, kāds ir paredzēts apstrīdētajās normās. Un jānorāda, ka ar šo te regulējumu, pabeidzot savu atbildi, ja es drīkstu, likumdevējs nav pārvērtis šo iedzīvotāju ienākuma nodokli par apgrozījuma nodokli, jo jāņem vērā, ka tas ir tikai minimālais apliekamais ienākums. Ja mans apliekamais ienākums ir lielāks, tad, protams, darbojas tas pats ierastais pamatprincips, kā līdz šim. Un minimālais... tas ir tikai minimālais ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamais lielums.

Vēl pabeidzot vispār. Tas pamatprincips mūsu ieskatā likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” ir tikai un vienīgi tāpēc, ka likumdevējs to ir paredzējis. Likumdevēja rīcības brīvība nodokļu jomā, mūsaprāt, dod iespēju arī paredzēt šāda veida regulējumu, kāds ir apstrīdētajās normās.

A. Laviņš.

Paldies, jums par sniegtajām atbildēm un skaidrojumiem.

S. Osipova.

Jautājumus uzdos tiesnesis Kusiņš.

G. Kusiņš.

Jā, man daži jautājumi faktu noskaidrošanai arī.

Savā runā tiesībsargs atsaucās uz šiem 2021. gada 18. marta grozījumiem *Covid-19* infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā un es arī uzdevu jautājumu saistībā ar šo. Vai Saeima piekrīt tiesībsarga pozīcijai, ka anotācijā norādītais arī liecina par to, ka likumdevēja nostāja ir bijusi tieši tāda, ka šis ir mākslīgi veidots regulējums un tāpēc *Covid* pandēmijas laikā tas būtu jāatceļ?

J. Priekulis.

Jā... nu, tas jautājums ir jāskata arī no tāda aspekta, ka, likumprojektam ienākot Saeimā, anotācija ir tāda, kāda ir, un likumdošanas procesa ietvaros šo te anotāciju nav iespējams izmainīt. Saeimas Kārtības rullis to neļauj.

Ja drīkst, īsi par šo te „mākslīgo lielumu”. Es pat teiktu, ka tas nav nu nekas tāds netipisks, jo arī šajos te... zinātniskajā literatūrā, kas ir veltīta šim te jautājumam par *presumptive taxation*, ir tieši noteikts, ka šis te ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamais lielums tiek noteikts noteiktu aprēķinu rezultātā. Tātad ne tieši pamatojoties citastarp katrā nodokļu maksātāja gadījumā tikai uz grāmatvedības nodokļa datiem. Bet, ja pieņemtu, teiksim, ka tas varbūt būtu likumdevēja viedoklis, bet tāds tas nav, jo anotācija atspoguļo likumprojekta sagatavotāju viedokli, un uz

ekonomikas zinātnē izmantotām atziņām par šo te *presumptive taxation*, es teiktu, ka tas nav nekas netipisks.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies.

Otrs jautājums ir saistībā ar Saeimas atbildes raksta 4. lapaspusē norādīto... es varbūt nocitēšu, lai būtu nepārprotamāk... tā tad ir atsauce uz Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2017. gada 26. jūlija sēdi, un, atsaucoties uz finanšu ministru, Saeima norāda, ka „ir ideja ir ar šādu vismaz minimālu spiedienu, ka visus izdevumus pilnīgi nevar norakstīt saimnieciskajai darbībai, tiktu radīta kaut minimālā ar nodokli apliekamā bāze”.

Mans jautājums ir: tad vai patiesībā tas nolūks ir radīt situāciju, ka visi maksā kaut kādu nodokli neatkarīgi no ieņēmumu un izdevumu attiecības, vai arī ir kaut kāds cits mērķis? Jo, ja ir viena pieeja radīt minimālo bāzi, tad mēs nevaram īsti skatīties nodokli regulējošo funkciju, tad būtu tīri fiskālā funkcija. Paldies.

J. Priekulis.

Vai es sapratu jautājumu... ja drīkst precizēt pareizi... ka tas jautājums ir, vai tika mēģināts radīt vienu noteiktu minimālo bāzi... Vai tas tā bija?

G. Kusiņš.

Tieši tā. Vai nodokļa šī ierobežojuma izveidošanas mērķis bija radīt minimāli ar nodokli apliekamu bāzi, ko tad maksā neatkarīgi no ieņēmumiem un izdevumiem? Un vai pie šādiem apstākļiem mēs varam runāt, ka šim ierobežojumam ir kaut kāda regulatīva funkcija arī?

J. Priekulis.

Jā, paldies par jautājumu. Tagad saprotu. Jā, pavisam noteikti... to jau paredz arī faktiski mūsu šodien sniegtais paskaidrojums, ka jā, tas ir minimālais ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamais ienākums, to nevar apšaubīt. Un tas faktiski citastarpā arī to nozīmē, ka, ja es veicu saimniecisko darbību, jo nodokli maksā visi... vai man ir kādi ieņēmumi, vai citādi, kāds ir tas apmērs, vai citāds, bet tas faktiski tāds ir. Mūsu ieskatā šajā ziņā var runāt arī gan par šo te fiskālo funkciju, gan arī par regulatīvo funkciju. Un viens no, teiksim, šāda regulējuma pieņemšanas mērķiem, bija arī regulatīvs, kā mēs minējām – cīņa ar šo ēnu ekonomiku, izvairīšanās no nodokļu nomaksas, efektīvāka nodokļa administrēšana un tā tālāk. Mūsu ieskatā... tā tad atbildot uz jautājumu... jā, faktiski tā ir minimālā ar nodokli apliekamā bāze, un atbildot uz otru, jā, tam ir ne tikai fiskāla funkcija, bet arī regulatīva, kas mūsu ieskatā pierādās arī pēc apstrīdēto normu pieņemšanas, ja aplūkojam šos te statistikas datus.

G. Kusiņš.

Jā, paldies.

Un pēdējais jautājums. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likums paredz arī to, ka šos zaudējumus var segt no nākamo trīs gadu taksācijas gada šiem ienākumiem. Tiesībsarga pārstāvis, atbildot uz jautājumu, uzskatīja, ka tie nenovērs šos iespējamus trūkumus, kas ir šiem 80 procentiem.

Saeimas atbildes rakstā arī tam jūs esat pieskārušies. Vai jūs varētu tad sīkāk paskaidrot šo pozīciju, vai, jūsuprāt, šī iespēja nākamajos trīs gados to ierēķināt, ir kompensējošs mehānisms? Paldies.

J. Priekulis.

Jā. Jāsaka, ka tas ir kompensējošs mehānisms, bet tikai viens no daudzajiem šiem te kompensēšanas mehānismiem, jo, kā jau es minēju, ir arī citi. Piemēram, šis te ieskriešanās periods, pirmais un otrais gads un nepiemērot pēdējā... tas savā ziņā ir mazāk, bet arī ir kompensējošs pasākums... šie te izdevumi, kurus var atskaitīt pilnā apmērā. Bet nopietns kompensējošais pasākums tik tiešām arī ir tas, ko jūs tieši tagad minat. Kāpēc? Tāpēc, ka, piemēram, tas regulējums paredz, ka, ja man ir vairāk izdevumu konkrētajā taksācijas gadā nekā šie te 80 procenti... nu, piemēram, 90... tad tos 10 procentus es varu pārnest uz nākamo gadu, uzreiz samazinot ar iedzīvotāju ienākuma nodokli šo te apliekamo ienākumu, ņemot vērā, ka šis te ienākums pamatprincipā tiek rēķināts kā starpība starp ieņēmumiem un izdevumiem... Un tas ir ļoti būtiski, mūsuprāt, nodokļa maksātājam, jo, ja man nākamajā gadā ir atbilstoši ieņēmumi, tad ir jau noteikti izdevumi, kas tiek pārnesti no iepriekšējā gada, kas samazina šo te nodokļu slogu tajā gadā, uz kuru tiek pārnesti tie izdevumi.

Es ceru, ka atbildēju.

G. Kusiņš.

Jā, paldies.

S. Osipova.

Tā... paldies. Tiesas jautājumi nebūt nav izsmelti, taču šobrīd tiesas sēdē tiek pasludināts pārtraukums. Tiesas sēde tiks turpināta pulksten 14.05.

(Pārtraukums.)

S. Osipova.

Satversmes tiesa turpina tiesas sēdi lietā Nr. 2021-06-01 ar Saeimas pārstāvja Priekuļa kunga iztaujāšanu.

Nākamā jautājumu uzdos tiesnese Rodiņa.

A. Rodiņa.

Jā, labdien, godātais Saeimas pārstāvi! Es jums gribēju jautāt. Jūs runājat diezgan daudz par prezumpatīvo nodokļa uzlikšanas principu, izklāstot, no kurienes tas ir nācis, un arī pieminējāt, ka it īpaši uz šo nodokli var attiecināt vai piemērot šo te principu, proti, prezumpatīvo nodokļa uzlikšanu. Vai jūs varētu sīkāk paskaidrot, kādēļ tad tieši attiecībā uz šo nodokli šo mēs varētu piemērot... tāpat šo te prezumpatīvo nodokļa uzlikšanas principu? Kādi varētu būt vēl kādi papildu argumenti vai zinātnē bāzēti, vai kādi citi, ko jūs varētu minēt? Paldies.

J. Priekulis.

Paldies. Jā, zinātnē tik tiešām ir uzsvērts, ka faktiski šo te prezumpatīvo metodi ir iespējams izmantot ikviena nodokļa sakarā, bet īpaši tiek uzsvērts, piemēram, iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Man gan uzreiz jāsaka, nu, zinātnē es neesmu lasījis varbūt tādu vienu izteiktu pamatojumu, kāpēc tieši attiecībā uz iedzīvotāju ienākuma nodokli, bet vēsturiski skatoties arī to, kādā veidā šīs te prezumpatīvās metodes var tikt pielietotas, vairāk ir izplatīts iedzīvotāju ienākuma nodokļa sakarā, piemēram, ļoti populārs veids, ko uzsver arī zinātnē, ir šīs te patentmaksas, ka ir viens fiksēts nodokļa apmērs, kas ir viens faktiski no šiem te veidiem, kādā tiek pielietota šī te prezumpatīvā metode. Bet jā... ja ir nepieciešams, es varu vēl precizēt.

S. Osipova.

Tā, nākamais jautājumu uzdos tiesnesis Kučs.

A. Kučs.

Labdien, cienījamie Saeimas pārstāvji. Man būtu vairāki jautājumi.

Pirmais. Saistībā jau ar ēnu ekonomikas mazināšanu kā mērķi. Man būtu tāds jautājums. Vai apstrīdētās normas tiek piemērotas arī uz tiem saimnieciskās darbības veicējiem, kuri, ja mēs redzam, ka tiešām nekrāpjas un kuri patiesi strādā ar zaudējumiem?

J. Salmiņa.

Pēc būtības attiecīgā norma tiek piemērota visiem nodokļa maksātājiem, tajā skaitā arī tiem, kas nav krāpušies un ir strādājuši ar zaudējumiem. Un, protams, arī uz tiem, kas, iespējams, ir slēpuši ieņēmumus un arī strādājuši ar zaudējumiem. Bet, kā jau iepriekš tika minēts, tajos gadījumos, ja ir bijuši zaudējumi, ir iespējas tos pārnest uz priekšu.

A. Kučs.

Ja jūs varētu precizēt... Pārnest var, ja mēs runājam par tiem 80 procentiem. 20 procenti jau vienlga būs jāmaksā. Vai arī es neesmu līdz galam sapratis normu?

J. Salmiņa.

Pēc būtības ir jāmaksā no starpības, kas ir simtprocentīgi tas izdevums pret 80 procentu noteikto ierobežojumu. Attiecīgi, jā... 20 procenti ir tā ieņēmumu un izdevumu kopējā bāze, kur tad tiek piemērota iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme.

A. Kučs.

Paldies. Nu, ja tas ir jāmaksā pilnīgi visiem, arī tiem, kas tiešām nav guvuši tos ienākumus... un vienkārši saistībā ar to, ko Priekuļa kungs teica, ka mūsu valstī nav izpratnes par pienākumu maksāt nodokli, kas ir lielai daļai sabiedrības... vai, jūsuprāt, situācijā, ja cilvēks tiešām strādā ar zaudējumiem un nav guvis ienākumus, un nav krāpies, vai šāda nodokļa uzlikšana viņam maksāt par ienākumiem, ko viņš nav guvis, veicina to izpratni un ir taisnīga pret šo nodokļa maksātāju?

J. Priekulis.

Jā, godātā tiesa. Šeit ir jāatgādina tas, ka visupirms jau apstrīdētajām normām nav viens mērķis. Viens vienīgs mērķis – ēnu ekonomikas mazināšana – tām nav. Tātad ir arī citi mērķi – gan šis te fiskālais mērķis, gan arī citi regulatīvie mērķi.

Ja runā par šo te taisnīguma aspektu, tad visupirms jāsaka, ka, arī no statistikas skatoties un pētot šo te jautājumu, nav saskatāms tas, ka kādā nozarē nebūtu iespējams, nu, teiksim, pelnīt tikai tāpēc, ka šis te apstrīdētās normas nepastāv. Tas, kāda veida ieņēmumus šis te saimnieciskās darbības veicējs gūst un cik viņš labi to prot, jo tā faktiski ir tāda sava veida arī māka gūt ieņēmumus, veikt saimniecisko darbību un tamlīdzīgi. Tas jau ir lielā mērā atkarīgs no saimnieciskās darbības veicēja.

Runājot par šo te taisnīguma aspektu, arī mēs nesaskatām, ka šis te regulējums rada varbūt netaisnīguma sajūtu nodokļa maksātāju vidū, jo ir virkne ierobežojumu, kas jau šobrīd arī izskanēja, kas tiek uzlikti nodokļu regulējumos. Un izraut no konteksta varbūt tikai apstrīdētās normas, ka tās rada netaisnīguma sajūtu, manuprāt, nevarētu un mums arī faktiski nav rīcībā tādas informācijas, ka tik tiešām ir liels nodokļu maksātāju skaits, kas jūtas netaisnīgi... varbūt subjektīvi sakot to.

A. Kučs.

Paldies par atbildēm. Kāpēc es par to taisnīgumu ieminējos... Arī, kad jūsu minētais Viktors Tjuronijs, ja es varētu pareizi teikt to uzvārdu, viņš arī norāda, ka tieši šai prezumptīvajai pieejai ir viena no, protams, ja tā varētu teikt, blaknēm, ka viņa ir netaisnīga savā ziņā.

Bet man būtu citi jautājumi vēl arī. Vēl viens jautājums. Jūs atsaucāties arī uz valsts politikas pamatnostādņem nodokļu jomā 2018.–2021. gadam. Un 2.3.1. punkts šajās nostādņēs arī paredz noteikt ierobežojumu saimnieciskās darbības izdevumiem līdz 80 procentiem no saimnieciskās darbības ieņēmumiem vai palielināt nodokļu administrēšanas efektivitāti.

Un mans jautājums ir tāds: kas tika veikts, pirms tika pieņemts šis lēmums, kurš ir apstrīdētajās normās ietverts šis risinājums... kas tika veikts, lai palielinātu nodokļu administrēšanas efektivitāti?

J. Priekulis.

Jā, godātā tiesa. Es sākšu un tad kolēģe Jana Salmiņa paturpinās.

Tātad, jā, jau politikas pamatnostādņēs tik tiešām, kā pareizi saka, šis ir faktiski viens no tiem alternatīvajiem risinājumiem, kas tika vērts un svērts iepretim šim te ierobežojumam, kas ir noteikts apstrīdētajās normās.

Un attiecībā uz Valsts ieņēmumu dienesta šo te efektivitātes palielināšanu, to vairāk atbildēs kolēģe Jana Salmiņa.

J. Salmiņa.

Jā, runājot par efektivitāti. Pēc būtības nodokļa administrēšana ir efektīva, ja tā ir vienkārša, iespējami lētāka un saprotama pilnā apmērā nodokļa maksātājam. Un attiecībā uz administrēšanas efektivitātes uzlabošanu... ja vērtē... ja šādas tiesību normas nebūtu, pēc būtības Valsts ieņēmumu dienestam, lai pārliecinātos par pareizu nodokļa piemērošanu, būtu jāpārbauda šo nodokļa maksātāju gan ieņēmumu, gan izdevumu daļa, tajā skaitā jāpārliecinās, ka visi izdevumi, kas tiek norādīti izdevumu daļā, tiešām tiek izmantoti tikai un vienīgi saimnieciskās darbības veikšanai, bet, kā jau tika minēts arī mūsu uzrunā, bieži vien nav iespējams arī nodalīt šo izmaksu un šo, piemēram, nopirkto pamatlīdzekļu izmantošanu saimnieciskā darbībā un tajā skaitā arī privātā dzīvē, ņemot vērā, ka saimnieciskās darbības veicēji zināmā mērā saimniecisko darbību veic paši pie sevis vai arī attiecīgi izmanto kādu no pamatlīdzekļiem ārpus savas saimnieciskās darbības. Un, lai pārliecinātos, ka pareizi nodoklis ir aprēķināts, tātad Valsts ieņēmumu dienestam būtu jāpārliecinās, ka visi šie izdevumi, kas ir iekļauti minētā saimnieciskās darbības veicēja izdevumos, tiešām ir atbilstoši izmantoti saimnieciskajai darbībai. Un tas būtu ļoti, mūsdiā, nesamērīgs slogs, ņemot vērā, ka pārliecināšanās par šādu izdevumu patiesumu viennozīmīgi nozīmētu, ka Valsts ieņēmumu dienestam būtu jāiepazīstās ar visu grāmatvedību, ko veic saimnieciskās darbības veicējs un pēc būtības lielā mērā tas nozīmētu, ka Valsts ieņēmumu dienestam būtu jāizmanto viena no metodēm, ko paredz likums „Par nodokļiem un nodevām”, tas ir, nodokļu audits, kas ir gan laika ietilpīgs, gan resursu ietilpīgs, tajā skaitā arī no izmaksu puses.

Un attiecīgi vērtējot šādas normas izveidošanu, protams, tiek vērtēts arī, ka zināmā mērā arī citos režīmos tiek noteikts kritērijs, pie kāda tad Valsts ieņēmumu dienests šādu sliekšni uzskata par pieņemamu un neredz nepieciešamību attiecīgi iet un veikt auditu, jo tajā brīdī, kad sekojot līdzī ekonomiskajai aktivitātei un skatoties arī no datiem, kas parādās attiecībā, piemēram, par vienu no nozarēm, kādi ir ieņēmumi un

izdevumi, ir secināms, ka pie zināma šāda sliekšņa ir tiešām attaisnojama pareiza nodokļu piemērošana, tajā skaitā arī attiecībā uz izdevumu norādīšanu grāmatvedībā.

Paldies.

A. Kučs.

Paldies. Nu jā, es taisni gribēju jautāt... jūs jau pabeidzāt ar to, ka principā jau Valsts ieņēmumu dienestam to joprojām ir jāturpina darīt, jo, ja mēs runājam par tiem 80 procentiem, tad viņam jau ir jāpārlicinās joprojām, vai tie ir attaisnoti vai nav un vai tie tiešām ir izdevumi. Un jūs teicāt, ka... nu, pie zināma sliekšņa ir racionālāk to nedarīt. Vai bija, teiksim, Saeimas rīcībā... vai Finanšu ministrija sniedza kādu konkrētu informāciju no VID, pirmkārt, ar kādām problēmām VID saskaras, ka viņi tiešām nevar efektīvi to veikt un ka šis ir tas sliekšnis, pirms pieņemt šādu lēmumu?

J. Priekulis.

Jā, godātā tiesa... Nu pavisam noteikti tā informācijas aprīte, kā jau es minēju... un es nevaru neatsaukties uz to, ka tik tiešām tas process pirms Saeimas, ka viņš ir bijis arī ļoti ievērojams, kurā ir uzklautas vairākas institūcijas, tajā skaitā Finanšu ministrija un arī konsultācijas ar Valsts ieņēmumu dienestu par šo te problemātiku, kas attiecas uz saimnieciskās darbības veicējiem un iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem, jo tā problēma, ja runā tikai un vienīgi administrēšanas ziņā, tā ir arī tā, ko zinātnē uzsver, par pamatu ņemot šo te prezumptīvo metodi, ļoti liels saimnieciskās darbības veicēju skaits, kuriem ir salīdzinoši zemi ienākumi. Un ja sver šīs te faktiski divas lietas – ieguldāmos resursus, lai pārbaudītu, vai es esmu pareizi norādījis šos te izdevumus, vai es veicu pareizi citas darbības, ko paredz likums – ir nesamērīgs, ja salīdzina to ar iespējamajiem ieguvumiem.

A. Kučs.

Paldies. Vai Saeimai bija zināms, cik liels ir tas saimnieciskās darbības veicēju skaits vai procents vai procentuālais skaits, kuri izvairās uzrādīt patiesos ieņēmumus? Cik liela bija tā problēma, lai mēs saprotam... jo jūs teicāt arī, ka 84 procenti šobrīd jau pēc normas norāda... tad es gribētu zināt, cik tad bija procentuāli to cilvēku skaits, kas izvairījās?

J. Priekulis.

Jā, paldies. Te arī ir jāatsaucas uz Janas Salmiņas iepriekš teikto, ka faktiski tāda veida pētījums, kas attiektos tikai uz ēnu ekonomikas apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem, šiem te saimnieciskās darbības veicējiem, nav veikts un arī pasaules pieredzē faktiski nav metodes, kā noteikt tikai attiecībā uz šiem te viena veida nodokļa maksātājiem.

Bet, pieņemot apstrīdētās normas un skatoties šo te procesu kopumā, jā, bija informācija un tika vērtēts, piemēram, nu it īpaši tādu personu loks, kas ilgu gadu strādā ar zaudējumiem. Un tas izskaidrojums, kāpēc saimnieciskās darbības veicējs... to var skatīties ļoti divējādi... Ir divas kategorijas... Ir viena kategorija, kam ir, protams, vēl šie papildu ienākumi, un, kā jau paskaidrojumos minēju un arī statistikas datos ir, un tur savā mērā varbūt varētu censties izskaidrot. Bet attiecībā uz to personu daļu, kuriem nav šādu faktiski papildu ienākumu un vienīgais ienākumu avots veids – nosacīta peļņa – šiem te saimnieciskās darbības veicējiem, to ir ļoti grūti izskaidrot.

Tātad, atbildot uz jautājumu, tas konkrētais skaits faktiski... viņu nav iespējams noteikt arī tā iemesla dēļ, lai ir prognozes iespējamās... Bet, lai pateiktu, piemēram, vai es esmu godprātīgs vai negodprātīgs, vai es esmu pareizi izpildījis likumu vai neesmu pareizi izpildījis likumu, tur ir nepieciešamas individuālas pārbaudes. Bet tādas vispārējas aplēses, jā, pavisam noteikti bija Saeimas rīcībā.

A. Kučs.

Bet jūs šodien minējāt, ka pēc šo normu ieviešanas bija 84 procenti, kas norāda peļņu. Tad jau droši vien, ka bija arī informācija, cik strādā ar peļņu arī pirms šīs apstrīdētās normas regulējumu ieviešanas.

J. Priekulis.

Jā, it īpaši tika ņemti vērā šie te 2015. gada dati... tā ir prezentācija, ko es minēju... Es varbūt varu uz šo jautājumu atbildēt vēlāk, man kādas divas minūtes...

A. Kučs.

Nu, ja jūs apsolāties, ka pēc tam atbildēsiet, tad, jā.

J. Priekulis.

Jā, es apsolu... es tūlīt atvērsu datus.

A. Kučs.

Un tad vēl viens jautājums. Man pēdējais.

Priekuļa kungs, jūs minējāt, ka 2015. gadā bija šis rentabilitātes rādītājs, kas tika paņemts un kas ir viens no tiem skaidrojumiem, kāpēc ir tieši 80 procenti. Man tas jautājums... kāds tas rentabilitātes rādītājs ir pagājušajā gadā, 2020. gadā. Jūs teicāt, ka 2015. gadā tas bija 26 procenti. Kāds viņš ir bijis 2020. gadā? Vai jums ir informācija?

J. Priekulis.

Jā, es atbildot varbūt jau uz šo pirmo jautājumu, ko es solīju pēc 2 minūtēm, bet es varu jau šobrīd atbildēt.

Tātad 2015. gadā un tā ir informācija, kas tika ņemta vērā arī faktiski izstrādājot apstrīdētās normas, no saimnieciskās darbības veicējiem, tādi, kas guva peļņu, bija 53,8

procenti. Un, ja rēķina šo te rentabilitāti, kas tad ir bruto peļņas attiecība pret ieņēmumiem, 2015. gadā bija 26 procenti. Tas ir, noapaļojot, protams.

A. Kučs.

Mans jautājums bija, kāds ir pagājušajā gadā? Jūs teicāt, ka 2015. gadā norma vēl joprojām ir spēkā... kā tas ir 2020. gadā? Vai jums ir informācija?

J. Priekulis.

Tas bija atbildot uz šo pašu pirmo jautājumu.

Un par šo te otro jautājumu... pagājušajā gadā arī ir, bet ir jāņem vērā specifika... Arī... vai es varu pēc 2 minūtēm jums sniegt šo te informāciju?

A. Kučs.

Varat, jā.

J. Priekulis.

Paldies jums.

A. Kučs.

Paldies.

S. Osipova.

Nekavēsim laiku. Nākamajā tiesas sēdē sākumā... nākamajā datumā, kad process turpināsies, sākumā mēs jums to pajautāsim. Sagatavojieties atbildēt uz tiesneša Kuča jautājumiem.

Šobrīd jautājumus uzdos tiesnesis Neimanis.

J. Neimanis.

Jā, man ir viens jautājums un konkrēti... Kas pamatoja izvēli likumdevējam šeit noteikt neapstrīdamu, neatspēkojamu prezumpciju iepretim iespējai noteikt atspēkojumu, kur nodokļa maksātājs varētu iesniegt attiecīgi pamatojumu, kādēļ konkrētajos individuālajos apstākļos viņa situācija ir atšķirīga no tā, ko likumdevējs ir pieņēmis kā vispārīgu modeli?

J. Priekulis.

Jā, godātā tiesa, es sāksu atbildēt uz jautājumu, tad paturpinās kolēģe Jana Salmiņa, ja nav iebildumu.

Vispārīgi runājot, arī no zinātnē aplūkotā... jā, tik tiešām ir iespējams šādu te... ja izmanto šo te prezumptīvo metodi... gan atspēkojama, gan neatspēkojama. Un jau arī faktiski zinātnē ir argumenti, kāpēc šīs te neatspēkojamās prezumpcijas pielieto.

Un te ir jāņem vērā, protams, arī tik tikko runātais par šo te nodokļu administrēšanas efektivitāti, jo faktiski tas rezultāts, ja šo te metodi ievieš, lai nebūtu jāveic... nu, faktiski, tajā skaitā, lai pārlicinātos par to, ka es esmu pareizi atskaitījis izdevumus un tā tālāk, tas faktiski tas viss darbs attiecībā uz tiem nodokļa maksātājiem, kas izvēlētos noteikti izmantot šo te iespēju, jebkurā gadījumā būtu jāveic. Un šī te nodokļa administrēšanas efektivitāte, ņemot vērā to salīdzinoši lielo nodokļa maksātāju skaitu ar to, ka viņiem ir ļoti zemi ienākumi, šī te efektivitāte pavisam noteikti nebūtu tādā pašā apmērā un būtu jāiegulda daudz lielāki resursi, ja runā arī par šo te alternatīvo veidu. Un tajā skaitā, protams, arī fiskāls efekts.

Bet varētu paturpināt kolēģe Jana Salmiņa.

J. Salmiņa.

Jā, par atspēkojamību runājot. Ņemot vērā, kā jau tika minēts, šobrīd vairāk, kā 103 tūkstoši nodokļu maksātāji izmanto šo režīmu. Un attiecīgi tas nozīmētu, ka, saglabājot iespēju attiecībā uz izdevumu normu nākt un pierādīt, ka šai izdevumu normai būtu jābūt lielākai minētajam nodokļa maksātājam, pēc būtības zūd jēga no šīs kopējās prezumptīvās piemērošanas, jo tad var secināt, ka pēc būtības visi 103 tūkstoši nodokļu maksātāji varētu doties uz Valsts ieņēmumu dienestu, tajā skaitā tas būtu ne tikai izdevumu dokumentu pārbaude, bet arī, protams, ieņēmumu dokumentu pārbaude un attiecīgi kā tika minēts, pēc būtības ir vairākas pārbaudes, kas Valsts ieņēmumu dienestam ir deleģētas ar likumu veikt un attiecīgi varētu to nosaukt par mazo galda auditu... nu, tādā veidā varētu mēģināt apsaukt to, kas notiktu, ja pēc būtības nodokļa maksātājs nāktu ar visu savu grāmatvedības apjomu uz Valsts ieņēmumu dienestu, lai pierādītu patiešām katras izdevumu pozīcijas pamatotību, tajā skaitā skatoties uz savu saimniecisko darbību. Un ņemot vērā resursu, kāds ir Valsts ieņēmumu dienestā, 103 tūkstoši maksātāji ir tikai viena no nodokļu maksātāju grupām un vērtējot to, ka tiešām resurss ir izmantojams efektīvi, lai sasniegtu šo mērķi... Šo jautājumu varētu arī uzdot Valsts ieņēmumu dienestam, cik izmaksātu šāds audits, bet varētu teikt, ka tas būtu nesamērīgi dārgi attiecībā uz to ienākumu, ko gūst valsts budžets.

Paldies.

J. Neimanis.

Man ir vēl viens jautājums.

Bet likumā „Par nodokļiem un nodevām” jau arī šobrīd ir noteikts, ka vispārīgā veidā nodokļu maksātājam ir tiesības iesniegt pierādījumus arī tad, ja Valsts ieņēmumu dienests, nodokļu administrācija nosaka nodokļu maksājumu apmēru uz dažādu aprēķinu pamata. Tātad ir iespējams, nu, kā saka, atspēkot prezumpciju, kas ir saistīta ar konkrētu nodokļa parāda veidošanos. Bet šeit likumdevējs šādu iespēju ir liedzis.

Tāpēc arī... tā tad jūsu atbilde ir tikai ar to, ka šādi te auditi būtu ļoti dārgi un nesamērojami ar to efektu, ko gūtu valsts budžets. Bet vispārējā veidā tomēr visos pārējos audits, arī tostarp, kad veic iedzīvotāju ienākuma nodokļa auditu, tomēr šāda iespēja ir paredzēta. Tāpēc arī kas īpaši tieši šeit to izņēmumu pamato?

Bet, ja nu nekas vairāk nav, kā tikai šīs te izmaksas, audita izmaksas, tad atbilde ir skaidra.

J. Priekulis.

Tas ir ļoti nozīmīgs faktors. Ne tikai audita izmaksas. Jo tie resursi, kas ir jāiegulda, lai faktiski pārbaudītu šos te saimnieciskās darbības veicējus—iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājus, tās nav tikai izmaksas. Bet tas ir nozīmīgs faktors.

Bet, atbildot varbūt uz šo te jautājumu. Tā norma, kas ir likumā „Par nodokļiem un nodevām”, pavisam noteikti netiek piemērota tajos gadījumos, kad likumdevējs ar likumu ir noteicis noteiktu prezumpciju. Jā, nav izslēgts, ka varbūt auditā... tā tad jau ieguldot šos te resursus un nodarbojoties ar noteikta nodokļa maksātāja grāmatvedības dokumentu pārbaudi, tik tiešām ir sadarbība savā ziņā arī ar nodokļu maksātāju, kurš tad palīdz arī Valsts ieņēmumu dienestam saprast, vai tie dati, kas ir Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā, patiešām ir pareizi, bet, mūsaprāt, tās ir divas dažādas lietas, jo vienā gadījumā nu faktiski jau tas process ir uzsākts un tā prezumpcija ir savā ziņā... tas, kas ir likumā nostiprināts ar apstrīdētajām normām, mūsaprāt, tas ir mazliet kaut kas cits nekā šis te likumā „Par nodokļiem un nodevām” noteiktais, ko jūs tikko minējāt.

S. Osipova.

Tā... jautājumus uzdos tiesnesis Laviņš.

A. Laviņš.

Jā, paldies. Man būs divi jautājumi, un es paturpināšu kolēģu iesākto tematu par nodokļu administrēšanas efektivitāti.

No lietas materiāliem mēs varam redzēt, ka ir sniegta informācija, ka būtībā visupirms nodokļu administrācija vadās no tā, kādā veidā pati sistēma atpazīst, kuri ir tie gadījumi, kas uzrāda zināmas riska pazīmes par nodokļa nesamaksu. Un tad tiek veiktas konsultācijas un, ja nepieciešams, tiek veiktas tematiskas pārbaudes vai arī auditi.

Ja paskatāmies uz datiem, kas ir lietā, tad attiecībā uz šiem nodokļu maksātājiem, kā jūs minējāt, nu, atkarībā no gada, kuru mēs ņemam... vienu gadu ir 90 tūkstoši, citu gadu ir 100 tūkstoši... tagad beidzamajos gados tiešām ir pāri par 100 tūkstošiem tādu nodokļa maksātāju. Un ja paskatāmies uz šiem datiem, tad nodokļu auditi, piemēram, 2018. gadā ir bijuši 52 reizes, savukārt tematiskas pārbaudes ir bijušas 108 reizes. Ja paskatās kopumā uz Valsts ieņēmumu dienesta veiktajiem auditiem un tematiskajām pārbaudēm, tad attiecībā uz šiem nodokļa maksātājiem, kas

maksā iedzīvotāju ienākuma nodokli, šīs pārbaudes ir no kopējā skaita apmēram 3 līdz 5 procenti. Jūs teiktu, ka šī sistēma par to, ka automātiski sistēma atlasa, kuri ir šie problemātiskie gadījumi un uzrādītie dati norāda, ka ārkārtīgi retos gadījumos salīdzinoši – no 3 līdz 5 procenti – ir tikai šīs pārbaudes veiktas attiecībā uz šiem nodokļa maksātājiem. Kur ir šī nepieciešamība pēc tā, lai ieviestu šādu prezumpciju, lai jūs teiktu, ka mums ir nepieciešams atslogot Valsts ieņēmumu dienestu no šādas neproporcionālas slodzes, ja reiz šie dati rāda, ka ar šo automatizēto sistēmu samērā veiksmīgi tiek jautājumi risināti. Varat sniegt komentāru par šo?

J. Salmiņa.

Es varbūt sāksu. Ņemot vērā, ka Valsts ieņēmumu dienests... viņam tomēr arī ir lietderīgi un efektīvi jāveic nodokļu administrēšanas funkcija, attiecīgi Valsts ieņēmumu dienests visu nodokļu maksātāju skaitu... veic viņiem šo te risku novērtējumu, un, protams, Valsts ieņēmumu dienestam ir jāvērtē lietderība, veicot arī pārbaudi, jau redzot arī riskus, vai ir tiešām lietderīgi iet auditā, piemēram, ja no riska ir redzams, ka tas ieguvums no nodokļu iespējamās nesamaksas ir mazāks kā potenciāli audita izmaksas.

Un otra lieta attiecībā uz to, kā veikt efektīvāku šo riskošanu un attiecīgi arī šo pārbaudu veidu skaitu, kas ir minēts lietas materiālos, ir jāpiemin, ka Valsts ieņēmumu dienests noteikti varētu sniegt vairāk informācijas par personām, kurām ir konstatēti riski. Arī lietas materiālos, ko šorīt pievienoja lietai, ir parādīts, ka attiecībā uz riskiem vismaz tiem, kuriem darbības rezultāts bija zaudējums, tad kopš 2016. gada līdz 2020. gadam vidēji no 8 līdz 10 tūkstošiem tās bija personas, kas jau bija noteiktas, kā ar potenciālu risku iedzīvotāju ienākuma nodokļa nenomaksā. Un, ņemot vērā, ka tā bija tikai maza daļa, kas strādā ar zaudējumiem, varam, iespējams, jautāt arī Valsts ieņēmumu dienestam, cik kopā vispār riska personas attiecībā uz fiziskajām personām, iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem, ir identificētas riska sistēmā.

Viennozīmīgi salīdzinot šos skaitļus un tajā skaitā arī Valsts ieņēmumu dienesta kapacitāti, tajā skaitā arī lietderīgumu, šajā brīdī varētu teikt, ka Valsts ieņēmumu dienests veic pārbaudes un auditus tur, kur ir lietderīgi un kur redz, ka šāda nodokļa ieņēmums pārsniegtu šīs te pārbaudes izmaksas.

A. Laviņš.

Labi, paldies par šo skaidrojumu.

Un otrs jautājums, Priekuļa kungs, jums. Tātad šodien šajā tiesas sēdē jūs iesniedzāt papildu materiālus, norādījāt argumentāciju un mēs varējām dzirdēt no tiesībsarga iebildumus, ka dati nav precīzi un, sniedzot paskaidrojumus, tiesībsargs norādīja, ka būtībā šie dati neatspoguļo šīs apstrīdētā tiesiskā regulējuma patieso

ietekmi uz nodokļu maksātāju skaitu un uz iespējamo ieguvumu valsts budžetā, jo šīs apstrīdētās normas pandēmijas dēļ nepiemēro, to piemērošana ir apturēta.

Labprāt dzirdētu jūsu komentāru par to, kādi ir jūsu apsvērumi, kādā veidā šie dati būtu izmantojami šajā lietā?

J. Priekulis.

Paldies. Šī te apstrīdēto normu darbība ir apturēta saskaņā ar šo te *Covid-19* infekcijas pārvaldības seku likumu tikai attiecībā uz 2020. un 2021. gadu. Ja ņem vērā šo te periodu, apstrīdētās normas stājās spēkā 2018. gada 1. janvārī. Tas nozīmē to, ka 2018. un 2019. gads bija tie gadi, kad šīs te apstrīdētās normas darbojās. Un mūsu ieskatā tiem statistikas datiem ir būtiska nozīme, lai redzētu, kāds ir šīs te apstrīdēto normu efekts. Līdz ar to mēs īsti nevaram piekrist tiesībsarga argumentam, jo tas periods bija tikai 2020. un 2021. gads, kad šīs te normas nepiemēro.

A. Laviņš.

Paldies. Man jautājumu nav.

S. Osipova.

Tā, paldies. Tiesnešiem šobrīd nav papildu jautājumu. Mēs paliekam pie tā, ka nākamajā reizē, kad tiesas sēde turpināsies, jūs, Priekuļa kungs, sagatavosieties atbildēt uz tiesneša Kuča jautājumu.

Šobrīd ir iespēja uzdot jautājumus tiesībsargam. Lūdzu, Jansona kungs!

Jūs nedzird... Vai tiesībsargam ir jautājumi Saeimas pārstāvjiem? Redzu, ka jūs kustaties, bet skaņa nenāk. Jums nav ieslēgts mikrofons, Jansona kungs.

Paldies, viss būs kārtībā, Jansona kungs!

J. Jansons.

Jā, mums ir vairāki jautājumi. Un viens tad konkrēti no manīm jautājums. Sakiet, lūdzu, Saeimas pārstāvji... Tātad jūsu atbildes rakstā, Saeimas atbildes rakstā, faktiski 8. lapā tiek apgalvots, ka šis te jaunais regulējums veicinās, vai, pareizāk sakot, „motivēs saimnieciskās darbības veicēju uz ekonomiski labāk pamatotu saimniecisko darbību”.

Un tad ir jautājums. Vai jūs varat izskaidrot, kā tas notiksies? Un otrs jautājums ir: ar ko jūs varat argumentēt un pamatot šo te apgalvojumu?

J. Priekulis.

Jā, mūsaprāt... paldies par jautājumu... šo te apgalvojumu arī pierāda jau šodien tiesai iesniegtie dati, kuri tika pievienoti lietas materiāliem, no kuriem redzama ļoti izteikta līkne augšup gan ieņēmumu ziņā, gan apliekamā ienākuma ziņā. Un te ir divi izskaidrojumi, ko es jau šodien sniežu tiesai: vai nu tika atrasti veidi, kā efektīvāk

veikt saimniecisko darbību, ņemot vērā šo te ierobežojuma normu, vai tika iznākts ārpus ēnu ekonomikas. Bet jebkurā gadījumā likumdevēja noteiktie mērķi tika sasniegti.

J. Jansons.

Lūdzu, Līga!

L. Leitāne.

Tad man būtu jautājums arī attiecībā par ēnu ekonomiku, kas bija uzdots tā kā mērķis, uz ko tiekties. Un statistiskie dati un pētījums liecina, ka 2017. gadā bija 22 procenti ēnu ekonomikas īpatsvars, savukārt 2019. gadā – 23,9 procenti un 2020. gadā – jau 25,5 procenti. Vai jūs tomēr uzskatāt, ka ēnu ekonomikas mērķis samazināt šo ēnu ekonomiku tiešām ir sasniegts, redzot patiesos datus šobrīd?

J. Priekulis.

Jā. Viens no mērķiem pavisam noteikti ir regulatīvais ēnu ekonomikas samazināšana. Jā, pavisam noteikti šis te likumdevēja izvēlētais līdzeklis ir piemērots, lai sasniegtu šos te mērķus. Un mūsu ieskatā statistika jau to parāda ar to, ka faktiski ir divi iespējamie risinājumi: vai nu daļa iznāca no ēnu ekonomikas, vai tika atrasti veidi, kā efektīvāk strādāt.

L. Leitāne.

Bet tanī pašā laikā ēnu ekonomikas dati liecina, ka ēnu ekonomika pieaug kopumā. Jūs apgalvojāt, ka tieši attiecībā uz iedzīvotāju ienākumu nodokļa maksātājiem jūs nevarat izdalīt...

J. Priekulis.

Jā, ja var paturpināt... Jūsu šis te pētījums jau arī, es pieņemu, ka parāda vispārējo tendenci nodokļu nomaksas vidū, bet ne tieši attiecībā uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa nomaksu. Es pareizi saprotu?

L. Leitāne.

Nu diemžēl ēnu ekonomikas īpatsvars pieaug un situācija paliek sliktāka, nevis labāka, un to dati mums apliecina. Tā kā tie risinājumi acīmredzot tomēr nav devuši vēlamu.

J. Priekulis.

Pavisam noteikti Saeimas atbilde nav tāda, ka likumdevēja noteiktie risinājumi nav devuši vēlamu atbildi. Es vēlreiz varu atkārtot un mana kolēģe varbūt var paturpināt to, ka ir divi iespējamie risinājumi izskaidrojami tam, kāpēc palielinājās ieņēmumi un kāpēc palielinājās apliekamais ienākums: vai nu tika iznākts no ēnu ekonomikas... nu,

nevar apšaubīt to, ka noteikta daļa, tāpat kā ikvienā nodokļu režīmā, darbojas ēnu ekonomikā... vai nu tika atrasti veidi, kā efektīvi veikt savu saimniecisko darbību pēc iespējas rentablāk, gūstot lielākus ieņēmumus un veicot mazākus izdevumus.

Kolēģe Jana Salmiņa varētu paturpināt.

J. Salmiņa.

Attiecībā uz ēnu ekonomikas apmēru. Kā jau minējām, tas ir kopējais vērtējums par visiem nodokļu maksātājiem un šeit nevar prezumēt, ka šī norma nav darbojusies un attiecīgi ir pieaudzis ēnu ekonomikas apmērs. Te nav tiešas sakarības starp minēto normu un kopējo ēnu ekonomikas apmēru.

Tajā skaitā, ja ir pētīts šis te arī pētījums... ne viss ir tieši saistīts ar makrodatiem un mikroekonomikas datiem, kas pierādās attiecībā uz personu ekonomisko darbību no ieņēmumu un izdevumu puses. Viena sadaļa ir arī saistīta ar personu viedokli par nodokļu maksāšanu, kā arī par korupcijas apmēru un tā tālāk. Attiecīgi arī pats Saukas kungs savās prezentācijās ir teicis, ka minētajā mērījumā var gadīties izmaiņas arī no tā, kāds ir tābrīža, teiksim, tāds kopējais fons, arī tajā skaitā no dažādām publiski izskanējušām ziņām par koruptīviem darījumiem vai kā savādāk.

Un šeit, runājot par ēnu ekonomikas pieaugumu, arī var daļēji tomēr runāt par to, ka tajos brīžos, kad ekonomika iet uz augšu, principā ir pieaugums ekonomikā, ēnu ekonomika mazinās. Savukārt tajos brīžos, kad pasliktinās ekonomiskā situācija, arī ēnu ekonomika var pieaugt. Un minētais par šo normu viennozīmīgi nenozīmē, ka ēnu ekonomika nevarēja samazināties attiecīgā iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāju kategorijā. Kā jau iepriekš tika minēts, kā arī Priekuļa kungs teica, ka arī ieņēmumi ir pieauguši minētajā grupā, tajā skaitā arī zaudējumi ir samazinājušies izteikti un arī apliekamais ienākums ir pieaudzis. Paldies.

J. Jansons.

Paldies, godātā tiesa! Mums vairāk jautājumu nav.

S. Osipova.

Tā, paldies.

Lietas dalībnieki ir uzklausi un iztaujāti. Šobrīd mēs pārejam pie pieaicināto personu uzklausišanas.

Par pieaicinātajām personām, kuras ir sniegušas savu rakstveida viedokli lietā, tiesa ir iepazinusies ar jūsu viedokli, lietas dalībnieki ir iepazinušies ar jūsu viedokli. Tātad šajos ievadvārdos sakiet kaut ko jaunu, kas ir tagad, noklausoties to, kā lieta virzās tiesvedības procesā, jūsu institūcijai būtu sakāms, bet pamatā noteikti jums būs jāatbild uz tiesas un attiecīgi arī lietas dalībnieku jautājumiem. Tātad lūdzu tiem, kuriem ir šie rakstveida viedokļi iesniegti, nelasiet viņus, nedublējiet viņus.

Šobrīd aicināšanu Finanšu ministrijas pārstāvi, Finanšu ministrijas Tiešo nodokļu departamenta direktori Astru Kaļāni.

Kaļānes kundzes pilnvara ir lietā, dokumenti... tiesa pārliecinās par personas identitāti... Lūdzu, Kaļānes kundze, vārds jums!

A. Kaļāne.

Godātā tiesa! Izskatāmajā lietā tiek apstrīdētas Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likuma normas, kas izstrādātas, pamatojoties uz Ministru kabinetā 2017. gada 24. maija rīkojumā Nr. 245 pieņemto Valsts nodokļu politikas pamatnostādnes 2018.–2021. gadam.

Izstrādājot minētās pamatnostādnes, Finanšu ministrija uzskatīja, ka valstī ir nepieciešams veikt nopietnu, pārdomātu, radikālu nodokļu politikas reformu, lai sasniegtu Nacionālās attīstības plāna – 2020 galveno mērķi – ekonomikas izrāvieni., kā arī valdības rīcības plānā noteiktos uzdevumus – mazināt ienākumu nevienlīdzību strādājošajiem, sasniegt iekasēto nodokļu apjoma pieaugumu 2021. gadā vienu trešdaļu no IKP, paaugstināt Valsts ieņēmumu dienesta darba efektivitāti, kā arī mazināt ēnu ekonomikas apjomu un atrast papildu finansējumu veselības nozarei.

Nodokļu pamatnostādņu kontekstā tika secināts, ka Latvijai, lai sasniegtu Nacionālās attīstības plāna – 2020 paredzēto ekonomikas izrāvieni, būtiski jāpalielina tādu uzņēmumu skaits un apgrozījums, kuri vienlaikus ir fokusēti uz eksportu, ar augstu produktivitāti un augstu vidējā atalgojuma līmeni. Līdz ar to būtu iespējams gūt lielākus nodokļu ieņēmumus, jo būtu vairāk tādu nodokļu maksātāju, uzņēmējiem pieaugtu pelnītspēja un biznesa apjoms, un pieaugtu godīgo nodokļu maksātāju motivācija un konkurētspēja.

Lai šo visu panāktu, nodokļu politika pamatnostādnes paredzēja ievērojamu iedzīvotāju ienākuma nodokļa reformu, kas paredzēja ne tikai pilnīgi izmainīt uzņēmuma ienākuma nodokļa modeli, bet arī ieviest progresīvo iedzīvotāju ienākuma nodokļa skalu, samazinot iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi zemu un vidēju ienākumu saņēmējiem no 23 procentiem uz 20 procentiem. Un minētais robežlielums būtu līdz 20 tūkstošiem eiro gadā personām.

Tātad šis ir lielais sabiedrības labums, ko mums radīja visi šie pasākumi, kas bija palikti zem nodokļu politikas pamatnostādņēm. Vienlaicīgi tika palielināts atvieglojums par apgādībā esošām personām, pensionāru neapliekamais minimums un ieviests diferencēts neapliekamais minimums.

Tomēr, lai nodokļu politikas pamatnostādņu kontekstā minēto pasākumu kopumu būtu fiskāli iespējams īstenot, tika ietverti arī kompensējošie pasākumi un vairāki uzdevumi, tajā skaitā tādi, kas būtiski paplašināja iedzīvotāju ienākuma nodokļa bāzi, piemēram, izložu un azartspēļu laimestu aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, mikrouzņēmuma nodokļa režīma sašaurināšana, iedzīvotāju ienākuma

nodokļa kontekstā prezumptīvās iedzīvotāju ienākuma nodokļa normas piemērošana attiecībā uz saimnieciskās darbības veicēju izdevumiem. Vienlaicīgi tika palielināts arī valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu apmērs, iekļaujot tajā veselības nodokļa maksājumu 1 procentpunkta apmērā un palielināts valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu apmērs, lai nodrošinātu personām, kuras tajā brīdī veica ļoti mazus valsts sociālās apdrošināšanas maksājumus, šo nodokļa apmēru, nodrošinot iedzīvotāju sociālo aizsardzību.

Tas viss bija nodokļu politikas pamatnostādņu konteksts, kāpēc tika radīta šī viena norma, kuru šobrīd apstrīd.

Gribu arī norādīt, ka minēto normu nevar skatīties atrauti no pārējās nodokļu politikas elementiem, kas tika virzīti 2018. gadā. Jā, ņemot vērā, ka tas ir tikai viens elements no vērienīgas nodokļu reformas ar ļoti nozīmīgiem mērķiem, kurus jau es iepriekš minēju, un šie mērķi nav atraujami viens no otra, tad mēs varam uzskatīt, ka arī minētās normas mērķis ir nodrošināt visu nodokļu politikas pamatnostādņu minēto mērķu kopumu. Jo, ja atrauj vienu elementu no šī modeļa, iespējams, netiktu sasniegts pārējais nodokļu elementu pozitīvais efekts, kas mums fiziskajām personām ar zemiem ienākumiem ļāva samazināt, būtiski samazināt, iedzīvotāju ienākuma nodokļa slogu. Vienlaicīgi nelielai fizisko personu grupai, tas ir, saimnieciskās darbības veicējiem, kuru saimnieciskās darbības rezultāti ilgstošā laika posmā ilgāk kā divu gadu periodā mums neradīja pārliecību par viņu ekonomisko ilgtspēju, palielināt nodokļu slogu, tādējādi, mūsaprāt, palielinot neapliekamo minimumu un samazinot iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi lielai sabiedrības daļai tika radīts būtisks ieguvums, jo tika mazināta nevienlīdzība. Vienlaicīgi netika saglabātas nodokļu priekšrocības personām, kas strādā mazāk produktīvi.

Ikvienai personai pamattiesību ierobežojumu pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas ir vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu iemeslu dēļ, leģitīma mērķa labad. Mūsaprāt, valsts nodokļu politikas pamatnostādņēs 2018.–2021. gadam izvirzītie uzdevumi, kas ir arī apstrīdētās iedzīvotāju ienākuma nodokļa normas mērķī, tieši saistībā ar nacionālās attīstības plāna mērķi, ir leģitīms un uz visas sabiedrības ilgtermiņa labklājības interesēm un sabiedrības drošību vērsts mērķis.

Tālāk gribētu nedaudz pievērsties tam jautājumam, kāpēc vispār šāds nodokļu politikas pamatnostādņu dokuments ir radies un kādā veidā viņš tika izstrādāts un ka tas tiešām nav voluntāri pieņemts modelis saistībā ar...

S. Osipova.

Es atvainojos... Tiesa gatavojās šim procesam ilgi un rūpīgi un iepazīnās ar visiem tiem dokumentiem, kurus jūs šobrīd minat, tostarp, ar reformu kopumā.

Lūdzu, ko jūs varat pateikt par apstrīdētajām normām, ņemot vērā to, kas šodienas tiesas sēdē jau ir izskanējis. Bija daudz jautājumu, kur atbildot Saeima teica,

ka šis būtu jautājums Finanšu ministrijai vai Valsts ieņēmumu dienestam. Jūs taču sekojāt tiesas sēdei? Tas ir tas, ko mēs šobrīd no jums sagaidām.

A. Kalāne.

Jā, sekoju.

Jā, labi, tādā gadījumā es pateicu mērķus un es pierādīšu, ka šie mērķi ir sasniegti ar šo reformu.

Tātad, pirmais, ko gribu teikt. Ja mēs skatāmies uz rādītājiem... nodokļu reforma iestājās 2015. gadā, kad mēs vērtējam šos mazos saimnieciskās darbības veicējus un 2018. un 2019. gads ir tie gadi, kad mēs varam vērtēt, vai nodokļu reforma, konkrētais pasākums attiecībā uz saimnieciskās darbības veicējiem, ir sasniegts un respektīvi, vai šis IKP pieaugums un respektīvi visi šie rādītāji tiek sasniegti.

Jā, ja mēs vērtējam 2015. gada rādītājus pret 2019. gada rādītājiem, lai šie rādītāji neietekmētu 2020. gada rādītājus, kad jau mums bija šī smagā situācija saistībā ar *Covid* izplatību un kad šie rādītāji varētu neatspoguļot patieso situāciju, tātad salīdzinot 2015. gada rādītājus ar 2019. gada rādītājiem, man jāsaka, ka minētās normas rezultātā saimnieciskās darbības veicēji, tie, kas mums sniedz saimnieciskās darbības D-3 pielikumu, respektīvi, lielākā daļa – 89 procenti nodokļa maksātāji, kas maksā iedzīvotāju ienākuma nodokli vienkāršā ierakstu sistēmā kārtojot grāmatvedību, tātad viņu ieņēmumi jeb apgrozījums ir palielinājies minētajā periodā par 38 procentiem no 2015. gada līdz 2019. gadam. Nu, mūsaprāt, tas ir nozīmīgs rādītājs.

Savukārt, ja mēs skatāmies uz šo otru rādītāju, ko šodien runāja sēdē... runāja par zaudējumiem, ka minētajā grupā ir personas, kas uzkrāja zaudējumus un zaudējumi ir lieli, un viņi nespēj šos zaudējumus segt... Tad, ja mēs salīdzinām zaudējumu apmēru 2015. gadā un zaudējumu apmēru 2019. gadā, tad šis rādītājs savukārt ir samazinājies par 40 procentiem un, manuprāt, tie ir rādītāji, kas paši par sevi runā, ka minētā reforma ir parādījusi to, ka mēs ejam pareizajā virzienā, jo, ja jau pat ar vienu šādu instrumentu var panākt šādu ieņēmumu pieaugumu un šādu zaudējumu samazināšanos, tas ir virziens pareizajā virzienā.

Tas ir attiecībā par skaitļiem, ko es gribēju pierādīt.

Es gribēju vēl nedaudz pateikt par prezumpтивajām normām. Ja mēs runājam par prezumpтивajām normām, Latvijā prezumpтивās normas jau ir ilgu gadus un iedzīvotāju ienākuma nodokļa jomā viņas ir ļoti izplatītas. Prezumpтивās normas pasaulē iedala divos virzienos: vienā virzienā, kad mēs strādājam, teiksim, ar vienkāršotiem elementiem attiecībā uz uzskaiti, teiksim personas ienākumu uzskaiti, savukārt otras normas, kas mums ir tieši saistītas ar to nodokļa noteikšanas modeļiem. Un Latvijā, ja mēs runājam par prezumpтивajām normām attiecībā uz nodokļu noteikšanu, mums ir vairāki modeļi, kurus es gribētu tomēr jums minēt.

Pirmām kārtām, mikrouzņēmuma nodokļa modelis. 2010. gadā, ieviešot mikrouzņēmuma nodokļa modeli, Saeimā Budžeta komisijā notika ļoti aktīvas debates, kādā apmērā būtu jābūt šim nodoklim. Finanšu ministrija nāca ar ideju, ka šim nodoklim būtu jābūt 20 procenti, Saeima nolēma, ka nodoklis ir 9 procentu apmērā. Tas nozīmē, ka šāda pati mazu saimnieciskās darbības veicēju grupa, kas ir mikrouzņēmuma nodokļa maksātāji būtībā, viņi varēja samaksāt 9 procentus mikrouzņēmuma nodokli.

Savukārt, ja mēs skatāmies, vai šāds normatīvais regulējums, kas bija brīvprātīgs, vai viņš guva nodokļu maksātāju atsaucību, man ir jāsaka, ka jā, šis modelis bija ļoti pieprasīts attiecībā uz saimnieciskās darbības veicējiem – mikrouzņēmuma nodokļa maksātājiem, jo laika periodā no 2010. gada minētā nodokļa maksātāju skaits līdz 2016. gadam, kad notika izmaiņas noteiktās, pieauga uz 47 tūkstošiem. Tas ir ļoti ievērojams saimnieciskās darbības veicēju skaita pieaugums pie nosacījuma, ka nodoklis ir 9 procenti no apgrozījuma.

Tajā brīdī, kad mēs izvērtējam, kāda varētu būt šī prezumptīvā norma attiecībā uz saimnieciskās darbības veicējiem, tad mēs vērtējam vairākus apstākļus. Kā jau es teicu, mums ir vairākas prezumptīvās normas, viena ir attiecībā uz mikrouzņēmumu nodokļa modeli, kur, līdzīgi kā daudzās valstīs, prezumptīvo nodokli nosaka no apgrozījuma, ir arī gadījumi, kad prezumptīvo nodokli nosaka no aktīvu vērtības, no zemes lieluma, no veikala lieluma, no galdiņu skaita kafejnīcā un tā tālāk, Latvija ir izvēlējusies to vienkāršoto modeli, ja mēs skatāmies uz kaut kādu rādītāju, respektīvi, tad vienā gadījumā tas ir apgrozījums, otrā gadījumā tas ir izdevumi un mēs skatījāmies uz pārējiem saimnieciskās darbības veicējiem, kādi mums ir.

Tanī brīdī, kad mēs ieviesām šo modeli, mēs arī skatījāmies uz patentmaksas maksātājiem un, ja mēs skatāmies uz patentmaksas maksātājiem, tā ir tieši tāda pati situācija kā saimnieciskās darbības veicējiem. Nodoklis tika noteikts 50 eiro apmērā vai 100 eiro apmērā atkarībā no jomas un vietas, kur to veic un arī, ja mēs runājam par to, kādā apmērā mēs runājam par... cik liels apmērā nodoklis bija jāmaksā, tad mēs varam teikt – no maksimāli pieļaujamā apgrozījuma patentmaksas maksātājam bija jāmaksā no 4 līdz 8 procenti. Tātad tas nozīmē, ka šādu nodokļu modeli, ka mēs nosakām minimāli maksājamo nodokli, tādu mēs piemērojam ne vienā vien iedzīvotāju ienākuma nodokļa normā.

Vēl gribētu pateikt attiecībā uz to, ko norādīja, ka mēs varētu salīdzināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājus un kapitālsabiedrības... Es gribētu teikt, ka šis minētais pieņēmums varētu nebūt īsti patiess, jo fiziskajām personām un kapitālsabiedrībām saimnieciskajā darbībā ir ļoti atšķirīga izdevumu struktūra, ļoti atšķirīga aktīvu struktūra, līdz ar to arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa normas un uzņēmumu ienākuma nodokļa normas būtiski atšķiras. Un gribu teikt, ka uzņēmumu ienākumu nodoklī arī ir ļoti daudz nodokļu pretizvairīšanās normas, bet viņas nav tieši

tādā veidā kā iedzīvotāju ienākuma nodoklī pie vienkāršotā ieraksta un vairāku apstākļu dēļ. Tāpēc, ka katrā modelī ir atšķirīgs grāmatvedības kārtošanas modelis. Un, ja mēs runājam par vienkāršā ieraksta modeli, šeit prevalē modelis, ka ieņēmumus atzīst tanī brīdī, kad nauda tiek saņemta, savukārt uzņēmuma ienākuma nodokļa gadījumā ieņēmumus atzīt arī tad, ja nauda netiek saņemta. Tātad tas nozīmē, ka tanī brīdī, kad tiek izrakstīts rēķins no sadarbības partnera. Un tā ir ļoti būtiska atšķirība un ar šo otra sadarbības partnera izrakstīto rēķinu neviens nevar manipulēt. Naudas plūsma ir manipulējams jēdziens. Savukārt, ja mēs runājam par rēķina izrakstīšanu, otrs sadarbības partneris atzīst šos izdevumus un izmanto ļoti bieži vien šo rēķinu PVN aprēķinam. Tāpēc es uzskatu, ka minētās grupas nebūtu jāraksta, ka tās būtu vienādas.

Otrām kārtām es gribētu teikt, ka fiziskās personas – saimnieciskās darbības veicēji... viņiem nav ļoti komplicētas nodokļu pretizvairšanās normas, bet vienlaicīgi, kā mēs sakām, šai nodokļu maksātāju grupai tiek noteikts šis prezumptīvais nodoklis vismaz 4 procenti no apgrozījuma, ja neizpildās kādi citi kritēriji, kas viņiem ļautu šo normu nepiemērot. Savukārt, ja mēs runājam par kapitālsabiedrībām, kapitālsabiedrībām situācijā, ja viņas gūst ienākumus, respektīvi, ja viņām ir apgrozījums un viņām nav darbinieku, un viņi nemaksā vismaz minimālo algu darbiniekam, tad mums ir nodokļu pretizvairšanās norma, kas paredz, ka nodokli maksā... iedzīvotāju ienākuma nodokli un Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, maksā no minimālās algas apmēra attiecībā uz valdes locekļiem. Tātad tajā normā arī ir nodokļa pretizvairšanās normas.

Ja mēs runājam par uzņēmuma ienākuma nodokli, tur ļoti masīvas nodokļu pretizvairšanās normas attiecībā uz darījumiem ar saistītām personām un... attiecībā uz darījumiem saistītām personām un patiesās vērtības noteikšanu šajos darījumos, tā ir ļoti apjomīga dokumentu uzglabāšana un dokumentu krāšana un šāda veida normas mēs nevaram attiecināt uz fiziskās personas darījumiem.

Līdz ar to katrai nodokļu maksātāju grupai atkarībā no viņas specifikas, no viņas priekšzināšanām tiek izvēlēti citi nodokļu pretizvairšanās modeļi.

Ja mēs gribam runāt par iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmumu ienākuma nodokļa modeli, gribu teikt vēl, ka uzņēmuma ienākumu nodoklī arī 10., 9. un 11. pantā ir atsevišķas nodokļa pretizvairšanās normas. Tā kā uzņēmuma ienākuma nodoklis ir ļoti pilns ar pretizvairšanās normām.

Un arī tad, kad mēs izstrādājām šo nodokļu politikas modeli, mums Latvijas Banka norādīja, ka, ja mēs virzām šādu iedzīvotāju ienākuma nodokļa modeli, šādu prezumptīvo normu, ka mums būtu jāparedz arī uzņēmuma ienākuma nodoklī līdzvērtīgas normas, mēs neparedzējām līdzvērtīgas, bet mēs iestrādājām citas normas, kas neļauj minētajām personām dot aizdevumus saistītām personām, kas ierobežo darījumus ar saistītām personām, par tādiem gadījumiem, kad ne par tirgus cenu tiek pārdotas preces vai pakalpojumi sniegti, ir arī normas, kas paredz ierobežojumus

attiecībā uz procentu izmaksām... Tātad respektīvi, katram nodokļu maksātājam tiek piemērotas savas pretizvairīšanās normas.

Nākamais, ko gribu teikt. Iedzīvotāju ienākumu nodoklī tā nav vienīgā norma. Ir mums arī ļoti tāds vienkāršots nodokļa režīms kā sezonas laukstrādnieku ienākuma nodokļa modelis. Un arī tur ir prezumptīvā norma. Pat ja fiziskā persona pie saimnieciskās darbības veicēja, kurš nodarbojas ar sezonas laukstrādnieku nodarbināšanu, nenotrādā šo vienu dienu, kad viņš ir ieradies, pat tad tam ienākumu izmaksātājam ir jāsamaksā nodoklis 70 centi.

Tā kā šādas normas iedzīvotāju ienākuma nodoklī ir diezgan daudz un viņas līdz šim nav bijušas apstrīdētas, mēs uzskatām, ka 4 procenti maksājamais nodoklis salīdzinot ar manis iepriekš minētajiem apmēriem un to, ka rentabilitāte ir būtiski augstāka, vidējā... es uzsveru, vidējā rentabilitāte, mēs uzskatām, ka tā ir samērīga norma un manis iepriekš minētie skaitļi, manuprāt, ļoti skaidri pasaka, ka, ja ieviešot šādu vienkāršotu normu, mēs varam iegūt būtisku apgrozījuma pieaugumu, būtisku zaudējumu samazināšanu, tādā gadījumā mēs uzskatām, ka norma tiešām darbojas.

Ja mēs nevaram pateikt precīzi, kā nodokļu maksātāji pārveidojas, bet, ja mēs runājam varbūt... tur iepriekš runātajam uzdeva jautājumu par rentabilitāti 2020. gadā, ja mēs runājam par rentabilitāti, tad tā bija 36 procenti. Bet es negribētu vērtēt 2020. gadu tāpēc, ka 2020. gadā tiešām bija šī norma, ka mēs varam nepiemērot šo apstrīdēto iedzīvotāju ienākuma nodokļa normu. Tātad 2019., 2018. gads varētu būt tie gadi, kad vērtējam. Un, arī vērtējot minētos datus, mēs paskatījāmies tādu periodu... varētu domāt, ka šo lielo pieaugumu rada varbūt kādi citi apstākļi, kurus mēs, teiksim, nespējam novērtēt, jo ekonomikas izaugsme varētu būt dažāda un varbūt, ka mēs nespējam novērtēt. Un tad mēs paskatījāmies uz diviem gadiem, kas bija tieši pirms reformas un tūlīt pēc reformas, 2017. un 2018. gads, un pat šajos divos gados, ja mēs salīdzinām nevis 2015. gadu ar 2019. gadu, bet 2017. gadu ar 2018. gadu, tad šajā periodā jau zaudējumi mums samazinās par 43 procentiem.

S. Osipova.

Paldies. Tiesnešiem būs jautājumi. Liels paldies par ļoti izsmeļošu un sistēmisku ekskursu apstrīdēto normu kontekstā.

Tiesnesis Neimanis uzdos jautājumu.

J. Neimanis.

Jā, paldies. Tātad no jūsu minētā es saprotu, ka šo apstrīdēto normu mērķis ir vērsties pret... vai novērst... izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Tā ir?

A. Kaļāne.

Kā jau es pašā sākumā teicu, tas ir viens no mērķiem. Minēto normu mērķis ir ļoti komplicēts, jo viņš rada... mēs gribam lielāku produktivitāti mūsu uzņēmumiem, tas ir mūsu mērķis.

J. Neimanis.

Es sapratu. Labi.

Un otrs. Jūs minējāt, ka šī norma tādā veidā sekmē to, ka neefektīvi uzņēmumi pārtrauc savu darbošanos, tātad neefektīvu saimniecisko darbības modeļi tiek pārtraukti. Un šajā sakarā jautājums: vai ieviešot šādu te prezumpciju, ko nodokļu maksātājs ar kādiem īpašiem apstākļiem nevar atspēkot, vai ir ņemts vērā nu, piemēram, tas pats jaunuzņēmumu modelis, ka sākotnējā darbības posmā.. ne tikai pirmajos divos gados, bet varbūt arī ilgāk... nu netiek gūti ienākumi, kas pārsniegtu tātad šos izdevumus un būtu apliekami ar nodokli?

A. Kaļāne.

Tā. Ja mēs runājam par jaunuzņēmumiem... jaunuzņēmumus ļoti bieži dibina kapitālsabiedrību formā. Tas būtu pirmais.

Otrām kārtām. Jaunuzņēmumu likumā ir paredzēti atvieglojumi attiecībā uz iedzīvotāju ienākuma nodokli un Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu maksāšanu. Tās ir specifiskas normas tieši jaunuzņēmumiem, kam ir ļoti tāda specifika.

Ja mēs runājam par to, vai mēs nepieļaujam, ka trešajā vai ceturtajā gadā arī normāls nodokļu maksātājs nevarētu strādāt tā, ka viņam rodas zaudējumi, mēs gribam teikt, ka pēc būtības mēs gribam attīstīt tādu biznesu un veicināt tādu biznesu un nodokļa stimulus dot tādām biznesam, kas ir efektīvs un kas Latvijā varētu radīt šo te pievienoto vērtību.

Es izstāstīšu to modeli, kāpēc mēs tos pirmos divus gadus ieviesām. Kāpēc pirmos divus gadus mēs šo normu nepiemērojam jaunizveidotajam subjektam. Tāpēc, ka persona, ienākot biznesā, viņai var nebūt pietiekamas zināšanas, kā arī viņai var būt papildu izdevumi, kuri tanī brīdī, kad viņš jau ir iestrādājies, viņam nebūs. Tātad tā ir tā saudzējošā norma, lai viņš divu gadu laikā saprastu, vai viņš spēs šo biznesu radīt tādu, kurš rada ienākumus viņam pašam kā fiziskai personai, jo saimnieciskās darbības veicējs aktīvi iesaistās savā saimnieciskajā darbībā un pelna sev ikdienas ienākumus. Tātad, vai viņš spēs šajos divos gados saprast, viņam būs tas ienākums vai nebūs, un, ja viņš trešajā gadā saprot, ka viņam nebūs šīs saimnieciskās darbības modeļi pa spēkam pavilkst, viņš var trešajā gadā nepiemērojot normu, viņš var likvidēt šo savu saimniecisko darbību.

Savukārt, kā mēs runājam... iedzīvotāju ienākuma nodokļa modelī ir trīs gadu zaudējumu pārnesšanas modelis. Un kāpēc tas ir nepieciešams? Viens no aspektiem,

kāpēc tas bija nepieciešams, tas ir saistīts ar pamatlīdzekļu nolietojumu. Persona iegādājas pamatlīdzekļus, un pamatlīdzeklim neatzīst visu vērtību izdevumos, bet atzīst tikai kādu noteiktu daļu izdevumos. Un agrāk, pirms šo normu stāšanās spēkā, bija modelis uzņēmuma ienākuma nodoklī, ko arī piemēroja iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji atsevišķos gadījumos, ka viņi var izmantot nevis vienkārši norakstām nolietojamās tik daudz pamatlīdzekļu vērtības, cik reāli mēs patērējam, bet noraksta šo paātrināto nolietojumu, kas bija domāts kā nodokļa stimuls. Un šis nodokļa stimuls varēja radīt situāciju, ka personai priekš nodokļa aprēķina parādās zaudējumi, bet faktiski viņš ir norakstījis vairāk nolietojuma nekā viņš tajā gadā ir nolietojis šo pamatlīdzekli. Tas bija tas iemesls.

Savukārt, izstrādājot minēto nodokļu reformu, mēs padomājām arī par apstākli, lai šādi mākslīgi zaudējumi nerastos personām un mēs atļāvām pamatlīdzekļu nolietojumā izmantot tādu metodi, kas atspoguļo reālo pamatlīdzekļu nolietojumu. Tātad, ja es nopērku datoru, teiksim, par 4 tūkstoši un es viņu vēlos četri gadi izmantot, tad es katru gadu norakstu nolietojumā 1 tūkstoti... nevis es pirmajā gadā norakstu divus tūkstošus, kā varētu būt uzņēmuma ienākuma nodokļa modelis, un ka es nevaru šos divus tūkstošus nopelnīt viena gada laikā, es nevaru šo pamatlīdzekli atpelnīt par tādu vērtību. Tas bija tas iemesls, kāpēc mēs arī mainījām šo pamatlīdzekļu modeli.

Un runājot par to, ka... jā, joprojām ir personas, kas ir ar zaudējumiem, bet šie zaudējumi var rasties arī, kā jau es teicu... var būt situācija, ka persona tiešām vienā gadā uzkrāj šos zaudējumus, bet nākamajā gadā kaut kādu iemeslu dēļ... teiksim, klienti laikā nespēj samaksāt, bet nākamajā gadā viņam šie klienti samaksā un viņš tad tos zaudējumus, kuri viņam tika radīti iepriekšējā gadā, viņš spēj pārnest uz nākamo gadu. Vai, teiksim, viņam ir kaut kādas izmaksas un, kā saka, jaunais gads ir tas pārlikuma punkts, kad tā naudas plūsma tā kā nostaiģā. Tas ir tas iemesls, kāpēc mēs ļāvām arī to modeli, ka, ja mums ir šīs uzkrātās izmaksas, ko mēs varēsīm attiecināt uz nākamajiem periodiem, mēs noteiktajā gadījumā ļaujam pārnest uz priekšu.

J. Neimanis.

Jā, bet vai jūs ņemāt vērā šo lietas pamatproblemātiku, cik tas ir taisnīgi likt maksāt nodokli no summas, kas matemātiski neveidojas kā ienākumi? Faktiski tad visi tie, kas maksā šos te 4 procentus no apgrozījuma vai atbilstoši šim te režīmam, ar šīm apstrīdētajām normām būtībā likumdevējs prezumē, ka viņi ir noslēpuši patieso nodokļa bāzi. Un valsts saka, ka nu pret katru mēs auditu neveiksim, piespiedu kārtā nodokļus nepiedzīsim... bet nu viņiem visiem būs jāmaksā noteikta summa vienkārši. Vai jūs neredzat šeit šo te taisnīguma deficītu?

A. Kaļāne.

Jā, ja mēs runājam par to modeli, kāpēc mēs gājām šādu ceļu, kad mēs ieviesām šo prezumptīvo modeli attiecībā uz 4 procentiem... Te mums ir jāsaprot iedzīvotāju ienākuma nodokļa struktūra. Mums ir iedzīvotāju ienākuma nodoklis no algota darba ienākuma, kur visas personas, kas strādā algotu darbu, par ienākumu maksā iedzīvotāju ienākuma nodokli vai sociālās apdrošināšanas iemaksas atkarībā no tā, cik viņš piemēro atvieglojumus. Tātad minētā grupa maksā nodokļus.

Otra grupa, kas mums ir, modelis attiecībā uz kapitālienkumu, tur arī personas, ja viņas gūst kapitālienkumu, viņas maksā nodokli.

Un trešā grupa mums ir saimnieciskās darbības veicēji. Un saimnieciskās darbības veicējos, ja mēs paskatāmies šo grupu, kāda viņa mums bija 2015., 2016., 2017. gadā, mēs redzam, ka... no D3 iesniegtajām deklarācijām mēs redzam, ka puse ir tādas, kas pēc būtības tā nav saimnieciskā darbība, tā ir aktivitāte, kura nerada pievienoto vērtību tādējādi, ka nerada šo apliekamo ienākumu, jo iedzīvotāju ienākuma nodokļa gadījumā iedzīvotāju ienākuma nodokļa bāze jeb saimnieciskās darbības rezultāts fiziskajai personai atspoguļo arī iespēju, ka viņa veic sociālās apdrošināšanas iemaksas. Ja persona veic saimniecisko darbību un viņai nav algota darba ienākumu un viņa mums regulāri uzrāda mīnus savā saimnieciskajā darbībā, tad par šo periodu personai netiek samaksātas valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas par viņu un tas bija tas iemesls, kāpēc mēs redzam, ka ļoti liela daļa personu... aktīvas vai neaktīvas, tas neko nemaina... ka viņas mums rāda šādus diskutablus skaitļus attiecībā uz savu aktivitāti. Un ja tas notiek ilgstošā laika periodā, jo ir šī saudzējošā norma pirmajiem diviem gadiem un vienu, tad mēs uzskatām, ka varbūt šai personai ar šo... jā, teikšu tā.. piespiedu nodokli 4 procentu apmērā viņai vajadzētu pārdomāt savu saimniecisko darbību un meklēt tādu saimnieciskās darbības veidu, kas viņai ļauj nopelnīt ienākumus minimālās algas apmērā un nodrošinātu savu sociālo apdrošināšanu.

J. Neimanis.

Okey, sapratu. Paldies.

Bet man ir jautājums vēl pēdējais. Bet kādēļ valsts šādā situācijā neizvēlas vienkārši tad personai atņemt šo saimnieciskās darbības veicēja statusu vienkārši?

A. Kaļāne.

Tas noteikti nav samērīgs risinājums... atņemt šo statusu. Bet mums, kā es saku... tanī gadījumā, ja tā ir reāla saimnieciskā darbība, un persona zina, ka viņš šogad strādā slikti, bet viņš zina, ka viņš nākamgad strādās labāk, viņam ir šī iespēja pārnest šo daļu, ko viņš neizmanto. Tā sakot, šogad samaksāt nodokli, bet ņemt viņu vērā, respektīvi, šīs izmaksas nākamajā gadā. Tā kā tam nodokļu maksātājam, kas ilgtermiņā... nu, vidējā termiņā plāno gūt šo ienākumu, viņš var izmantot šo sistēmu.

Savukārt, ja ir šī sistēma, ko Finanšu ministrija bija konstatējusi savu pamatnostādņu izstrādes sākumā, ka viņam gadu no gada ir nulles ienākums vai nav apgrozījuma, tātad jautājums ir, kas tā tāda par aktivitāti... Nu tā nav aktivitāte, kas ģenerē valstī tos rādītājus, ko mēs runājam pašā manas prezentācijas sākumā. Paldies.

J. Neimanis.

Paldies.

S Osipova.

Tā, tiesnesis Laviņš uzdos jautājumus.

A. Laviņš.

Kaļānes kundze, sakiet, lūdzu, varbūt jūs varat norādīt vēl kādus papildus apsvērumus, kāpēc jūs virzījāt šo tiesiskā regulējuma projektu ar šādiem skaitļiem – 80 procenti izdevumu ierobežojums un minimālā bāze, no kuras jāmaksā šis nodoklis – 20 procenti. Tieši par šo robežšķirtni. Tam ir kādi vēl papildu apsvērumi, izņemot to, ko Saeimas pārstāvis paskaidroja?

A. Kaļāne.

Jā, Saeimas pārstāvis ļoti pareizi paskaidroja, ka bija vērtēta rentabilitāte iepriekšējā periodā. Un otrreiz es gribu uzsvērt, ka nodoklis ir 4 procentu apmērā nevis 20 procentu apmērā. 20 procentu apmērā... ja mēs runājam par apliekamo ienākumu teorētisko nodokļa bāzi, kas ļautu pat uzņēmumam, ja viņam ir 5 procentu rentabilitāte, samaksā nodokli un tad domā, vai 1 procents ir pietiekams, lai tu par šādu naudu varētu izdzīvot kā fiziskā persona. Tas ir viens.

Ja mēs runājam, kāpēc tieši 20 nevis 4... 20 ir bāze, bet 4 ir nodoklis... Mēs paskatāmies uz mūsu pārējiem mazajiem režīmiem, kas mums ir. Ir viena grupa – patentmaksas maksātāji. Arī šajā reformā mēs mainījām patentmaksas maksātāju modeli un patentmaksas maksātājiem iepriekš bija 43 eiro tas maksājums un pēc tam ieviesām 50 un simts eiro maksājumu mēnesī. Un, ja mēs paskatāmies uz šo maksājumu, ikmēneša maksājumu patentmaksas gadījumā un maksimāli pieļaujamo apgrozījumu, kādu šī persona drīkst sasniegt šajā režīmā, tad arī šis nodoklis ir no 4 līdz 8 procenti no maksimāli pieļaujamā apgrozījuma. Bet, ja tā persona strādā sliktāk un viņa nevar sasniegt šo 15 tūkstošu apgrozījumu, viņa, teiksim, iegūst gadā 10 tūkstošus, tad tā nodokļu obligāti maksājamā daļa ir pat augstāka nekā 4 vai 8 procenti. Tātad, ir jau mums šobrīd tādi modeļi, kas vienkāršības dēļ un tāpēc, lai mēs varētu vieglāk administrēt un visi maksātu nodokļus... jo pamatelements, kādu mēs ieviesām nodokļu politikas pamatnostādņē, bija, ka visi maksā nodokļus. Uzņēmumi maksā nodokļus, iedzīvotāji maksā un arī šie neaktīvie saimnieciskās darbības veicēji domā, kā viņi varētu samaksāt nodokļus un viņi ir izdomājuši lielā mērā. Viņiem ir izdevies. Mums ir

prieks par viņiem. Bet jebkurā gadījumā – patentmaksas maksātāji, tad mikrouzņēmumu nodokļa modelis attiecībā uz 9 procentu fiksēto nodokli. Un arī, ja mēs runājam par tiem ļoti mazajiem sezonas laukstrādnieku ienākumu nodokli, tur arī ir fiksēts maksājums, neatkarīgi no tā, vai minētā persona reāli nostrādā pie lauksaimnieka vai nenostādā. Ja tu esi atnācis uz darbu, tu dienā maksā 70 centus. Viss.

A. Laviņš.

Labi. Tad man nākamais jautājums. Jūs minējāt, ka salīdzināšanai var izmantot datus, kad šīs apstrīdētās normas tika piemērotas. Tas ir, par 2018. gadu, 2019. gadu. No Saeimas pārstāvja mēs varējām dzirdēt vairākas reizes, atbildot uz jautājumu, ka tiek lietots šis formulējums, ka šie dati pierāda, ka vai nu šie nodokļu maksātāji ir sākuši strādāt efektīvāk, vai arī ir pametuši šo ēnas zonu.

Sakiet, lūdzu, vai ir veikti kaut kādi pētījumi, analīze par šiem diviem gadiem, kuru datus jūs minat kā tādus, ar kuriem var operēt un ir kaut kādi secinājumi izdarīti? Iespējams, var precīzāk sniegt atbildi, ka efektīvāk ir sākuši strādāt vai arī vairs neatrodas tajā pelēkajā zonā. Finanšu ministrija kādus pētījumus ir veikusi vai analīzi?

A. Kaļāne.

Šobrīd pētījumi nav veikti, bet, skatoties uz minētajiem datiem, mēs gribam pateikt, ka minētajā laikā posmā, ja apgrozījums pieauga par tādiem procentiem, kā es jau minēju, respektīvi, 40 procenti... 38 procenti attiecībā pret 2019. gadu un zaudējumi 30–40 procenti, tie nav rādītāji, kurus varētu radīt normāla uzņēmējdarbības ekonomiskās vides attīstība. Tie ir rādītāji, kas norāda, ka tik lielu pieaugumu var radīt tikai izmaiņas politikā. Tas ir tas, ko mēs tā kā uzreiz skatoties uz tādiem skaitļiem... jo, paskatoties citās uzņēmējgrupās, tāds pieaugums nebūs vērojams. Jā, it sevišķi uz zaudējumu samazināšanu. Zaudējumi bija tas rādītājs, kurš Finanšu ministrijai radīja bažas par minēto grupu un tas ir tas rādītājs, kas ir samazinājies.

A. Laviņš.

Labi, paldies. Jūs savā uzrunā atsaucāties uz nodokļu politikas pamatnostādņēm. Šajā dokumentā ir minēts, ka ir nepieciešams sakārtot mazo uzņēmumu nodokļu režīmus un kā uzdevumi ir noteikti... tajā skaitā noteikt ierobežojumu saimnieciskās darbības izdevumiem līdz 80 procentiem no saimnieciskās darbības, vai palielināt nodokļu administrēšanas efektivitāti. Vai pareizi ir šobrīd saprast, ka ir izvēlēts tikai viens no šiem ceļiem – pieņemt šo normatīvo regulējumu, kas balstās uz prezumpciju? Vai arī varbūtās jūs varat sniegt papildu paskaidrojumu, ka arī ir veikti nopietni pasākumi, lai uzlabotu, kā jūs norādāt šajā dokumentā, palielinātu nodokļu administrēšanas efektivitāti?

A. Kalāne.

Jā, tāpat attiecībā uz nodokļu administrācijas efektivitāti. Valsts ieņēmumu dienestā ir... viņi ir piedalījušies semināros, mēs arī esam piedalījušies semināros, kas tika no starptautiskajiem ekspertiem vesti Valsts ieņēmumu dienestā un tur tiešām bija koncentrēts uz to, uz kādām nodokļu maksātāju kategorijām Valsts ieņēmumu dienestam vajadzētu vērst savu uzmanību. Un kā viena no nodokļu maksātāju kategorijām bija minēta nevis mazie saimnieciskās darbības veicēji, bet personas, 10 procentu iedzīvotāju, ar ļoti augstiem ienākumiem, kam ir kapitāli aktīvi, kam ir business... respektīvi, dažādi ienākuma veidi, bet Valsts ieņēmumu dienestam savu lielo resursu kapacitāti, attiecīgi, fiziskajām personām, vajadzētu veltīt tieši personām ar ļoti augstiem ienākumiem.

Es nerunāju tagad par algotā darba ienākumiem, bet es runāju par iedzīvotāju kategorijām, kam ir dažāda veidi ienākumi un tāpat algotais darbs, tas ir, darbs ar uzņēmumiem lielā mērā, savukārt, ja mēs runājam par saimnieciskās darbības veicējiem un personām, kuras gūst dažāda veida ienākumus, tad to norādīja starptautiskie eksperti, kad mēs bijām arī klāt kā Finanšu ministrija un tas varbūt ir viens no iemesliem, kāpēc mēs uzskatām, ka Valsts ieņēmumu dienestam savu resursi, līdzšinējie resursi, ir jāizmanto efektīvi un viņiem ir jāspēj analizēt tieši tie nodokļu režīmi, kuri rada šo lielāko.

Savukārt, tajā gadījumā, ja mums ir šie mazie saimnieciskās darbības veicēji, kur liela daļa ir it kā neaktīva un kaut kādu daļa ģenerē zaudējumus un šāda grupa mums rada 50 procentus no visiem nodokļu maksātājiem minētajā grupā, tad mēs uzskatām, ka tur ir jāsameklē kādi citi instrumenti un tas ir šis prezumptīvais nodoklis, kurš valstij atļauj efektīvi izlietot savus līdzekļus, nevis Valsts ieņēmumu dienesta cilvēku pielikt pie katra tāda maza uzņēmēja, kuram varbūt trūkst zināšanu, varbūt pat viņš nedara neko sliktu, bet viņam trūkst zināšanu, kā strādāt efektīvi. Un tas ir tas stāsts, kā mēs redzam... Valsts ieņēmumu dienests virza savus resursus tur, kur starptautiskie eksperti redz, kā pareizi būtu jātērē Valsts ieņēmuma dienesta resursi, kas radīs lielāku pienesumu sabiedrībai, savukārt ar prezumptīvajām metodēm mēs vēršamies uz to modeli, kur mēs redzam, ka ir jābūt kaut kādam... neteikšu tā vienkārši... ieejas sliksnim, bet ir jāsaprot uzņēmējam: ja viņš iet saimnieciskajā darbībā, tad viņam ir jābūt gatavam maksāt vismaz 4 procenti no sava apgrozījuma, lai viņš vispār varētu prasīt, lai Valsts ieņēmumu dienests viņu efektīvi uzrauga un viņa sadarbības partnerus. Jo, viennozīmīgi, Valsts ieņēmumu dienests uzrauga ne tikai mazo uzņēmēju, bet viņš uzrauga arī viņa sadarbības partnerus. Paldies.

A. Laviņš.

Labi, sapratu. Un šīs tiesas sēdes gaitā izskan nedaudz atšķirīga informācija. Varbūt es esmu pārpratis, bet no Saeimas pārstāvja es sapratu to, ka no šiem nodokļu

maksātājiem 98 procenti veic grāmatvedību vienkāršā ierakstu sistēmā, savukārt 2 procenti šajā dubultajā, divkāršā ierakstu sistēmā. Jūs, savukārt, norādījāt, ka tie ir 84 procenti un tad 16 paliek divkāršajā ierakstu sistēmā.

Es varētu palūgt jums tā ļoti lakoniski ieskicēt to profilu, kas ir šis nodokļu maksātājs? Vai to maz ir iespējams veikt attiecībā uz 98 procentiem vai 84 procentiem, kā jūs norādījāt? Ir tāda viengabalaina aina? Kas ir tas nodokļa maksātājs, kas šo grāmatvedību vienkāršajā ierakstu sistēmā veic?

A. Kaļāne.

Jā, es esmu laicam pārteikusies attiecībā uz to. Tiešām attiecībā uz vienkāršo un divkāršo ierakstu – 98 procenti saimnieciskās darbības veicēji grāmatvedību kārtu vienkāršajā ierakstu sistēmā un sniedz šīs deklarācijas D-3. Es atvainojos, esmu pārteikusies.

Ja mēs runājam, ka mēs gribam ieskicēt, kas tās par personām ir... Mēs varam ieskicēt attiecībā uz to, ar kādiem saimnieciskās darbības veidiem minētās personas nodarbojas. Minētās personas, kā jau jūs minējāt, nodarbojas gan ar lauksaimniecību, gan ar operācijām ar nekustamo īpašumu, gan ar mazumtirdzniecību, gan ar juridiskiem grāmatvedības pakalpojumiem, ar specializētajiem būvdarbiem... respektīvi, darbības joma ir ļoti plaša. Bet kas mums jāatceras? Šīs personas šo saimniecisko darbību veic aktīvi, tas nav pasīvais ienākums... tā tad aktīvi, pašas iesaistās un šīs personas pārsvarā par šiem ienākumiem dzīvo. Un tanī gadījumā, ja persona man rāda, ka viņa vienu gadu nespēj nopelnīt sev ienākumus, otru gadu, trešo gadu un ceturto gadu, jo viņiem ir zaudējumi un mēs nezinām, no kā viņus segs, tad man vienmēr ir jautājums – bet par ko minētā persona dzīvo? Kā viņa nopelna līdzekļus dzīvošanai, ja viņas saimnieciskā darbība ir tik neefektīva? Tad tas ir tas jautājums. Paldies.

A. Laviņš.

Skaidrs. Un man beidzamais jautājums. Jūs, skaidrojot šīs prezumptīvās normas piemērošanu, atsaucāties uz tādu kā pasaulē pastāvošo praksi. Es pieļauju, ka jums ir plašas zināšanas, kā nodokļi tiek administrēti, pēc kādiem principiem tie tiek noteikti arī citās valstīs. Sakiet, lūdzu, vai... nu, vismaz ņemsim Eiropas kultūrtelpu... Vai citās valstīs ir sastopama līdzīga prakse, kur iedzīvotāju ienākuma nodoklis tiek aprēķināts nevis no ienākuma, bet no apgrozījuma?

A. Kaļāne.

Jā... attiecībā uz Eiropas valstīm. Eiropā... mēs skatījāmies 2007. gada *OECD* ziņojumu par mazajiem nodokļu maksāšanas režīmiem un mēs atradām, ka vienkāršotie nodokļu režīmi jeb šie prezumptīvie režīmi ir vairākās valstīs – Austrijā, Beļģijā, Čehijā, Grieķijā, Itālijā, Polijā, Spānijā.

Konkrētāk es varbūt runāšu par Spāniju, jo mēs esam Spānijā bijuši, kā saka, mācībās. Spānijā konkrēti nepiemēro nodokli no apgrozījuma, bet viņiem, teiksim, vairākus gadus atpakaļ mums stāstīja, ka viņiem piemēro nodokli, teiksim, kafejnīcā no galdiņu skaita. Savukārt tajās vietās, kur cep maizi, viņi vērtē, cik persona ir iztērējusi elektrību un cik ir iegādāti milti, respektīvi, viņiem ir instrumenti, ar ko viņi spēj domājami noteikt šo maksājamo nodokli. Un nodokļu administrācijai vairs neinteresē, vai minētā persona spēja savus ieņēmumus un izdevumus sabalansēt, ja viņa nespēj, tad viņa noteikti aiziet no tirgus. Savukārt valsts saka, ka, ja tu esi šajā tirgū, tad tev kaut kāds nodoklis ir jāmaksā. Mūsu gadījumā mēs piedāvājām šo 4 procentu apmēru, kas mums likās, ka tāds apgrozījums varētu būt tas rādītājs, kas varētu būt pietiekami patiess.

A. Laviņš.

Respektīvi, tātad, ja mēs salīdzinājumu tādu veicam, tad tas, ko jūs minējāt, ka Spānijas un kuras vēl citas valstis... šis modelis no galdiņiem vai no izejmateriālu apjoma var noteikt maksājamo nodokli, tad Latvijas pozīcija ir, kā es sapratu no jums, ka ja reiz citu ienākumu nav un jūs veicat saimniecisko darbību, nevar būt tā, ka jūs strādājat bez ienākuma, tamdēļ valsts saka, ka vismaz 4 procenti no apgrozījuma jums ir jāmaksā. Tāda ir loģika?

A. Kaļāne.

Loģika ir tāda, ka mēs gribam, lai visi iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji maksā nodokli no savas aktīvās darbības. Algas gadījumā par personu tiek maksāts nodoklis, darba devējs to nodrošina fiziskas personas vietā, patentmaksātājs samaksā pats savu fiksēto maksājumu, tas bija tajā periodā, kad ieviesām... mikrouzņēmuma nodokļa maksātājs šobrīd maksā par 25 procenti no apgrozījuma, savukārt, ja mēs runājam par šo personu, kas ir saimnieciskās darbības veicējs un maksā iedzīvotāju ienākuma nodokli, mēs sakām: mēs vēlamies no tavas saimnieciskās darbības šos 4 procentus no apgrozījuma. Jo, ja mēs paskatāmies uz mikrouzņēmuma nodokļa modeli, kas ir šobrīd ar 25 procentu likmi, mums tas modelis mainās... respektīvi, 80 procenti no 25 procentiem tiek nodrošinātas personas valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas un savukārt 5 procentpunkti... tie mums ir aiziet iedzīvotāju ienākuma nodoklim. Respektīvi, mēs gribam teikt to, ka... es atvainojos, 4 procentpunkti reāli... jā, 80, 20... jā, tātad tajā gadījumā mēs arī pasakām, ka saimnieciskās darbības veicējam ir jāmaksā iedzīvotāju ienākuma nodoklis, jo mēs atceramies, kur tiek tērēti iedzīvotāju ienākuma nodokļa izdevumi. Tie tiek lielā mērā nodoti pašvaldībai, kur persona dzīvo un kur persona atrodas tanī brīdī. Līdz ar to tas ir iemesls, kāpēc mēs gribam to nodokli. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies. Paldies arī no manas puses.

S. Osipova.

Tiesai šobrīd jautājumu... Jā, tiesnesis Kučs uzdos jautājumu.

A. Kučs.

Tā, paldies, man arī būs pāris jautājumu.

Viens, kas jau izskanēja nedaudz un kas arī jums pamatnostādnēs bija, ka alternatīva būtu, pieņemsim, efektīvizēt Valsts ieņēmumu dienesta darbību. Tāpēc man ir jautājums. Pirms apstrīdēto normu pieņemšanas vai tika vērtētas kādas citas alternatīvas, kuras sasniegtu šo fiskālo efektu? Vai nu tā būtu Valsts ieņēmumu dienesta darbības efektīvizēšana, vai nu, kā kolēģis līdz šim minēja, atņemt cilvēkiem, kuri ir negodprātīgi, saimnieciskās darbības veicēja statusu, jo principā jau šobrīd šis cilvēks, ja viņš ir negodprātīgs, viņš var samazināt apgrozījuma apmēru un vienalga viņš maksās, teiksim, mazāku nodokli. Tāpēc, vai tika vērtētas alternatīvas un vai arī jūs neredzat vispār nekādu citu alternatīvu, ka viņas nebija?

A. Kaļāne.

Attiecībā uz modeli, ka Valsts ieņēmumu dienests varētu strādāt efektīvāk un varētu pie šīm personām biežām aiziet auditā, tas tika vērtēts. Bet mēs saprotam, ka tās ir personas, kuras uzrāda zemu ienākumu un, ja personas pēc būtības... mums ir jāsaprot, ka ne vienmēr tādai personai aprēķina iedzīvotāju ienākuma nodokli no saimnieciskās darbības un viņa šo nodokli maksā. Bieži vien persona piemēro neapliekamo minimumu, atvieglojumu par apgādībā esošām personām un personai šī apliekamā ienākuma vispār nav. Līdz ar to ir jāsaprot personu skaits pirmām kārtām, cik mums ir šādas personas, kuras varētu interesēt Valsts ieņēmumu dienestu un arī kapacitāte, jo mums ir jāsaprot, ka Valsts ieņēmumu dienestam katrs darbinieks maksā noteiktu apmēru, un šīs izmaksas... tās, kuras mēs varētu vēltīt varbūt šo neaktīvo nodokļu maksātāju vai, teiksim, nerentablu nodokļu maksātāju auditiem, samaksās pārējie nodokļu maksātāji, tie, kas jau šobrīd maksā nodokli, respektīvi 20 procentus un vairāk... Tātad, vieni maksā nodokļus un pie otriem iet auditā. Nodokļu masa pēc būtības tiek nevienādi sadalīta, jo izdevumi tiek attiecināti uz tām personām, kuras, kā saka, varbūt negodprātīgi veic...

Un ko es vēl gribēju teikt. Jā, par to *OECD* pētījumu. Tā nav Latvijas, kā saka, kā unikāla prakse, tā rīkojas ar saimniecisko darbību, ja valstī ir izteikts, ka minētajā grupā ir grūti iekasēt nodokļus. Un šinī gadījumā mēs nevēršamies pret noteiktu jomu, bet mēs uzskatām, ka mums ar šiem mazajiem saimnieciskās darbības veicējiem neveicas tik labi ar administrēšanu, mēs uzskatām, ka vienkāršākais un efektīvākais risinājums, kas varbūt tiešām nav taisnīgākais, bet ir efektīvākais risinājums, ir šis

prezumptīvais modelis un to apstiprina mani iepriekš minētie skaitļi. Bet tika vērtēts. Paldies.

A. Kučs.

Tātad tika vērtētas izmaksas, teiksim, lai sasniegtu šo fiskālo efektu... cik VID papildus resursu būs nepieciešams... tas tika vērtēts... Un šādi dati jums ir pieejami, ja? Jūs varat tiesai to iesniegt, ja būs nepieciešams?

A. Kaļāne.

Tādus datus noteikti varētu sniegt VID, jo ir izdarīti pieņēmumi un tas tā varētu... nu, izmaksas mainās katru gadu, bet principā tas tika vērtēts. Paldies.

A. Kučs.

Paldies.

Vēl viens jautājums man būtu tāds. Nu, tā kā šī te prezumptīvā nodokļu... šī te prezumpcija, protams, kaut kādu daļu, varbūt pat nelielu daļu, bet kaut kādu daļu cilvēku viņa skar arī tos, kas nekrāpjas, tos, kam vienkārši nav šo ienākumu. Tāpēc vai jūs esat attiecībā uz saimnieciskās darbības veicējiem un ienākumu nodokļa maksātājiem arī vērtējuši, kā ir mainījusies... vai ir mainījusies, teiksim, šo te nodokļa maksātāju uzticība nodokļu sistēmai? Kāda ir viņu attieksme pret nodokļu politiku, uzticība tiesību sistēmai, jo, protams, ēnu ekonomika ir ļoti lielā mērā saistīta ne tikai ar fiskālo efektu, bet arī ar sabiedrības uzticību nodokļu sistēmai. Vai šādi pētījumi ir tikuši veikti?

A. Kaļāne.

Pētījumi Finanšu ministrijā nav veikti, bet es domāju, ka nodokļu maksātāja apmierinātība un neapmierinātība ar minēto normu noteikti parāda tas, kā viņi vērsas Finanšu ministrijā, respektīvi, ka viņus neapmierina šāda norma... ir bijuši tādi, bet salīdzinoši ar to nodokļu maksātāju skaitu, kur mēs runājam, ka tādu ir nepilni simts tūkstoši pēc būtības, tādu maksātāju skaits ir bijis kādi 10-12 vispār. Tātad skaitliskā ziņā tas ir bijis ļoti maz minēto personu un vairāki jautājumi ir bijuši tiešām... vai viņi pareizi saprot, ka viņi var pārņest šos uzkrātos, kā saka, neveiksmīgi uzkrātos zaudējumus uz priekšu. Tādi ir bijuši vairāk. Bet tāds, kā saka, strīds vispār par normu, tādi ir bijuši kādi 10-12 gadījumi. Nav bijuši vairāk. Paldies.

A. Kučs.

Paldies.

Vēl viens jautājums, kas mazdrusciņ arī ir saistībā ar normas skaidrību un ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa mērķi. Tā viena no idejām, kas, protams, arī šodien diskusijā, ne diskusijā, sēdē, izskanēja, ir, kāpēc un vai jūs vispār apsvērāt... jūs arī

teicāt, ka tas ir 4 procenti no apgrozījuma... Kāpēc šis nodoklis tad netika, teiksim, kā apgrozījuma nodoklis izvēlēts, bet tieši kā ienākuma nodoklis? Tas fiskālais efekts jebkurā gadījumā būtu visdrīzāk sasniegts, bet tas tad nebūtu no ienākumiem, bet no apgrozījuma. Vai tur ir kādi sistēmiski apsvērumi, kāpēc... Vai tas vispār tika diskutēts? Par šo vai jūs varētu pakomentēt?

A. Kaļāne.

Jā, tas viennozīmīgi tika diskutēts, jo tika vērtēti arī varianti, ka mēs visiem nodokļa maksātājiem uzliktu kādu maksājumu. Šajā gadījumā tika atrasts vissamērīgākais modelis, jo mēs te runājam par uzņēmējiem, kuriem ir dažāda rentabilitāte un personai, kura spēj nopelnīt nevis 20 procentus, bet viņa spēj nopelnīt, teiksim, 30 procentus, viņai ienākuma nodoklim ir jābūt lielākam. Jā. Un šinī gadījumā mēs runājam tikai par grupu, kuru darbība mums liek domāt, ka viņi īsti efektīvi nestrādā. Un tajā gadījumā šai grupai... jā... šai ir 20 procenti, jo mēs uzskatām, ka viņi varētu nopelnīt un tai piemērojam nodokli, kas ir 4 procentu apmērā no apgrozījuma, bet vienlaicīgi mums ir atsevišķi izņēmumi, uz ko mēs šo regulējumu nepiemērojam. Tas nozīmē: ja tās ir algas un ja tas ir pamatlīdzekļu nolietojums, tad tie ir tādas lietas, kas tiešām ir pierādāmas. Lai gan fizisko personu lokā, saimnieciskās darbības veicēju lokā, ļoti daudz ir arī personas, kurām nav pat darba algas. Tā kā tas tika vērtēts un tika vērtēti dažādi varianti, kā to varētu piemērot. Paldies.

A. Kučs.

Paldies. Skaidrs.

Un pēdējais jautājums no manas puses. Jūs arī viedoklī tiesai rakstāt, ka apstrīdētās normas tika ieviestas, pamatojoties uz vairāku gadu gaitā veikto izpēti un analīzi. Un ir jautājums: vai, teiksim, šie pētījumi, kurus jūs iepriekš veicāt, vai viņi ir publiski pieejami, vai arī tos jūs varētu tiesai iesniegt, lai saprastu, kādas ir bijušas tās diskusijas iepriekš un kāpēc tika izvēlēts šāds te risinājums?

A. Kaļāne.

Iepriekš nebija tāda veida, kā pētījumi. Vienmēr tad, kad mēs radījām kādu jaunu nodokļu maksātāju režīmu, atgriezāmies atpakaļ pie patentmaksas maksātājiem un kad mēs ieviesām mikrouzņēmuma nodokļa modeli 2010. gadā, tad vienmēr tika vērtēti šie mazie saimnieciskās darbības veicēji. Un tas ir tas iemesls, kāpēc ir radīts šis mikrouzņēmuma nodokļa modelis vienā gadījumā un otrā gadījumā šis patentmaksu modelis. Tātad tie ir tie instrumenti, kuri radās no tā brīža, kad mēs vērtējām šos mazos saimnieciskās darbības veicējus.

Un trešais varbūt tāds vērtējums jeb tāds brīdis ir tāds, kad mēs ieviesām šo prezumptīvo modeli, bet viņš ir tomēr... gribu atgādināt, ka viņš tomēr ir tikai kā viens elements no visas nodokļu reformas, jo atceramies, ka lielākajai daļai nodokļu

maksātāju nodokļu likme samazinās. Un tas ir tas pamatmodelis, ka mēs sakām, jā... mēs... iespējams, ka mēs ierobežojam nelielu nodokļa maksātāju loku, bet mēs to ar nodokļa reformu to labumu iedodam daudz plašākam iedzīvotāju lokam.

Jā, tas ir tas mūsu modelis, jo uzstādījums ir, ka visi maksā nodokļus. Nodokļus var samazināt, bet nodokļus maksā visi. Nodokļu bāzi paplašinām, samazinām nodokļa likmi. Tas ir pamatprincips, kā mēs rīkojamies, ja mums nav ļoti, ļoti spēcīgas nodokļa administrācijas. Ja ir ļoti spēcīga nodokļa administrācija, tad viņa, protams, ka var būt var aiziet arī pie katra nodokļa maksātāja, kas, mūsaprāt, ir neefektīvs resursu iztērējums. Bet ja mums ir... mēs esam tomēr valsts, kurā nav ideāla nodokļu maksāšanas kultūra, tad mēs izmantojam tos instrumentus, kādus izmanto arī citās attīstītajās valstīs, šīs ir prezumptīvās metodes. Jo, mūsaprāt, ka Spānijā šīs metodes, kā es jau minēju, ir ļoti tādas atzīstamas un viņa ar viņām dalījās ar mums. Paldies.

A. Kučs.

Paldies, jums par atbildēm.

S. Osipova.

Tā, šobrīd jautājumus Finanšu ministrijas pārstāvei var uzdot pieteikuma iesniedzējs tiesībsargs. Lūdzu, tiesībsarga kungs!

J. Jansons.

Jā, paldies, godātā tiesa! Mums būs vairāki jautājumi.

Viens jautājums ir: vai ir Finanšu ministrija vērtējusi, kādu praktisku slogu šis te regulējums uzliek apstrīdētās normas nodokļa maksātājiem?

A. Kaļāne.

Attiecībā par administratīvo slogu... Pirmām kārtām, tāad fiziskajai personai ir jāveic savas grāmatvedības uzskaitē. Grāmatvedības uzskaitē persona var izlasīt vienreiz gadā pozīcijas „Darba algas”, „Darbaspēka nodokļi” un pozīcijas „Pamatlīdzekļu nolietojums”, „Nekustamā īpašuma nodoklis”. Tās pozīcijas ir tiešām ļoti skaidras, un viņas visas ir iespējams izlasīt vienkāršā ierakstu sistēmā, nav nekādas problēmas.

Savukārt, ja mēs runājam par deklarācijas aizpildīšanu, jā, deklarācijas aizpildīšanas gadījumā mums parādījās vairākas nodokļu ailes, bet mums ir jāsaprot, ka šīs ailes, šo visu informāciju mēs pēc tam arī analizējam. Un, iespējams, ka nākotnē mēs atradīsim kādu vēl savādāku risinājumu uz kādām nodokļu maksātāju grupām. Tāpēc šīs ailes aizpilda un mēs vērtējam... katru gadu mēs varam apskatīties šos rādītājus, kādi ir šie simtprocentīgi atzīstamie izdevumi, kādi nav, kādi mums ir nodokļu maksātāji, kādās jomās viņiem šīs te izmaksas saistībā, kuras nevar atzīt pilnībā, ir lielākas un kādās jomās ir mazākas. Tā ka tie dati visi noteikti nepieciešami

analīzei, lai vērtētu šo normu arī ilgtermiņā, kā viņa darbojas. Ir vērtēts, bet mēs šobrīd neteiksim, cik darba stundas, jo grāmatvedībā šiem datiem ir jābūt, un deklarāciju aizpilda ar tiem datiem, kas ir uzņēmuma grāmatvedības rīcībā. Paldies.

J. Jansons.

Paldies. Mums ir vēl daži jautājumi.

Proti, gan Saeimas pārstāvji, gan arī jūs daudz arī pieminējāt par 2018. un 2019. gadu un to, kā tad šī te dinamika pozitīvā ir veidojusies. Nu, lūk. Tātad faktiski Saeimas atbildes rakstam ir pievienots Finanšu ministrijas vēstule „Par iedzīvotāju ienākuma nodokļa apliekamā ienākuma apmēru pa gadiem”. Tas ir, 3.sējuma 16. lapa.

Lūgums: paskaidrojiet, kāda, piemēram, 2018. un 2019. gadā no uzrādītā kopējā apliekamā ienākuma ir tā daļa, kura veidojas apstrīdēto normu piemērošanas rezultātā?

A. Kaļāne.

Es laikam tomēr nesapratu, jo... nu, mums ir jāskatās katra nodokļa maksātāja grupa atsevišķi. Un arī tad, ja mēs esam konstatējuši, ka saimnieciskās darbības rezultātā persona uzrāda ienākumus, bet mēs vienlaicīgi ar šo nodokļu reformu... mēs paceļam atvieglojumu par apgādībā esošām personām... mēs paceļam neapliekamo minimumu pie zemiem ienākumiem. Tajā gadījumā, jā, personai var būt no saimnieciskās darbības parāda šis apliekamais ienākums, bet viņa izmanto citus nodokļa reformas ietvaros paredzētos atvieglojumus un viņai šis apliekamais ienākums var būt mazāks. Tas... D-3 ir tikai viens elements no fiziskās personas iedzīvotāju ienākuma nodokļa deklarācijas.

Es varbūt pat kaut ko nesapratu tajā jautājumā.

J. Jansons.

Jā, es mazliet citu te biju domājis, bet nekavēsimies Kolēģe Līga, lūdzu!

L. Leitāne.

Tātad jautājums attiecībā par administrēšanas efektivitāti, ko jūs uzskatāt... un ka jūs tiešām uzsvērāt to, ka tai ir jābūt gan vienkāršai, gan lētai. Un sakarā ar šo te efektivitātes varbūt problemātiku tad ieviesta, lūk, šī te norma, par kuru mēs šobrīd runājam.

Tanī pat laikā, tad kāda ir argumentācija, kāpēc nodokļa maksātājam ir palikusi prasība nodrošināt šo grāmatvedības uzskaiti, attaisnojuma dokumentus un tātad faktiski gan liek maksāt ar domu, ka... pēc jūsu izteikumiem... ka nebūs šī te nodokļu audita, bet tanī pat laikā visai dokumentācijai ir ļoti stingras prasības, ko mēs varam atzīt par saimnieciskās darbības izdevumiem un tā tālāk.

A. Kaļāne.

Gribu teikt tā. Attiecībā par grāmatvedības uzskaiti. Nevienam brīdī Finanšu ministrija nav uzskatījusi, ka ar šo prezumptīvo modeli mēs pateiktu, ka kādai personai nav jāuzskaita ieņēmumi vai personai nebūtu jāuzskaita izdevumi. Konkrētajā gadījumā mēs gribējām pateikt, ka tajā gadījumā, ja ieņēmumu un izdevumu samērīgums ir tāds, ka tas mums liek apšaubīt šo rādītāju faktiskumu, lai nebūtu pie katra šāda nodokļu maksātāja jāiet Valsts ieņēmumu dienestam tīri teorētiski un viņš nekristu kādās riska grupās, tad mēs uzskatām, ka šādai personai ir jāsamaksā vismaz 4 procenti no apgrozījuma. Savukārt, ja personas rentabilitāte ir lielāka, viņai ir jāmaksā vairāk nodokļi. Viennozīmīgi. Savukārt, ja persona strādā pirmo un pēdējo gadu, arī tajā gadījumā viņa tās normas nepiemēro. Grāmatvedības uzskaitē nekur nav pazudusi un arī, ja tā ir persona, kas veic saimniecisko darbību, viņai arī, šinī gadījumā, ja viņa sniedz pakalpojumus, viņai ir jāizdod savam sadarbības partnerim čeks. Minētajai personai ir jāveic ieņēmumu uzskaitē tāpēc, ka viņa var kļūt par PVN maksātāju, tātad ir ļoti daudzi aspekti, kāpēc šai personai ir jāveic šī saimnieciskā darbība.

Un otrām kārtām es gribētu pateikt. Mēs strādājam divos virzienos. Tātad tām personām, kas šobrīd... es atvainojos, uz 2017., 2018. gadu nodokli nemaksāja, vai maksāja ļoti, ļoti maz, mēs pateicām, ka viņām ir šis 4 procentu modelis. Savukārt personām, kas iepriekš maksāja 23 procentu nodokli, mēs nodokļa masu samazinājām par 3 procentpunktiem. Tas ir tas elements, kā strādāja nodokļu reforma.

Bet nevienam brīdī nav pateikts, ka kāda no šīm personām var nemaksāt nodokli – vai tā, kurai rentabilitāte varbūt bija 30 procenti un nevis tā, kurai rentabilitāte varbūt bija 1 procents. Mēs nesakām, ka kāds var nemaksāt. Mēs pasakām, ka tādā veidā mēs uzskatām, ka mēs iekasējam minimālo nodokļa masu. Iespējams, ka kāds ļoti nerentabls aizies no tirgus un savukārt vietā nāks cits, kurš, iespējams, būs rentablāks, jo, kā jau es teicu sākumā, tātad mūsu mērķis ir, lai Latvijas tirgū ir rentabli uzņēmumi, kuri rada mums pievienoto vērtību un rada mums nodokļu apmēru, ar kuru mēs spētu nodrošināt savu iedzīvotāju, savas valsts vajadzības. Paldies.

L. Leitāne.

Un tad ir nākamais jautājums.

Jūs arī šajā brīdī uzsvērāt par to, ka Latvijai ir vajadzīgi efektīvi uzņēmumi, kuri strādā ļoti ātri un ātri sasniedz šo te augsto efektivitāti. Bet aiz šīs normas, kuras jūs esat ieviesuši, veidojas problēma, piemēram, ar piena lopkopības uzņēmumiem, augļu dārzu saimniecībās, kur ilgstoši tātad ir ieguldīti izdevumi un ilgstoši ir kāds laiks jāpagaida, kad būs šie ieņēmumi un tā rezultātā tātad sanāk, ka pēc šāda uzstādījuma augļu dārzi mums nav vajadzīgi, piena lopkopības uzņēmumi, kas sāk attīstīties, mums nav vajadzīgi, jo viņi nevar būt uzreiz efektīvi un ar tādu mērķa peļņu, kā saka, kā jūs plānojat.

Vai arī šādi argumenti ir bijuši izskatīti detalizēti nozaru griezumā, vai šādi pētījumi ir un kur mēs varētu iepazīties ar visu šo te minēto datu klāstu?

A. Kaļāne.

Jā. Ja mēs runājam par lauksaimniecības specialitāti, kas varētu radīt šo garo saimnieciskās darbības ciklu attiecībā uz piena lopkopību un tā tālāk, mums jāatceras, ka attiecībā uz tieši par lauksaimnieku iebildumiem par pamatnostādņēm, tika radīta labvēlīga norma, kas paredzēja speciālu modeli attiecībā uz subsīdijām. Subsīdijas saņem gan personas attiecībā par zemi, gan attiecībā par šķirnes lopiem un tā tālāk. Tātad minētā grupa attiecībā uz minētās normas piemērošanu ir īpaši aizsargāta, salīdzinot ar citām nodokļa maksātāju grupām, jo minētajos aprēķinos, kur mēs runājam par 80 procentiem, netiek ņemti vērā Eiropas Savienības maksājumi, saistībā ar lauksaimniecību. Tas ir viens aspekts.

Otrām kārtām. Zemnieku saimniecībā, kā es saprotu, pēc būtības ir šī īpašais izvēles modelis, ka viņas var izvēlēties maksāt uzņēmuma ienākuma nodokli, tātad te ir tas stāsts, ka persona var būt uzņēmuma ienākuma nodokļa maksātājs. Tas ir tas instruments... Un tanī brīdī, kad mēs šīs nodokļa pamatnostādnes izstrādājām, tad mums bija diskusijas ar Zemkopības ministrijas pārstāvjiem un mēs iestrādājām pamatnostādņēs tās normas. Mums bija tieša atkāpe, kuras Zemkopības ministrija kā nozari pārstāvoša organizācija, viņa paredzēja mums arī īpašas normas uzņēmuma ienākuma nodoklī, tieši, lai nodrošinātu šo lauksaimniecības nozares ilgtspēju gan iedzīvotāju ienākuma nodokļa kontekstā, gan uzņēmuma ienākuma nodokļa kontekstā.

Un atgriežoties nedaudz vēsturē... Tas ir saistībā ar mikrouzņēmuma nodokļa modeli. Tanī brīdī, kad Saeimas Budžeta komisija skatīja mikrouzņēmuma nodokļa likmi, mums bija tiešām diskusijas par lauksaimniecības pārstāvjiem un es viņiem prasīju, vai viņiem nodoklis 9... tanī brīdī... 9 procenti mikrouzņēmuma nodoklis no apgrozījuma būs tāds, kas viņiem būs mikrouzņēmuma nodokļa modelī pievilcīgs. Un viņi teica, jā, 9 procentu nodoklis no apgrozījuma viņiem liekas pievilcīgs nodokļu maksāšanas modelis.

Tie ir Finanšu ministrijas apsvērumi attiecībā uz lauksaimniekiem.

Bet īpašu pētījumu par konkrētajiem nav, tāpēc arī nevaru vairāk neko iedot. Paldies.

J. Jansons.

Man ir viens jautājums, ja drīkstu vēl. Faktiski tas arī daļēji tika uzdots Saeimas pārstāvim, bet no lietas materiāliem un Finanšu ministrijas vēstulēm izriet, tātad konkrēti nocitēšu... „Finanšu ministrijas apgalvojums, ka apstrīdētās normas ir politiskā vienošanās, kuras rezultātā saimnieciskās darbības veicējiem, iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem uzliktais pienākums ir vērsts uz to, lai daļēji

nodrošinātu ieņēmumu samazinājuma segumu valsts budžetā, kas radies citu nodokļu reformu īstenošanas rezultātā”. Vai tas ir taisnīgi?

A. Kalāne.

Jā. Es gribu izstāstīt... Es savā runā sākumā izstāstīju vienu posmu, neizstāstīju otru posmu. Ja mēs runājam par politisku vienošanos. Es gribēju teikt, ka nodokļu politikas pamatnostādnes mēs sākām izstrādāt 2015. gadā un šajā procesā, kad mēs izstrādājām nodokļu politikas pamatnostādnes, tur bija iesaistīti ne tikai eksperti no Finanšu ministrijas, Valsts ieņēmuma dienesta, Ekonomikas ministrijas un tā tālāk... bet tur bija iesaistīts ļoti plašs ekspertu loks. Tur bija gan Tirdzniecības un rūpniecības kamera, gan Latvijas Banka, respektīvi, visi šie mūsu nodokļu politikas elementi tika izskatīti ļoti daudz augsta līmeņa grupās. 2016. gada nogalē bija liela konference attiecībā uz tiem virzieniem, kur mums vajadzētu iet attiecībā uz nodokļu politiku un arī vairākas darba grupas, kuras vadīja Ministru prezidents, un kur bija iesaistīti gan valdību veidojošo partiju pārstāvji, gan arī mūsu sociālie partneri, un visi šie te modeļi... Viņi visi izgāja gan caur Nacionālo trīspusējās sadarbības padomes formātu, gan arī nodokļu politikas pamatnostādņu reformas vadības grupas sanāksmi un šo formu, cik... respektīvi, mēs diskutējām par šiem jautājumiem... viņi bija ļoti augstā līmenī un tie gala lēmumi tika pieņemti Ministru kabinetā un Ministru kabinets bija tas, kurš mums pamatnostādnes skatīja vairākas reizes un rezultātā... un šo normu, kas, protams, tika akceptēta... bet bija atsevišķas normas, kur atkāpās tieši tāpēc, ka bija kādi citi uzstādījumi.

Jā, minētais dokuments ir pieņemts politiski, jo Ministru kabinets pieņemts dokuments, bet iepriekš bija ekspertu sanāksmes, bija nozaru sanāksme un bija tas uzstādījums tāds, ka mums ir jānodrošina tie līdzekļi veselības institūcijām un mums ir, ka saka, jānodrošina šis nacionālās attīstības plānā minētais uzrāviens.

Nacionālās attīstības plāns – tas ir politiski pieņemts dokuments un arī es gribu teikt, ka tanī brīdī, kad regulējumu atbalsta Ministru kabinets, atbalsta darba grupas, kuras mums vada Ministru prezidents, tas ir politiski pieņemts lēmums, kuram, protams, pamatā ir arī, kā jau es teicu, rentabilitātes aprēķini un analīze par nodokļu maksātāju grupām.

J. Jansons.

Jā, paldies. Un mazliet papildinot šo te manu jautājumu... jo es mazliet citā aspektā to biju domājis... Tātad, vai es pareizi saprotu, ka tika pieņemts šis te politiskais lēmums uzlikt lielāku slogu šiem te iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem, lai kompensētu tos budžeta ieņēmumus, kas faktiski ir samazinājušies nodokļu reformas rezultātā un kur tiek pazemināti, teiksim, citi nodokļi. Jautājums bija, vai tas ir taisnīgi, jo faktiski šiem te nodokļu maksātājiem... principā es saprotu, ka arī konkurētspēja

samazinās un faktiski viņi tiek nostādīti tādā nevienlīdzīgā, teiksim, no tiesiskās vienlīdzības viedokļa, situācijā? Vai tas ir taisnīgi?

A. Kaļāne.

Ja mēs runājam par nodokļu politikas pamatnostādņēm, es viennozīmīgi piekrītu, ka uzņēmuma ienākuma nodokļa reforma bija ļoti liela reforma, kas, iespējams, radīja budžetā ieņēmumu samazinājumu. Bet mēs skatāmies tomēr uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem. Un iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji, kā jau es sākumā teicu, tie elementi, ko mēs zaudējam, ieviešot jaunu uzņēmuma ienākuma nodokli, respektīvi, šo atlikto nodokli, viņi nekādā veidā nevarētu tikt kompensēti... nu, ap 200 miljoniem eiro... no šo saimnieciskās darbības veicēju saimnieciskās darbības aktivitātes uzlabošanās. Tās nav salīdzināmas kategorijas, ko mēs tagad gribam minēt.

Tāpēc es tomēr uzskatu, ka mums būtu jāskatās nevis uz tā modeļa, ka mēs uzņēmuma ienākuma nodokļa ieņēmumus samazinājam un mēs tagad kompensēsim ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa prezumptīvo normu, nekādā gadījumā. Mēs skatāmies uz iedzīvotāju ienākuma nodokli kā kopumu, kas mums paredz saimnieciskajai darbībai maksāt progresīvu nodokļa likmi, samazinot nodokļa likmi zemo ienākumu kategorijā, jo viennozīmīgi šī te grupa, uz kuru attiecas tas prezumptīvais nodoklis... ja mēs, nemainot šo 23 procentu likmi, es pateiktu, ka viņiem tagad ir 4 procentu likme, tanī brīdī mēs varētu teikt, ka, jā, neko jau jūs mums neiedevāt, jūs tikai palielinājāt nodokli. Bet šajā gadījumā iedzīvotāju ienākuma nodokli kā tādā ir ļoti būtiskas izmaiņas: ir šī progresivitāte līdz 20 tūkstošiem, ir 20 procentu likme un tā tālāk. Tātad zemo ienākumu kategorijā tiek būtiski samazināta nodokļa likme, tiek palielināts atvieglojums...

S. Osipova.

Lūdzu, atbildiet uz uzdoto jautājumu: vai attiecībā pret tām personām, kuras ar apstrīdētajām normām tiek apliktas ar nodokli, vai attiecībā pret šīm personām tas ir taisnīgi?

A. Kaļāne.

Jā, tas ir taisnīgi. Tas ir valstisku iemeslu dēļ...

S. Osipova.

Paldies. Jūsu atbilde ir pieņemta.

Tiesībsargam ir vēl kādi jautājumi?

J. Jansons.

Ja drīkst, viens jautājums.

L. Leitāne.

Jā, vēl viens jautājums. Tātad, tā kā apkopojot... vai es pareizi sapratu, ka Finanšu ministrijas pārstāve grib uzskatīt un uzsvērt, ka, ja ir mazāk produktīvs uzņēmums, saimnieciskā darbība, tad tādā gadījumā varbūt arī lai šis saimnieciskās darbības veicējs darbību pārtrauc? Un tas būtu varbūt tas vēlamākais rezultāts no Finanšu ministrijas puses.

A. Kaļāne.

Nē, mēs gribējām, lai uzņēmumi kļūst produktīvāki. Mēs nevienu brīdi neteicām, lai pārtrauc darbību, tas ir viņu pašu lēmums, ja viņi paši tā izdomā. Paldies.

J. Jansons.

Godātā tiesa, paldies, mums vairāk jautājumu nav.

S. Osipova.

Tā. Paldies. Saeimas pārstāvjiem, lūdzu, jautājumi būs?

J. Priekulis.

Godātā tiesa, jautājumu nebūs.

S. Osipova.

Paldies.

Tādā gadījumā liels paldies Kaļānes kundze, ka jūs mums tik detalizēti izskaidrojāt, kā ir tapušas normas un kā viņas darbojas kopējā sistēmā. Liels paldies jums! Visu labu!

Un kā nākamo Satversmes tiesa uzklauīs Valsts ieņēmumu dienesta pārstāvi. Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu pārvaldes Juridiskās daļas vadītāju Uldi Rūbežnīku.

Mums ir saņemta pilnvara, un mēs pārliecināties par pārstāvja identitāti.

Lūdzu, tāpatās, kā mēs aicinājām Kaļānes kundzi, nepārstāstiet to, kas ir jūsu iestādes rakstveida atbildē tiesai sniegtajā, bet tātad iekļaujieties tiesas procesa aktuālajos jautājumos. Lūdzu, vārds jums!

U. Rūbežnīks.

Jā, paldies, godātā tiesa!

Tātad sāksu skatīties uz šo te lietu, kas bija minēta tiesībsarga pieteikumā un tiesībsargs ir norādījis uz atšķirīgo dienestu sniegto statistiku un anotācijā norādīto statistiku par tiem subjektiem, kurus skar šis regulējums.

Šajā sakarā gribētu informēt, ka nodokļu maksātāju informācija ir ļoti dinamiska, mainās ik brīdi un kā galvenais statistikas rādītāju atšķirībā ir tas, ka pieprasījumi tiek formulēti dažādi un atbilstoši šiem pieprasījumiem izveidotie

informācijas atlasē algoritmi arī atlasa mazliet atšķirīgus datus, tāpēc arī šajā gadījumā šīs ir tehniskas nianšes, kas, ņemot vērā tieši tiesībsarga pieprasījuma šo būtību, kā mēs to esam sapratuši, arī sniedz šo atšķirīgo attieksmi... un tāpēc arī atšķirīga informācija ir sniegta tiesībsargam ne gluži tāda, kāda ir norādīta normu anotācijā Finanšu ministrijai.

Valsts ieņēmumu dienests nodokļu administrēšanas procesā šobrīd ļoti aktīvi izmanto risku analīzi, kas ļauj identificēt riskantos nodokļu maksātājus un uzlabot nodokļu administrēšanas pasākumu kvalitāti.

Vērtējot tieši saimnieciskās darbības veicējus, kas iesniedz gada ienākumu deklarācijas D-3 pielikumu par 2017. gadu, tika konstatēts gandrīz 11 tūkstoši riskantu nodokļu maksātāju, kam vienīgais ienākums ir saimnieciskā darbība ar zaudējumiem, vai arī nav citu ienākumu tādā apmērā, kas segtu deklarēto saimnieciskās darbības zaudējumus.

Salīdzinot šos pašus rādītājus ar 2018.-2019. gadu, tad 2019. gadā jau ir identificēts apmēram 8500 šādas personas un, ja mēs paskatāmies uz šo rādītāju vēl mazliet tālāk, tad laika periodā no 2015. līdz 2020. gadam ir identificēti 813 nodokļu maksātāji, kas sešu gadu periodā ir iesnieguši gada ienākumu deklarācijas ar D-3 pielikumu un tajā norādījuši tikai un vienīgi zaudējumus. Sešu gadu periodā viņiem nav vispār bijuši šie ienākumi, no kā varētu persona izdzīvot un apmierināt savas primārās vajadzības.

Arī piecu gadu periodā šādi ir 1262 maksātāji un četru gadu periodā ir 2145 maksātāji, kas sešu gadu laikā četrus gadus ir strādājuši ar zaudējumiem.

Un, ja skatāmies kopsakarā ar nodokļu maksātāju kopējo skaitu, tad mums ir apmēram 4 procenti nodokļu maksātāji, kuru saimnieciskās darbības rezultāts nerada racionālu secinājumu par to, ka maksātāji vispār veic šo darbību produktīvi un rada jaunu pievienoto vērtību. Viņiem tikai un vienīgi tiek deklarēti zaudējumi.

Un vērtējot šo te normu, kā jau es teicu, kopsakarā, tad 2018. gadā un 2019. gadā ir konstatējams šo riskanto personu apjoma samazinājums... un sistemātiski identificējot šīs riskantās personas, protams, ne tikai pēc šiem kritērijiem, bet arī pēc citiem kritērijiem, Valsts ieņēmumu dienests arī veido šo nodokļu maksātāju tālāko analīzi, iegūstot informāciju gan no paša nodokļu maksātāja, primāri ievērojot konsultāciju principu un arī tad tālāk izstrādā... analizē šo iegūto informāciju un izstrādā audita plānu, kontroles pasākumu plānus, veic gradācijas un sakārto savus darba uzdevumus tādā veidā, lai efektīvi veiktu arī šos kontrolpasākumus. Ar vārdu „efektīvi” un „kontrolpasākumi” ir jāsaprot ne tikai personas, kas veic saimniecisko darbību, ir jāsaprot viss nodokļu maksātāju kopums, šī te gradācija notiek, ņemot vērā riskus un riskus kopumā, neizdalot kaut kādu vienu atsevišķu kategoriju.

Ja mēs runājam par tālāko analīzi, tad atsevišķi statistika arī tiesībsarga pieteikumā tika iesniegta, cik Valsts ieņēmumu dienests ir veicis nodokļu auditus fiziskām personām - saimnieciskās darbības veicējiem.

Tad vēl viens, ko es gribētu atzīmēt. Šis audits netiek veikts par konkrētu kategoriju, tas tiek veikts kopumā. Tiek iegūta informācija no nodokļu maksātāja, viņa attaisnojuma dokumenti, izpētīta grāmatvedība, izpētīti viņa veiktie nodokļu aprēķini. Tā rezultātā tiek pieņemts audita lēmums. Šis nodokļa audits, viņš ir komplicēts process gan Valsts ieņēmumu dienesta pusei, gan arī rada milzīgu slogu pašam nodokļu maksātājam.

Vērtējot tieši fizisko personu audita periodu, tad 2018. gadā vidēji vienas fiziskās personas audits prasīja 24 dienas un tā izmaksas ir vērtējamas ap 3 tūkstošiem eiro Valsts ieņēmumu dienesta pusei tikai.

Un ja mēs skatāmies vēl tālāk, 2020. gadā – tad vienas fiziskas personas audits mums prasa 29 darba dienas un izmaksā jau vairāk, kā 4 tūkstoši eiro. Tātad šis process paliek komplicētāks un prasa milzīgus arī nodokļu administrācijas resursus un arī resursus no šīs te konkrētās fiziskās personas, pie kura Valsts ieņēmumu dienests aiziet ar kontroles pasākumiem.

Un audits tiek veikts ne tikai šīm te... tādiem parastajiem maksātājiem, kas ir tipiski krāpnieki, bet audits tiek veikts arī sabiedrībā zināmām personām un arī ietekmīgiem amatiem, kā, piemēram, tiesu izpildītāji, advokāti, notāri. Un arī šajos gadījumos tiek konstatēti riski un tiek veikti nodokļu uzrēķini.

Galvenie iemesli, kas ir nodokļu uzrēķinu pamatā, ir vērtēt saimniecisko darbību kopumā. Tie ir, vai visi šie izdevumi gada ienākumu deklarācijā ir uzrādīti pamatoti, vai tie visi ir saistīti ar saimnieciskās darbības ienākumu gūšanu, vai pamatlīdzekļi iekļauti pamatoti šādā apmērā attaisnotajos izdevumos. Analīzes procesā esam konstatējuši gadījumus, kad izdevumos ir iekļauti darījumi, kas nav saistīti ar saimnieciskās darbības ienākumu gūšanu. Piemēram, ģimenes ceļojumi, ģimenes locekļu telefonu iegāde, sakaru pakalpojumu izmaksas, personīgie izdevumi, kas varētu būt higiēnas preces... pamperi un pārtikai ikdienas patēriņam. Šādus gadījumus var konstatēt tikai auditā, kur visi izdevumi tiek vērtēti detalizēti un kopsakarā ar citiem saimnieciskās darbības veicēja sniegtajiem dokumentiem, pierādījumiem un iegūto informāciju.

Tāpat nodokļu auditā tiek vērtēts, vai saimnieciskās darbības veicējs ir deklarējis visus savus ienākumus.

Protams, ļoti liela šo saimnieciskās darbības izdevumu problemātika ir saistīta ar nekustamā īpašuma apmēru piemērošanu un izdevumu pareiza apmēra noteikšanu, kas izpaužas gan kā būvniecības izmaksas, gan dažādi kapitāla izdevumi, kas saistīti ar būvniecību un attīstību un arī dažādu pamatlīdzekļu iegādi. Tāpat arī bieži tiek

konstatēti pārkāpumi, kur tiek nepareizi piemērotas nodokļu proporcijas degvielas iegādei un citiem pakalpojumiem.

Vērtējot kopumā, tad teorētiski audita izmaksas, kas varētu veidoties, ja Valsts ieņēmumu dienestam būtu jāaiziet pie visiem konstatētajiem riskantajiem nodokļu maksātājiem attiecībā tikai uz nedeklarēto saimnieciskās darbības ienākumu, tad šogad tas jau sasniegtu apmēram 38 miljonus un prasītu apmēram tūkstoti auditoru, kas šo darbu veiktu klātienē ar katru nodokļu maksātāju. Un šādas administratīvas darbības prasītu milzīgus nodokļu administrācijas resursus. Ja šobrīd mums ir dienestā 24 personas, amatpersonas, kas ir tiesīgas veikt fiziskās personas nodokļu auditus, tad, lai veiktu auditu visām riskantajām fiziskajām personām, mums būtu šis resurss kaut kur jāiegūst. Un to šobrīd mēs varētu iegūt tikai un vienīgi pārdalot savus iekšējos resursus. Redzamākais no resursiem ir klientu apkalpošana, ko sava budžeta ietvaros mēs veicam pilnīgi visiem nodokļu maksātājiem vienādi, tās ir konsultācijas, tās ir dažādas informēšanas kampaņas un arī padziļinātās sadarbības konsultēšanas un mācības un visi iespējamie varianti, ko mēs esam izdomājuši un ko esam identificējuši par labu esam. Un mums ir dienestā tikai 108 darbinieki, kas veic klientu apkalpošanu šādā griezumā... apkalpo klientus, sniedz konsultācijas un palīdz aizpildīt deklarācijas, palīdz pareizi aprēķināt nodokļus, tādējādi šie resursi drastiski tiktu pārdalīti tikai un vienīgi vienam procesam un Valsts ieņēmumu dienests nespētu kvalitatīvi sagatavoties un izpildīt arī pārējos uzdevumus.

Tāpat arī šī personas, kam ir tiesības veikt fizisko personu auditus, šobrīd tiek arī pārdalītas un pieslēgtas citiem aktuāliem valstī procesiem, kā atlīdzību administrēšanai *Covid-19* seku novēršanas gadījumā un tieši šie apstākļi pēdējā gada laikā vairāk piespiež arī šo te fizisko personu auditu apjomus.

Un, kā jau es teicu, tad tieši audits ir ļoti, ļoti sarežģīts process. Viņš ir smagnējs, tas nav risinājums, par ko mēs noteikti būtu gatavi cīnīties un iet pie katra nodokļu maksātāja. Protams, arī apstrīdētās normas neatceļ visas tiesības aiziet un veikt nodokļu maksātājiem auditus. Apstrīdētā norma ļauj šo auditu skaitu samazināt. Bet tiesības, kā norādīja arī Finanšu ministrijas pārstāve, un arī pienākumu glabāt dokumentus... nodokļu maksātājam pienākums glabāt grāmatvedības dokumentus un VID tiesības aiziet auditā pie konkrētās fiziskās personas tāpat saglabājas. Un šīs normas nevienā brīdī šo pienākumu neatceļ.

Informācija par šiem riskantajiem nodokļu maksātājiem šodien pievienotajā statistikā tiesai ir iesniegta.

Un tas, ko es šobrīd vēl skatos... ir nodokļu nomaksas plaisa attiecībā uz nedeklarētajiem ienākumiem. Ja 2015. gadā tie bija 18 procenti, tad 2019. gadā tie ir 12 procenti. Un šis te plaisas samazinājums arī ļoti lielu pienesumu ir guvis no apstrīdētajām normām, ka maksātāji, saprotot, ka viņi tāpat neizvairīsies no nodokļu

maksas, arī palielinās apliekamajos ienākumos un tādā veidā arī deklarē lielākus ienākumus.

Un vēl kas izskanēja tagad jautājumos... Valsts ieņēmumu dienests reizi četros gados veic klientu apmierinātības pētījumus un šī informācija ir pieejama publiski Valsts ieņēmumu dienesta mājaslapā.

Un, godātā tiesa, tā vīzija, uz ko mēs ejam visi kopā, ir tā, ka visi nodokļu maksātāji godprātīgi veic nodokļu nomaksas.

Paldies.

S. Osipova.

Jā, paldies jums par viedokli. Tiesnese Rodiņa uzdos jautājumu.

A. Rodiņa.

Jā, paldies. Godātais VID pārstāvi! Sakiet, lūdzu... visu laiku šodien arī tiesas sēdē caurvij mērķis paaugstināt VID efektivitāti. Par to mēs runājam visu laiku, visu dienu un dzirdam nemitīgi. Un jūs arī stāstījāt mums, ka, salīdzinot 2018. gadā, audits ir paņēmis vienai fiziskai personai 24 dienas, pēc tam 2020. gadā jau šis nepieciešamais dienu skaits ir palielinājies, arī izmaksas ir palielinājušās. Sakiet, lūdzu, kā jūs kā institūcijas pārstāvis vērtējat, vai tiešām, ieviešot šo te apstrīdēto tiesisko regulējumu, VID efektivitāte ir augusi? Paldies.

U. Rūbežņiks.

Jā, godātā tiesa. Efektivitāte ir augusi, un šī efektivitāte izpaužas arī tajos statistikas datos, ko mēs esam iesnieguši. Un kā galvenais šis apstāklis ir tas, ka ir samazinājies riskanto nodokļu maksātāju skaits, kas rada VID papildus darbu. Kā es jau norādīju, tāpat divu gadu griezumā tie ir gandrīz 2 tūkstoši maksātāju, kas ir pazuduši no šīs te riskanto maksātāju zonas un aizgājuši uz nosacīti pozitīvajiem un labajiem nodokļu maksātājiem.

Ja mēs runājam par šo te, jūsu pieminēto, audita termiņu... Audits – tas ir komplekss pasākums, kur vērtē ienākumus, izdevumus, kur vērtē visas iespējamās pozīcijas, kas vien var būt attiecībā uz pareizu iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķinu. Tāpat tur var nākt klāt arī citi nodokļu riski... gan sociālās iemaksas, gan pievienotās vērtības nodoklis. Un šis te audits tad kopumā... tāpēc arī pieaug audita termiņi, jo augot arī apgrozījumam, kā tika konstatēts iepriekš, arī pieaug nepieciešamība reģistrēties pievienotās vērtības nodokļa reģistrā un arī attiecīgi piemērot pievienotās vērtības regulējumu, un viennozīmīgi arī pievienotās vērtības nodokļa regulējuma fizisko personu gadījumā rada papildu riskus, kas ir vērtējami pie pareizas un godprātīgas nodokļu nomaksas noteikšanas. Paldies.

S. Osipova.

Paldies. Tiesnesis Laviņš uzdos jautājumus.

A. Laviņš.

Jā, paldies. Rūbežnīka kungs, sakiet, lūdzu, ja variet tā lakoniski, pastāstiet, lūdzu, par kārtību vai par procesu, kādā Valsts ieņēmumu dienests kontrolē deklarācijā, ko saimnieciskās darbības veicēji iesniedz Valsts ieņēmumu dienestam, šo datu patiesumu?

Un uzreiz secīgs jautājums – vai šī kārtība ir mainījies pēc šīs apstrīdētās normas ieviešanas?

U. Rūbežnīks.

Jā, paldies.

Ja es pareizi sapratu jautājumu... ja es sāku runāt par ko, jūsuprāt, ne to, tad lūdzu pārtrauciet mani...

Saņemot gada ienākumu deklarāciju, visas deklarācijas tiek elektroniski apstrādātas un viņām tiek veikta riska analīze. Risku analīze, tā ir sistēmas pārbaude, vai nav konstatēti kaut kādi riski. Ja ir konstatēti riski, tad ar šīm deklarācijām notiek padziļināts darbs. Risku analīze neaprobežojas tikai saimnieciskās darbības ienākumu deklarēšanu un izdevumiem, bet riska analīze aptver arī citus riskus, kas ir nenorādītie ienākumi, neatbilstība kontu apgrozījumiem, tur kādiem darījumu partneru deklarētajiem dokumentiem, iesniegtajiem paziņojumiem, tas ir tāds ļoti komplekss process.

Risku analīzi mēs attīstām arī neatkarīgi no šīm normām. Risku analīzes attīstība nav balstīta tieši uz šīm normām. Risku analīzes ir balstītas uz VID efektivitātes veicināšanu tādā veidā, lai mēs spētu efektīvāk identificēt problemātiskos nodokļu maksātājus, spētu viņus sakārtot noteiktos algoritmos, pavērtēt viņus arī primāri pirms padziļinātas vērtēšanas, iegūt papildu nepieciešamo informāciju. Tas viss prasa resursus. Un jo vairāk būs šo problemātisko maksātāju, jo vairāk resursu tiek patērēts uz darbu ar viņiem. Šis darbs neaprobežojas ar auditu. Tas ir ikdienas pienākums, jo tā ir informācijas iegūšana, informācijas analīze, darbs ar pašu maksātāju, cik viņš ir atsaucīgs, vai viņš ir gatavs komunicēt, tās ir konsultācijas ar maksātājiem. Arī šīs te normas kontekstā mēs saņēmumi konsultāciju lūgumus, kā pareizi piemērot, kā pareizi ir aprēķināt. Datu konsultācijas... tie nav tādi uzbraucieni, strīdi vai vēl kaut kas... ka tā norma nav pareiza. Jā, atsevišķi gadījumi varbūt ir bijuši. Bet vairums ir šie pozitīvie maksātāji, kas vēlas pareizi aprēķināt nodokļus. Un pēc risku analīzēm tad arī tiek sagatavoti šie pārskati un ielānots auditoru darbs, kas dodas pie konkrētajiem nodokļu maksātājiem.

Es piekritīšu arī kolēģu teiktajam, ka ļoti daudzi saimnieciskās darbības veicēju, balstoties uz riska analīzi, iekrīt šajā kategorijā, kas nav efektīvāka priekš audita, jo arī auditam, kā es jau teicu, ir milzīgas izmaksas. Gan cilvēkdienās, gan materiālos, kas ir nepieciešami no abām pusēm. Un mēs tomēr ejam uz efektīvāku auditu. Ja mēs aiziesim auditā pie personas, kas nav nodeklarējusi, nu, nezinu konkrētos piemēros, dažus simtus, kas budžeta maksājumā iekļauti ienākuma nodoklī, un neaiziesim pie uzņēmuma, kas nav nodeklarējis par darbiniekiem simtos tūkstošus budžetā maksājamā nodokļa, tad šī te efektivitāte zudīs. Viņa vienkārši būs... darbs būs bezjēdzīgs. Prece iztērēta, ieguvums būs nekāds. Un tāpēc arī mēs savu darbu organizējam no efektivitātes viedokļa.

A. Laviņš.

Jā, paldies. Es sapratu. Tas nākamais jautājums: vai šī risku analīzes sistēma kaut kādā veidā ir tikusi uzlabota pēc šīs apstrīdētās normas spēkā stāšanās, lai efektīvāk mēģinātu rast tos gadījumus, kuri ir, kā jūs sakāt, riskanti un kurus ir jāpārbauda?

U. Rūbežņiks.

Nu, es izteikšu šobrīd spontānu viedokli. Man nav pierādījumu par riska analīzes sistēmas attīstību šajos gados, bet kopējais priekšstats, kas man veidojas, ir tāds, ka risku analīze... viņa attīstās atbilstoši tai informācijai, ko mēs iegūstam, un ņem pamatā arī šo informāciju, kas nāk no deklarācijām. Šī norma varētu samazināt un samazina riska šo te subjektu loku, bet vai viņa ir radījusi papildus kritērijus riska analīzei, to es jums nevarēšu šobrīd atbildēt. To es varētu noskaidrot, ja nepieciešams un iesniegt jums kādā savādākā veidā. Bet, protams, ka katru gadu risku analīzes sistēma tiek uzlabota. Un ja riska analīze konstatē pietiekami svarīgu pārkāpumu, tad vēlāk turpinās šī kontrole, turpinās darbs ar šo nodokļa maksātāju. Riska analīze nemitīgi attīstās, katru dienu attīstās. Iespējams, kolēģi šobrīd strādā jau pie jauna riska iekļaušanas sistēmā. Un rītdien to darīs noteikti. Bet viņa nav tieši šobrīd... tas ir tikai mans pieņēmums... viņa nav tieši vērsta uz šīs normas efektivitāti, viņa ir vērsta uz pareizu iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu. Šī norma samazina tieši šo subjektu loku, kas iekritis analīzes atlases kritērijos un kuriem būs jāveic padziļinātas pārbaudes.

A. Laviņš.

Paldies. Sakiet, lūdzu, vai pēc apstrīdēto normu pieņemšanas, kuras, kā mēs esam dzirdējuši šajā tiesas sēdē vairākkārt, balstās uz noteiktu prezumpciju, ka noteikts nodokļu daudzums iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem ir jāsamaksā. Vai pēc šādas normas pieņemšanas risku analīžu sistēmas nozīmība kļūst mazāka, proti, valsts

ir mierā ar to, ka noteikts nodoklis tiek samaksāts, mazāk kontrolējam šos nodokļa maksātājus, kontrolējam citas nodokļu maksātāju grupas? Tādā nozīmē ir jautājums.

U. Rūbežņiks.

Jā, godātā tiesa. Ja mēs skatāmies uz šo grupu sadalījumu jā, tad šīs normas kontekstā šīs grupas samazinās, kas būtu jākontrolē attiecībā uz saimnieciskās darbības nepietiekamo ienākumu deklarēšanu. Sistēmas nozīmīgums nezūd. Un, ja samazinās šo te identificēto riskanto maksātāju skaits vienā kategorijā, tad mēs, protams, tam veltām resursus un ejam uz citu kategoriju.

Bet es jau vienreiz norādīju to, ka vairums šo riskanto subjektu... viņi ir ar relatīvi mazu budžetā maksājamo nodokļu apmēru. Lielu daļu, kā jau no statistikas redzam, nosedz šī te apstrīdētā norma, ka maksātājs nodeklarē šo 4 procentu ienākumu un viņš jau vairs riska analīzē neparādās. Jo šis te ienākums... viņš jau mūsu sistēmās, atbilstoši mūsu informācijai, viņš jau tiek novērsts viss jau ar šo te deklarāciju.

A. Laviņš.

Sakiet, vēl tāds jautājums... No iesniegtajiem lietā materiāliem ir redzams, ka ir tendence samazināties nodokļu audita un tematisko pārbažu skaitam attiecībā uz saimnieciskās darbības veicējiem. Kāds tam būtu iemesls? Kā Valsts ieņēmumu dienests to varētu skaidrot?

U. Rūbežņiks.

Godātā tiesa! Vai varētu atkārtot jautājumu? Es nesapratu, kādā brīdī skaņa pazuda.

A. Laviņš.

Jā, varēšu. Jūsu pieminētie auditi un tematiskās pārbaudes, to skaits, lūkojoties no 2015. gada līdz 2020. gadam, šādi dati ir iesniegti tiesai, šis pārbažu skaits attiecībā uz saimnieciskās darbības veicējiem, arvien kļūst mazāks. Kā Valsts ieņēmumu dienests šo varētu izskaidrot? Kas tam ir par iemeslu?

U. Rūbežņiks.

Skaits kļūst mazāks... Tas ir tāpēc, ka kvalitatīvāk strādā arī riska analīzes. Mēs arī neejam uzreiz ar auditu pie maksātājiem, mums mainījusies ir arī attieksme pret maksātājiem, darbs ar maksātājiem. Mēs veicam konsultācijas ar maksātājiem. Mēs lūdzam sniegt informācijas, vairāk vērtējam šos viņu sniegtos pierādījumus, prasām vairāk informācijas nekā mēs to darījām iepriekš. Mēs uzlabojam savu pakalpojumu kvalitāti. Un ļoti liela daļa šo te riskanto subjektu arī nosedz ar gada ienākumu deklarācijas precizējumiem. Maksātāji atzīst to, ka jā, viņi ir kaut ko nodeklarējuši nepareizi vai kļūdījušies, nepareizi aprēķinājuši un iesniedz deklarētos precizējumus ar

palielinātu budžetā maksājamo nodokli, kas ir korelācija starp ienākumiem un izdevumiem.

A. Laviņš.

Paldies jums. Man nebūs jautājumu vairs.

U. Rūbežnīks.

Varbūt es drīkstu papildināt vēl mazliet par riska analīzes sistēmu šajā kontekstā, ka riska analīzes gadījumā mēs visu laiku attīstāmies un mums, protams, ir arī dažādi citi riski, kas ir aplokšņu algu riski, kas ir PVN krāpniecība un, tā kā šiem riskiem ir lielāki fiskālie zudumi, tad šie te gadījumi stājās augstākā prioritātē. Bet riska analīze visu laiku balstās un attīstās nepārtraukti, viņa ir maksimāli dinamiska... mēs iekļaujam to visu informāciju, ko mēs iegūstam, arī no deklarācijām, kas satur apstrīdētās normas informāciju, arī no PVN deklarācijām, arī no plašsaziņas līdzekļiem, no publiskās telpas mēs informāciju iegūstam un izmantojam. Tā kā riska analīze ir tiešām tas instruments, kas turpmāk arvien pilnveidosies un tas būs tas, kas dos lielāku pienesumu valsts budžetam un ceram arī, ka veicinās godprātīgu nodokļu nomaksu.

Paldies.

S. Osipova.

Tā... jautājumu uzdos tiesnese Rezevska.

D. Rezevska.

Paldies. Labdien, Rūbežnīka kungs! Man jautājums ir saistībā ar to, ko Kaļānes kundze minēja savā runā, un proti, tād par apstrīdētā regulējuma efektivitātes aspektu. Tas, kas izskanēja no Finanšu ministrijas pārstāves, ka šajā gadījumā ar apstrīdēto regulējumu taisnīgums atkāpjas efektivitātes priekšā.

Nu, lūk. Un, lai mēs tagad pārlicinātos par šo efektivitātes atbilstību, man jums jautājums ir par to, ko Kaļānes kundze minēja par pieeju auditēšanai un tād arī efektivitātes aspektā par to, ka VID amatpersonas ir piedalījušās semināros, arī Finanšu ministrijas amatpersonas ir piedalījušās semināros, kur starptautiskie eksperti ir norādījuši uz to, ka efektīva auditēšana būtu tāda, kur tiek auditēti šie 10 procenti fizisko personu ar lielākajiem ienākumiem no dažādiem avotiem. Un tād tas ir viens no šiem iemesliem, kāpēc tad apstrīdētais regulējums varētu atkāpties taisnīguma priekšā un nodrošināt šo efektivitāti. Tas būtu noteikti arī vērā ņemams saistībā ar to, kāda tad ir uzticība nodokļu sistēmai kopumā, ja mēs šo efektivitāti tiešām varētu pierādīt un tāpēc man jums ir jautājums, kādi tad ir konkrēti statistikas dati Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā kopš apstrīdētā regulējuma pieņemšanas, cik daudz ir veikta auditēšana un kādi ir šie procesi attiecībā tieši uz šiem 10 procentiem fizisko personu ar lielākajiem ienākumiem?

Paldies.

U. Rūbežņiķis.

Paldies, jums par jautājumu. Manā rīcībā šobrīd šādu datu nav. Tos mēs varētu iesniegt uz nākamo tiesas sēdi rakstveidā.

D. Rezevska.

Lieliski. Liels paldies jums.

S. Osipova.

Tā... jautājumus uzdos tiesnesis Artūrs Kučs.

A. Kučs.

Labdien! Tā, man būs arī pāris jautājumu.

Viens. Jūs teicāt par tām izmaksām, kas ir auditam. Es gribēju paprasīt arī tādu jautājumu, vai audits ir vienīgais veids, kā jūs varat kontrolēt to, vai nodokļu maksātāji rīkojas godprātīgi vai arī ir citas alternatīvas, kuras nav tik dārgas, ja sistēma uzrāda riskus?

U. Rūbežņiķis.

Ja sistēma uzrāda riskus, tad, protams, pirmais pasākums ir, ka mēs strādājam ar nodokļu maksātājiem. Strādājam ar viņiem preventīvi. Prasām informācijas, prasām pierādījumus. Un viss ir atkarīgs no tā, vai nodokļu maksātājs vēlas sadarboties vai nevēlas sadarboties. Un ja viņš ir atvērts un tiešām šis te risks neapstiprinās vai risks tiek novērsts, tad jau tālākās darbības neseko. Tālākās darbības seko tad, ja risks turpinās un viņš apstiprinās.

Uz šo brīdi mēs strādājam arī primāri ar gada ienākumu deklarācijām. Visi saimnieciskās darbības veicēji iesniedz gada ienākumu deklarāciju, aprēķina deklarācijas... iedzīvotāju ienākumu nodokli. Ar gada ienākumu deklarācijām mums šobrīd 160 amatpersonas, kas pārbauda tajā skaitā šīs deklarācijas. Nu, cik viņi var pārbaudīt, protams... ir risku analīze, kas paņem savu daļu, bet to, ko nepaņem visas analīzes, ar to strādā pie gada ienākumu deklarācijām. Vērtē informāciju no visiem iespējamajiem avotiem un tad turpinās darbs ar nodokļu maksātājiem. Varbūt arī tur nav riski konstatēti sistēmā, bet, vērtējot cilvēcīgi šo deklarāciju, balstoties uz attaisnotajiem izdevumiem, atrodas kaut kādas lietas, kas rada aizdomas, kad arī tiek prasītas papildu informācijas, un arī šādā veidā tiek identificēti riski, kas rada varbūt nākotnē arī jaunu auditu vai datu atbilstības pārbaudi.

Protams, datu atbilstības pārbaude, tas ir vēl viens likumā nostiprināts pārbaudes veids, kura rezultātā tiek pieņemts nodokļa uzrēķins, tas ir tas, ko Salmiņas kundze minēja kā gada auditu. Tas notiek VID telpās un tiek pārbaudīti tikai un vienīgi

iesniegtie dokumenti. Tas arī ir viens no risinājumiem, bet šajās lietās lielākoties mēs neesam nonākuši pie secinājumi, ka datu atbilstības pārbaude būtu efektīvs risinājums, jo iesniegtos dokumentus būtībā jau maksātājs pats ir nodeklarējis deklarācijā, vai viņš var izlabot deklarāciju un nodeklarēt papildus aprēķināmo nodokli. Ja mēs paskatāmies uz šiem... ja šie izdevumi tiek mākslīgi palielināti vai tiek slēpti ienākumi, vai ir kādi citi riski, ka iedzīvotāju ienākuma nodoklis nav nodeklarēts un nav nomaksāts pilnā apmērā, tad jau vienīgais būtībā efektīvais risinājums ir audits.

Datu atbilstības pārbaude, nu... arī savā ziņā ir mazliet lētāks process, bet izmaksas VID pusei arī pārsniedz tūkstoš eiro uz to procesu... nu, tad atbilstoši jāievēro tie noteiktie termiņi, prasības un pierādījumu apjoms jāiegūst... gandrīz tāds pats kā auditā, tikai neejot pie maksātāja, aprobežojoties ar to informāciju, kas ir mūsu rīcībā un to, ka iesniedz maksātājs, atbildot uz mūsu izvēlēto pieprasījumu.

Datu atbilstības pārbaudes mēs izmantojam aktīvi citos procesos, kur tiek kontrolēta pareiza iedzīvotāju ienākuma nodokļa nomaksa, kā, piemēram, kapitāla pieauguma gadījumos, tad attiecībā uz saimniecisko darbību mēs esam identificējuši, ka vienīgais efektīvais risinājums ir audits.

A. Kučs.

Paldies.

Drusciņ par to vēsturi. Finanšu ministrija norādīja, ka bija plašas konsultācijas un izpēte par to, ka ir liels saimnieciskās darbības veicēju skaits, kuri nemaksā nodokļus. Atgriežoties par to vēsturi, vai jūs varētu drusciņ pateikt, cik lielā mērā jums tika prasīts viedoklis un vai arī jūs norādījāt uz to, ka jūs nevarat efektīvi administrēt šo situāciju. Cik lielā mērā jūs bijāt iesaistīti tajā procesā?

U. Rūbežņiks.

Valsts ieņēmumu dienests bija iesaistīts... laikam aizmirsu nosaukumu... politikas nostādņu 2018.–2021. gadam izstrādē. Finanšu ministrijas pieprasīto informāciju mēs sniedzām, arī šīs normas organizācijā tai nepieciešamo statistisko informāciju mēs sniedzām un, protams, mēs nemītīgi strādājam ar Finanšu ministriju, lai uzlabotu gan mūsu procesus, gan arī sistēmiski runātu par normu tālāku attīstību un tālāk mēs varētu virzīties uz efektīvu administrēšanu.

A. Kučs.

Jā... kāpēc es to jautājumu uzdodu... Tāpēc, ka, kā jau mēs vairākkārt tiesas procesa laikā minējām, ka valsts politikas un nodokļu pamatnostādņēs ir norādīts, ka viens no risinājumiem ir tas, par ko mēs šobrīd lemjām, tas ir, apstrīdētajās normās, bet otrs... kā alternatīva bija norādīta arī VID efektivitātes, nodokļu ieņēmumu efektivitātes, uzlabošana. Un Finanšu ministrija norādīja, ka jums varētu būt... ka tas tika vērtēts, ka jums varētu būt arī dati, kā šie alternatīvie... cik izmaksātu... un vai tie

būtu auditi vai datu pārbaude vai varbūt darbs preventīvi ar tām personām, kuras sistēma uzrāda, ka jums varētu būt informācija, cik tas prasītu resursus. Vai, teiksim, pieņemot šo lēmumu, ieviest apstrīdētās normas, vai izvēlēties otru risinājumu kādu... ka jums šāda informācija varētu būt. Vai jums tāda ir?

U. Rūbežņiks.

Šādu vērtējumu mēs neesam veikuši.

Ja mēs skatāmies uz salīdzināmiem procesiem, tad, kā es jau teicu, tad mums ar gada ienākumu deklarācijām primāri strādā 160 cilvēki. Mana pieredze šajā procesā ir tāda, ka, apmēram, uz vienu personu tiek iesniegti līdz 15-20 attaisnojuma dokumentiem pie katras deklarācijas. Un šos dokumentus ir nepieciešams ievadīt sistēmā... informāciju par konkrēto pakalpojumu un tā sniedzēju, datumu, summu un ieskanēt arī pašu dokumentu... Nu, ja mēs to pašu liktu darīt arī saimnieciskās darbības veicējam kā alternatīvu risinājumu, tad noteikti sistēma uzturēšana gadā mums izmaksātu 200-300 tūkstošus eiro papildus pie šībrīža risinājuma. Provizoriski aplēšot, arī papildus 150 aptuveni darbavietas būtu nepieciešamas, kas strādātu ar šo informāciju un izmaksas administrēšanas ziņā arī 2 miljoni pēc aplēsēm vajadzētu būt, kas arī būtu... Tā kā vai to administrēšanu mēs varētu noadministrēt ar esošajiem resursiem... nu, tas nav iespējams bez resursu pārdalīšanas. Tas nozīmē, ka, ja mēs pārdalītu resursus šādam risinājumam, mēs kaut kur citur noņemtu resursus un ciestu vai nu klientu apkalpošana vai nu... lielāku nodokļu, riskantāku nodokļu maksātāju kontrole... Bet nu... protams, alternatīvi risinājumi vienmēr ir, tikai, vai viņi ir efektīvi šajā gadījumā par piedāvāto... manuprāt, nē.

A. Kučs.

Paldies. Un man pēdējais jautājums. Šobrīd arī vairākkārt tika minēti tie kompensējošie mehānismi, kas normā ir tajā skaitā, ir pārnest uz nākamo gadu izdevumus. Bet vai jūs piekrītat, ka vienmēr būs tie izdevumi, pārnestie attieksies uz šiem 80 procentiem, bet tie 20 procenti personai vienmēr tāpat būs jāmaksā no apgrozījuma. Vai es pareizi saprotu normu?

U. Rūbežņiks.

Vai pārnestie... Nu, ja mēs skatāmies uz normu gramatiski, tad pārnestie izdevumi arī nākamajos periodos kopā nevarēs pārsniegt šos te 80 procentus. Ja nākamajos periodos izdevumi ir 20 procenti... nu, teiksim, kā piemērs... ir milzīga iekārta, kas ražošanai ir nepieciešama vai rada būtiskas izmaksas šogad... Tad pārnēsot uz nākamo gadu 20 procentus... tad šie varētu segt līdz 80 procentiem izdevumus nākamajos trijos gados. Ja, protams, šie te izdevumi ir tik dramatiski un, kā jau kolēģe norādīja, tad saimnieciskā darbība ir ļoti neefektīva, tad izdevumi ir milzīgi un ienākumi veidojas salīdzinājumā nelieli, kas nepārsniedz šo izdevumu apmēru, tad jau

šis te ceļš ir jāvērtē, kas ir par pamatu. Vai šī tiešām ir krāpniecība? Vai šis ir neefektīvs biznesa modelis? Nu, mēs parasti aprobežojamies ar to, ka mēs vērtējam, vai šī ir krāpniecība, atbilstoši savai kompetencei. Vai tas ir pietiekami efektīvs biznesa modelis, tas ir atstāts pašu nodokļa maksātāju ziņā un tad jau viņam ir jāizdomā, vai viņš grib turpināt šo biznesa modeli un no saviem līdzekļiem to sponsorēt, vai negrib to darīt.

Jebkurā gadījumā mēs šobrīd esam kā vienmēr atvērti uz tiem maksātājiem, kas izdomā pārtraukt šos savus biznesa modeļus vai reorganizēt kādā citā modelī, vai attīstīties citā subjekta formā, tad šo izvēli mēs nekādā veidā maksātājam neierobežojam. Tomēr...

A. Kučs.

Paldies, Rūbežnīka kungs, jūs jau atbildējāt uz manu jautājumu. Es gribēju vienkārši vēl noprecizēt. Paldies.

S. Osipova.

Paldies. Tiesai šobrīd jautājumu vairāk nav.

Došu iespēju tiesībsargam uzdot jautājumus.

J. Jansons.

Jā, paldies, godātā tiesa.

Viens jautājums, tikai tāds, kā precizējošs, jo VID pārstāvis sākumā minēja par dažiem tūkstošiem negodprātīgo šo te iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāju, ko viņi ir konstatējuši. Un ņemot vērā arī, ka viens no šo te apstrīdēto normu mērķiem ir cīņa ar ēnu ekonomiku, vai es pareizi saprotu, ka, lai tāpat iekasētu arī no šiem te negodīgajiem nodokļa maksātājiem kaut minimālo šo te iedzīvotāju ienākuma nodokli, faktiski varētu būt, ka tiek sodīti arī pārējie aptuveni 80 tūkstoši, pieņemsim, godīgie iedzīvotāji, ienākuma nodokļa maksātāji, jo viņiem tiek uzlikts papildus slogs.

U. Rūbežnīks.

Man šobrīd nav atvērta statistiskā informācija, cik ir tie maksātāji, kam neveidojas peļņa vai peļņa ir zemāka par šiem 20 procentiem... tad šie maksātāji, protams... mēs jau daudzkārt runājām, ka maksātāji, kas nespēj efektīvi strādāt, viņiem ir jādomā par sava biznesa efektīvizēšanu. Protams, ka šie statistiskie dati nav tādi, kā jūs to norādījāt, ka šis slogs ir 80 procentiem pārējiem nodokļa maksātājiem. Tas skar ievērojami mazāku subjektu loku, tos, kas nespēj vidējā termiņā savu biznesu padarīt pelnošu.

Protams, var runāt par šiem apstākļiem, kāpēc tas ir. Bet, ja mēs domājam kopsakarā, tad nu nodokļa nomaksa tomēr ir šī te piedalīšanās kopējā sabiedrības celšanā... labklājības celšanā. Un arī izvēle darboties patstāvīgi, nodrošināt sevi... nu,

būtībā būtu jādomā arī par to, ka apkārt ir vajadzīga infrastruktūra. Un, kā jau arī kolēģi norādīja, tad lielākā daļa no nodokļa aiziet pašvaldībai un aiziet šīs te infrastruktūras uzturēšanai, tas ir, konkrēto subjektu. Tāpēc, manuprāt, šie ierobežojumi ir samērīgi arī, ja kādā brīdī šis biznesa modelis iekļūst tajā zonā, kas pakļaujas šīs normas regulējumam, tad tomēr šie ierobežojumi ir samērīgi ar tām tiesībām, kas ir ierobežotas jums. Tāpat maksātais netiešā veidā paņem to labumu un sponsorē šī labuma izveidošanu, kas skar viņa primāros dzīves apstākļus, konkrēto pašvaldību. Paldies.

J. Jansons.

Man tad ir vēl viens jautājums. Sakiet, lūdzu, vai tad tiešām jūs uzskatāt, ka, ja saimnieciskās darbības veicējs, teiksim, kaut kāda laika periodā nav guvis peļņu, bet viņam nav arī zaudējumu, automātiski nozīmē, ka viņš ir vai nu krāpnieks vai arī to, ka tātad perspektīvā nav saskatāma kaut kāda... tad varbūt viņam ir kaut kāds cits biznesa modelis. Vai arī varbūt tātad uz laiku šī te saimnieciskā darbība ir atlikta.

Bet tas galvenais jautājums – vai tiešām, ja ir nulles peļņa, automātiski tas nozīmē, ka viņi ir potenciāli, tā teikt, nodokļu nemaksātāji un krāpnieki? Nu... tad valsts... uzliekam arī viņiem nodokli...

U. Rūbežņiks.

Ja es pareizi sapratu jautājumu, tad ilgstoši nulles peļņa – cik ir ieņēmumu, tik ir izdevumu apjoms – saimnieciskās darbības veicējam, tas nu būtu pietiekami svarīgs risks, lai viņu identificētu kā potenciālu negodprātīgu nodokļu maksātāju. Jo nu, savilkt nulli, ir jāpacenšas. Maz ienākumu, mazi zaudējumi... jā, tam es piekrītu, bet nulle aktīvam saimnieciskās darbības veicējam, tas ir jāmāk izdarīt. Un bez mākslīgām shēmām to praktiski nav iespējams. Varbūt vienu gadu tas sanāks. Bet nu ja tas ir trīs, piecu un desmit gadu garumā, tad nē.

Protams, ir jāvērtē... ja ir nulle statistikā... tad, vai viņš ir aktīvs saimnieciskās darbības veicējs, vai viņš ir neaktīvs. Mums ir pietiekami liels procents arī neaktīvu saimnieciskās darbības veicēju, kas šo formu uztur, bet saimniecisko darbību neveic, viņi vienkārši...

J. Jansons.

Paldies. Mums ir vēl daži jautājumi, ja drīkst.

R. Koņuševskis.

Man viens precizējošs jautājums Rūbežņika kungam. Vai, konstatējot riskantos nodokļu maksātājus, pēc tam preventīvi VID darbinieki ar viņiem... ar katru no viņiem strādā? Ar katru sazinās? Ar katru tad izrunā kādus jautājumus, kur tad tie riski parādās?

U. Rūbežnīks.

Paldies par jautājumu. Es nevaru apgalvot, ka mēs nostrādājam ar katru, taču strādājam savas kapacitātes ietvaros. Arī strādājot ar šiem te maksātājiem, mēs ar viņiem strādājam, atbilstoši prioritātēm. Sākumā – kas ir riskantākās un pēc tam aizejam uz mazāk riskantajām. Ja tas risks ir relatīvi fiskāli niecīgs, nu, iespējams, arī nav jēgas viņam rakstīt vēstules. Ar riskantajiem, ļoti riskantajiem – mēs nostrādājam ar visiem. Bet gradējot risku uz leju... protams, ka kāds arī saraksta beigu daļā ir risks, ar ko mēs nenostādājam.

J. Jansons.

Paldies.

Paldies, godātā tiesa, jautājumu nav.

S. Osipova.

Tā. Paldies. Šobrīd ir iespēja uzdot jautājumus Saeimas pārstāvjiem. Lūdzu!

J. Priekulis.

Jā, godātā tiesa, paldies. Man būs viens jautājums un otram pārstāvei būs divi jautājumi arī, ja drīkst.

Valsts ieņēmumu dienesta pārstāvi, sakiet, lūdzu, man būtu viens ļoti konkrēts jautājums jums. Jūs minējāt par šīm te audita izmaksām. Ja pareizi sadzirdēju, tad tie 3 tūkstoši eiro.

Šodien mēs savos paskaidrojumos tūlīt jautāšu... vienkārši, lai izstāstītu... minējām, ka 20 tūkstošiem IIN maksātāju vidējā peļņa mēnesī bija 34 eiro un 44 tūkstošiem vidējā peļņa mēnesī bija 133 eiro.

Vadoties arī no šo izmaksu skatpunkta un domājot par samērīgu valsts resursu izmantošanu, vai jūsu ieskatā, ja rastos tāda vajadzība, piemēram, riska kontroles sistēmas ietvarā nostrādāt vai kādi citi apstākļi, būtu samērīgi vispār veidot auditu šādām te personām, kurām šī te peļņa, kā paši dzirdējāt, ir salīdzinoši maza. Tātad, jautājums ir pietiekami precīzs. No valsts resursu un arī no VID resursu izmantošanas efektīva skatpunkta.

U. Rūbežnīks.

Paldies par jautājumu.

Atbilde ir tāda, ka konstatējot riskus, nostrādājot ar viņiem, personas tiek gradētas audita veikšanai sākot ar riskantāko, beidzot ar mazāk riskanto. Un gradētas tiek gan fiziskās, gan juridiskās personas, arī saimnieciskās darbības veicēji un tie, kas arī neveic saimniecisko darbību. Tātad, plānojot auditus, arī tiek izvērtēta katra šī maksātāja audita veikšanas lietderība. Un tikai tad, ja audits ir lietderīgs... mēs

konstatējam, ka audits ir lietderīgs, mēs lemjam par audita veikšanu. Savādāk, ja audits nav lietderīgs, tad VID resursi tam netiek tērēti un audits netiek veikts.

J. Priekulis.

Liels paldies par atbildi.

Ja var, tad šobrīd vēl Jana Salmiņa.

J. Salmiņa.

Labdien, Rūbežnīka kungs! Man ir viens ļoti precīzs jautājums. Jūs minējāt, ka sistēmas izmaksas varētu būt ap 200 tūkstoši eiro. Vai jūs varat, lūdzu precizēt. Šī sistēma nozīmētu vienkārši, ka Ieņēmumu dienests izveido kanālu, kurā iesniedz izdevumu un ieņēmumu dokumentus nodokļu maksātājam, vai tomēr tā sistēma nozīmētu arī to, ka tiek mazināta personu, Valsts ieņēmumu dienesta amatpersonu, iesaiste, jo pēc šīs sistēmas izmantošanas vairs valsts amatpersonu iesaiste nebūtu nepieciešama? Un pēc būtības visi riski būtu novērsti.

U. Rūbežnīks.

Nu, sistēma pati par sevi riskus nekad nenovērš. Manuālā iesaiste jebkurā gadījumā būtu vajadzīga. Tās ir sistēmas uzturēšanas izmaksas. Izveides izmaksas ir jāvērtē no tā, kāds būs deleģējums un kas būs jāizstrādā no jauna, cik daudz varēs pielāgot esošos risinājumus un cik tam būtu nepieciešami jauni risinājumi. Šīs ir sistēmas uzturēšanas izmaksas, kas skar papildus ikdienas uzturēšanas pakalpojumus, datu glabāšanas apjomus un viņu administrēšanu. Paldies.

J. Salmiņa.

Tad...

U. Rūbežnīks.

Es atvainojos... es varbūt vēl papildināšu. Tas ir ņemts no analogijas ar šobrīd esošo gada ienākumu deklarācijā attaisnojošo dokumentu uzskaites sistēmu.

J. Salmiņa.

Paldies.

Un tagad man precizējošs... viens no jautājumiem ir saistīts ar Valsts ieņēmumu dienestam pieejamās informācijas izmantošanu. Līdz šim arī visos citos jautājumos ir uzsvērts, ka visa informācija, kas tiek iesniegta Valsts pārvaldei, ir jāizmanto efektīvi, jāveic tādas informācijas pārbaude un attiecīgi, vai jūs saskatāt, ka, iesniedzot šos visus informācijas dokumentus par ieņēmumiem un izdevumiem, šobrīd izveidojot tādu sistēmu, efektīvi tā informācija tiks izmantota, vai tomēr būtu vēl nepieciešami dažādi pielāgojumi un tomēr, lai pārlicinātos par ieņēmumu un izdevumu attiecību, būtu lielā

mērā tomēr jāiesaista, lai jūs, kā valsts pārvalde, būtu efektīvi izmantojuši visu informāciju, kas ir jums pieejama?

U. Rūbežņiks.

Paldies par jautājumu.

Mēs jau šobrīd cenšamies izmantot visu pieejamo informāciju, ko mēs saņemam no nodokļu maksātājiem, ko mēs iegūstam no citām sistēmām un citām iestādēm un arī no publiskās telpas, nu, tā noteikti ir risku analīze, tā ir daļa neregistrētā saimnieciskā darbība un tā tālāk. Protams, dokumentu esības sistēmā, iespējams, šo procesu noteikti atvieglotu administrēšana, bet radītu arī savā ziņā problēmas, jo būtu nepieciešams apstrādāt milzīgu dokumentu apjomu, un uz tā rēķina, protams, tikai sistēmu līmenī, manuprāt, nebūtu iespējams veikt pilnīgu... administrācijā tāpat būtu nepieciešama arī cilvēku iesaiste. Protams, ja šī sistēma aizietu līdz tādām efektivizācijas līmenim, ka VID varētu redzēt tiešsaistē gan attaisnojamus dokumentus elektroniskā formā un grāmatvedības reģistru par nodokļu maksātājiem... protams, nedrīkst šķirot fiziskās un juridiskās personas... tad, iespējams, ka arī šī sistēma spētu vēl efektīvāk analizēt riskus un efektivizēt arī Valsts ieņēmumu dienesta procesu, bet šobrīd, manuprāt, tā ir milzīga utopija un tehniski diez vai tas ir iespējams.

Bet attīstoties informācijas sistēmām un attīstoties mākslīgajam intelektam, iespējams, nākotnē tas arī varētu būt risinājums. Cik tālā, man par to ir grūti teikt. Paldies.

S. Osipova.

Tā... saprotu, ka uz Saeimas jautājumiem jūs esat atbildējis.

Tiesnesim Laviņam ir vēl viens jautājums. Lūdzu!

A. Laviņš.

Jā, šāds jautājums par riska vadības sistēmas efektivitāti.

Sakiet, lūdzu, vai šī riska vadības sistēma ir sasaistīta ar dažādām citām informācijas sistēmām, no kurām Valsts ieņēmumu dienests var iegūt automātiski datus, un uz tā pamata pati sistēma varētu efektīvi pārbaudīt deklarācijās norādīto datu patiesumu un nebūtu tik lielā mērā, kā jūs uzsverat, jāiesaista cilvēku resursi, lai šo pienākumu veiktu manuāli?

Tā tad jautājums – cik jūsu riska vadības sistēma ir sasaistīta ar citām informācijas sistēmām?

U. Rūbežņiks.

Jā, ja es pareizi sapratu jautājumu, tad riska vadības sistēma strādā ar to informāciju, kas ir Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā, kas ir iegūta mūsu sistēmā, un ar mūsu sistēmā iegūto informāciju arī riska vadības sistēma strādā.

Ja jūs domājat, vai mūsu sistēma spēj identificēt informāciju, kas ir Zemesgrāmatā, PMLP vai Satiksmes drošības direkcijas uzturēto transportlīdzekļu un to vadītāju reģistrā, tad pati sistēma nē, bet ar starpposmiem šī informācija tiek iegūta un tiek analizēta.

A. Laviņš.

Nu, es varbūt biju domājis mazlietiņ plašāk šo te jautājumu, jo mēs visi esam saistīti ar šo nodokļu samaksas pienākumu un daudziem no mums, arī deklarācijas ir jāiesniedz. Un var vērot, iesniedzot deklarācijas, ka norādot attaisnojuma dokumentu, sistēma uzreiz atpazīst, piemēram, maksājuma dokumentu. Es par šādu sistēmu sasaistīšanu domāju tādā ziņā, ka sistēma pati var efektīvi pārbaudīt deklarācijā norādīto datu patiesumu.

U. Rūbežnīks.

Nu, visu datu patiesumu sistēma nevar norādīt. Attiecībā... noteiktus datus, kas ir iegūstami elektroniski, to jau sistēma šobrīd pārbauda, kad jūs iesniedzat... ne jūs, bet konkrēts nodokļu maksātājs iesniedz jebkādu deklarāciju, tur ir noteikta pārbaudāmā informācija gan valsts amatpersonu deklarācijām, ko ielasa no citiem reģistriem, gan arī kaut vai tajā pašā gada ienākumu deklarācijā par darījumu partneriem, ko mēs iegūstam no PMLP vai no nodokļu maksātāju reģistra, kas ir gūts no Valsts ieņēmumu dienesta, vai no uzņēmumu reģistra... Tātad šī informācija... viņa kopā saiet un mums informācija tiek analizēta, vai šis norādītais darījumu partneris, konkrētais subjekts ir nodeklarējis visus ienākumus, ko ir norādījis darījumu partneriem, teiksim, PVN deklarācijā, vai paziņojumos par izmaksātajām summām vai vēl kaut kur. Tāda informācija tiek analizēta un tiek apstrādāta. Bet ja tā ir domāta cita informācija, nezinu, par tēriņiem veikalā vai vēl kaut kur, tāda noteikti nē.

A. Laviņš.

Labi. Un vēl beidzamais aspekts, ko es gribu jums vaicāt. Valsts ieņēmumu dienests vēstulē tiesībsargam, atbildot uz jautājumu par nodokļa administrēšanu, ir norādījis, ka deklarācijā jaunas ailes iekļaušana vienmēr sarežģī nodokļu administrēšanu. Attiecībā uz šīm apstrīdētajām normām tās arī ir bijušas par pamatu, lai deklarācijā tiktu iekļauta jauna aile.

Paskaidrojiet mazliet... tātad sanāk, ka šīs apstrīdētās normas ieviešana ir reāli apgrūtinājusi Valsts ieņēmumu dienesta darbu, kontrolējot nodokļu samaksu?

U. Rūbežnīks.

Nu, šī ailes ieviešana noteikti ir radījusi papildus slogu Valsts ieņēmumu dienestam izstrādājot informācijas sistēmas un tehnisko risinājumu tā, lai šo informāciju pareizi salāgotu deklarācijā, saliekot pa posteņiem un pārbaudīt viņas

ticamību, atbilstoši tam, kas tiek nodeklarēts un vai netiek mainīts saturs. Tādā ziņā noteikti šīs normas ir radījušas papildu slogu.

Protams, ka mēs piekrītam arī tam apgalvojumam, ka, ja nodokļu maksātājam ir jāaizpilda vairāk ailes, tas rada viņam lielāku risku kļūdīties.

Un jo vairāk aizpildāmu aiļu būs arī nākotnē, jo, protams, būs lielāki riski kaut kur kļūdīties. Un automātiski risinājumi, tas ir labs variants, kā atslogot gan pašu nodokļa maksātāju, gan arī efektīvizētu Valsts ieņēmumu dienesta darbību. Tas, ko mēs reāli arī šobrīd saņemam, ir čeki no ārstniecības iestādēm par sniegtajiem pakalpojumiem, arī par atsevišķiem izglītības pakalpojumiem, atsevišķiem veselības apdrošināšanas pakalpojumiem... bet tas vairāk ir saistīts ar tieši attaisnoto izdevumu norādīšanu deklarācijās, tas nav saistīts ar saimnieciskās darbības izdevumiem. Un tādā kontekstā, protams, ka mēs arī attīstām sistēmas, lai informācija pie mums pēc iespējas vairāk migrētu un mēs varētu arī sistēmu līmenī veikt visaptverošu riska analīzi un mazāk iesaistīt pēc tam manuālos procesos un mazāk traucēt pašu nodokļa maksātāju. Mums jau tā vīzija, protams, ir, un mēs uz viņu virzāmies, ka mēs visi esam godprātīgi un visu administrēšanai nepieciešamo informāciju mēs saņemam sistēmu līmenī.

Ja mēs ejam soli tālāk, tad, attīstoties valsts kopējai informācijas sistēmu koncepcijai un tehniskajiem risinājumiem, iespējams, varam aiziet līdz kaut kādiem vēl labākiem risinājumiem, ka maksātājam vispār nekas nav Valsts ieņēmumu dienestam jāiesniedz, mēs visu varam savākt no viņa reģistriem, no konkurentiem, no darījumu partneriem, no citu iestāžu informācijas sistēmām un uztaisīt visaptverošu profilu ar precīzu nodokļu aprēķinu.

A. Laviņš.

Jā... Rūbežnieka kungs, piedodiet, ka es jūs pārtraucu, man bija tieši tāds jautājums noslēgumā pašā... viss, beidzamais jautājums... Tātad jūs minējāt, ka deklarācijās sistēma atpazīst norēķinu dokumentus, ja ir tie kā attaisnojošie izdevumi par izglītību, par ārstniecības pakalpojumiem izdevumi. Sakiet, lūdzu, vai jūs kā Valsts ieņēmumu dienesta pārstāvis, redzat acīmredzamus šķēršļus tam, ka varētu šādā veidā iegūt arī informāciju par dažādiem norēķiniem, kas saimnieciskās darbības veicējiem savstarpēji noris? Ir kādi acīmredzami šķēršļi, lai šāda rakstura informācija būtu arī par šiem norēķiniem, gluži tāpat, kā tas ir attiecībā uz attaisnotajiem izdevumiem?

U. Rūbežnieks.

Es varbūt precizēšu šo te par attaisnotajiem izdevumiem... Mēs neiegūstam dokumentus, mēs iegūstam informāciju.

A. Laviņš.

Jā.

U. Rūbežņiks.

Un tur ir tā milzīgā atšķirība, ka informāciju sistēma spēj nolasīt, jo tā ir strukturēta. Dokumentu, kas ir skanētā veidā, sistēma šobrīd nespēj nolasīt. Un mūsu rīcībā nav tādas sistēmas, kas to spētu izdarīt. Tāpēc šādu noteikti pagaidām vēl vismaz nevaram integrēt. Mums ir vajadzīga strukturētā informācija.

Domājot par to, vai ir šķēršļi... šie šķēršļi noteikti ir politiskie un tehniskie. Ir jāpieņem sabiedrībā kopēja vienošanās, ka mēs visi darām tā. Un tad varbūt arī atradīsim tehniskos risinājumus, kā to izpildīt. Bet līdz šim brīdim, kamēr nav precīzi noteikts normatīvajos aktos, kā tas notiek, kā informācija... kur tiek glabāta, kas iegūts, kā viņa savietojas... līdz tam brīdim šis te būs noteikti šķērslis.

Un vēl viena lieta, kas šobrīd noteikti ir šķērslis, ka valsts iestādēm nevajadzētu iejaukties arī privātajā biznesā, kas skar grāmatvedības pakalpojumu sniedzējus un šo biznesu nostopēt ar to, ka visa informācija glabājas VID serveros un sistēmās. Un ja valsts pārvalde, ja valsts kopumā ir izvēlējusies šādu attīstības modeli, un grāmatvedības glabāšanas modeli, kas neatbilst šībrīža Grāmatvedības likuma regulējumam, bet ja nu nākotnē mēs tomēr aiziesim uz šādu modeli un tas tiks iedzīvināts, tad, protams, iespējams arī tāds risinājums, ka sistēmu līmenī arī tiek aprēķināti visi budžetā maksājāmie nodokļi pilnīgi pareizi un precīzi. Bet tas, manuprāt šobrīd ir ļoti utopisks spriedelējums par to, kas varētu būt tālā tehniski attīstītā nākotnē.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies par atbildēm un skaidrojumu.

S. Osipova.

Tā, paldies Rūbežņīka kungam par to, ka sniedza viedokli Valsts ieņēmumu dienesta izskatāmajā lietā.

Tiesas sēdē tiek pasludināts pārtraukums līdz 7. decembra pulksten 10.00.

Un kā pirmo mēs 7. decembrī uzklausīsim Andri Sirmuli.

Paldies.

Jauku vakaru!

(Pārtraukums.)